

3

ΔΟΓΜΑ

ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΩΜΑΙΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ,

ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗΣ Η ΤΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.

ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΑΛΗΘΕΙΩΝ

*Συγγραφέντα μὲν Ῥωσσιστὶ καὶ ἐκδοθέντα
τῷ 1852 ἔτει ἐν Μόσχᾳ.*

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΝΤΑ ΔΕ

ΥΠΟ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ,

*Συνταγματάρχου τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν τοῦ στρατοῦ
τῆς Ἑλλάδος.*

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

Παρά τῆ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420.

—
1853.

20103

THE KOO LINE OF BOATS

FOR THE PORTS OF HONG KONG

KAI TIAMATIA

DEPT THE MERCHANTS

PROTECTOR IN THE PORT OF HONG KONG

SHANGHAI

NO TOY THE BOAT LINE A LINE

with the best of the fleet

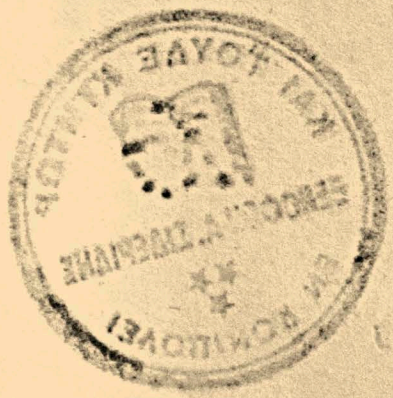
1882

THE GEORGE BARKER

THE GEORGE BARKER

PROTECTOR IN THE PORT OF HONG KONG

etc. etc.

AKAHHMIA

NONENIA

THE KOO LINE OF BOATS

FOR THE PORTS OF HONG KONG

1882

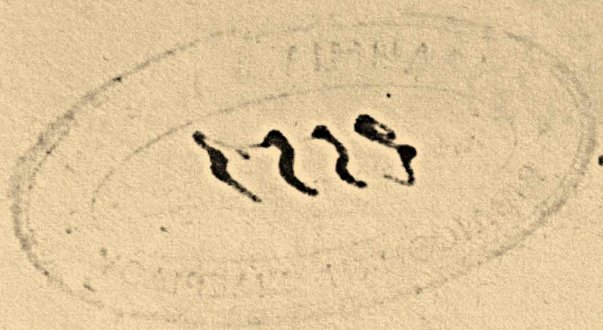

ΛΟΓΟΣ

ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

ΡΩΜΑΙΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΑΥΠΑΚΤΟΝ

ΦΙΛΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ!

Ἐν τῷ προλόγῳ τῆς Ἱστορίας τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας ὑποσχεθεὶς τὴν ἐκδοσὶν ἀξιολόγου πονήματος ἐπιγραφομένου, Ἀλήθεια τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἢ περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῶν λοιπῶν Πατριαρχικῶν Καθεδρῶν, ἔρχομαι ἤδη πρὸς τὴν τῆς ὑποσχέσεως ἐκπλήρωσιν· ἐκδίδους ὡς πρῆξις διῶδες πρόγραμμα περὶ τοῦ εἰρημένου πονήματος τὸν παρόντα λόγον τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν Κατολικοισμὸν, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ σύντομον πραγματείαν περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς μεταξὺ Προτεσταντικῆς (ἢ τῶν Διαμαρτυρομένων) Διδασκαλίας καὶ τῶν τῆς Ὁρθοδοξίας Ἀληθειῶν. Ἔστι δὲ ὁ λόγος οὗτος μετὰ τῆς συνεκδιδομένης πραγματείας, ἔργον τοῦ αὐτοῦ σοφοῦ Ῥώσσου συγγραφέως τοῦ καὶ τὸ ἐπόμενον πόνημα συντάξαντος, καὶ τὴν προεκδεδομένην Ἱστορίαν τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας μετὰ καὶ τῶν περὶ Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν Ἐπιστολῶν· καὶ ὡς ἐκεῖνα τὰ συγγράμματα, οὕτω καὶ τὰ παρόντα δύο συνταγμάτια φέρουσι τοὺς ἀγαπητοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἐνδόξου πατρὸς αὐτῶν καὶ συγγραφέως, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πολυμάθειαν. Ἐκ τούτου τοῦ Λόγου καὶ τῆς συνεκδιδομένης πραγματείας, φίλτατοι ὁμογενεῖς, κατανοήσετε περιληπτικῶς ἅμα καὶ καθαρῶς τὰς πλάνας τοῦ καθόλου Δυτικισμοῦ, εἰς

δύω ἀντιθέτους τομάς, τόν τε Κατολικισμόν, καί τόν Προτεσταντισμόν, ἐλεεινῶς διασχιζομένου, καί μακράν τῆς ἀληθείας ἐν σκότει διαπορευομένου.

Ἐν τούτοις τοῖς πονηματίοις βλέπει πᾶς τις δακρύων, τόν ἀπό τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἐξοιστρήσαντα Δυτικισμόν. Τὸ νόσημα τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος καί τῆς Χριστιανωσύνης ὅποσα καί ὅποια κατὰ τῆς ὀρθοδόξιας ἐτερατεύσατο! Βλέπει τις ἔνθεν μὲν τοὺς παραλογισμοὺς αὐτοῦ, τὰ σοφίσματα, τὴν περὶ τὰ δόγματα τῆς ἀμωμήτου πίστεως φρικτὴν καινοτομίαν, τὴν παράβασιν τῶν Ἀποστολικῶν καί Συνοδικῶν Κανόνων καί Πατρικῶν παραδόσεων καί τῶν ἁγίων διατάξεων καί Θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν διαστροφὴν καί κολόβωσιν τῶν Θείων Λειτουργιῶν, καί πασῶν τῶν τῆς προσευχῆς Ἀκολουθιῶν, τῶν ὑπὸ τῶν Θεοσόφων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων συντεταγμένων καί διατηρουμένων, τὴν διανόθευσιν τοῦ Θεοπνεύστου Συμβόλου τῆς Πίστεως, τὴν περὶ τῶν Θεοπαραδότων Ἱερουργιῶν τῶν Μυστηρίων ἀθέμιτον καινοτομίαν, ἢ ἐξουδένωσιν, καί ἐπὶ πᾶσι τὴν ἐωσφορικὴν ἀπαίτησιν τοῦ τῆς Ῥώμης Προέδρου, οἰκειοποιουμένου μετ' ἀνεκφράστου ἀλαζονείας τὴν ὑπερτάτην καί παγκόσμιον Κυριαρχίαν, ἐπὶ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐτέρωθεν δὲ πάλιν βλέπει Ἀναγνώστα ἐν τοῖς πονήμασι, τὰς κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τε τῇ Ἑλλάδι πάσῃ, καί ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ καταδρομὰς καί ἐπιβουλάς καί ἄλλα τοιαῦτα ἀπονενοημένα διενεργήματα τῆς Παπικῆς καί Προτεσταντικῆς Προπαγάντας (Προσηλυτοθηρίας), πάντι παράδοξα καί ἀσυμβίβαστα πρὸς τε τὸν ὀρθὸν λόγον καί

τάς Ἱεράς Γραφάς, τάς καί ὑπ' αὐτῶν τούτων ὁμολογουμένας.

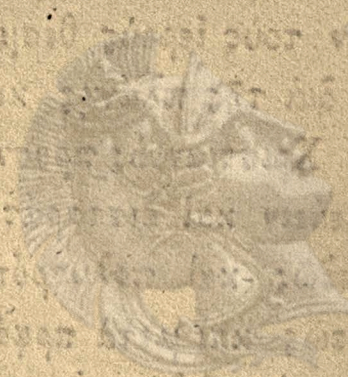
Ταῦτα δὲ πάντα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀκραιφνῶς δογματιζόμενα καὶ τηρούμενα καὶ πραττόμενα, δεικνύουσι τρανώτατα ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους τὴν ἄβυσσον τῆς ἀνομίας καὶ τῶν καταχρήσεων, ἐν αἷς ὁ ἀκρατῆς Δυτικισμὸς ἔνεκα τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἰδιοτελείας καὶ τῆς τῶν θείων ὑπεροψίας, ὡς μὴ ὤφειλε, περιέπεσεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἀνώμητον καὶ ἀγνὸν καὶ ἅγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἧτις μακρὰν τοῦ καταπατεῖν καὶ παρεξηγεῖν τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς, μακρὰν τοῦ ἐνεργεῖν ἀσυστόλως διὰ τῆς πλάνης καὶ τοῦ δόλου τὴν πρὸς τοὺς λοιποὺς Χριστιανοὺς προσηλυτιστικὴν περιδρομὴν, καὶ ἐπιβουλεύειν καὶ διαταράττειν τὰς συνειδήσεις αὐτῶν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, ἀσχολεῖται μετὰ ζήλου διακρίσεως καὶ μετὰ πραότητος καὶ ἐπιεικειάς, ἵνα διὰ τῆς γνησίας διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀληθῶς Χριστιανικῶν ἀγαθουργιῶν, εἰσαγάγῃ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν τὰς φυλάς τῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων λαῶν, ἅμα θερμῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἐν κατανύξει καὶ τῇ εἰλικρινεῖ κατὰ Χριστὸν ἀγάπῃ καθικετεύουσα τὸν ἐπουράνιον Θεὸν, ὅπως φωτίσῃ καὶ πάντας τοὺς πλανηθέντας Χριστωνύμους ὁμοφύλους εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἐξ ἧς παρεξετράπησαν ἀληθείας ἐλθεῖν καὶ γενέσθαι πάλιν υἱοὺς φωτός, τέκνα τῆς μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὁρθοδόξων, ἧτις ἐστὶν ἡ μόνη ἀγνή, καὶ γνησία καὶ ἀληθὴς νύμφη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ Κιβωτὸς σωτηρίας πᾶσι τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσιν.

Καὶ δώη Κύριος ἵνα γένηται μία ποίμνη καὶ εἰς Ποι-
μὴν! μία Πίστις καὶ μία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ
Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἧς κεφαλὴ ἐστὶν Αὐτὸς τοῦ κόσμου
ὁ Σωτὴρ καὶ Θεὸς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς!
Γένοιτο! Γένοιτο!

Ἐγγραφον Ἀθήνησι

Κατὰ μῆνα Μαΐου τοῦ 1853 ἔτους.

Ὁ Μεταφραστὴς

ΔΟΓΜΑ

ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

ΡΩΜΑΙΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ.

ΑΠΟ ἑξ αἰώνων καὶ ἐπέκεινα ἐξακολουθεῖ ἡ μεταξὺ τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς λυπηρὰ διάρρηξις, συνάμα δὲ καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι κατηγορίαι περὶ τῶν αἰτίων τῆς διαιρέσεως ταύτης, ἀλγεινῆς διὰ τὸ αἶσθημα τῆς πρὸς τὴν εἰρήνην Χριστιανικῆς κλίσεως. Ἐγὼ καταμετρῶ μόνον ἑξ αἰῶνας, μὴ δυνάμενος νὰ θέσω πέραν τοῦ ἔτους 1204, ἐποχῆς τῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἀλώσεως τῆς Βασιλευούσης (Κωνσταντινουπόλεως) τὴν ἐντελῆ διάρρηξιν. Τότε μόλις διὰ τοῦ ξίφους αὐτῶν διεσπάσθησαν οἱ τελευταῖοι δεσμοί, οἱ ἐνοῦντες εἰσέτι τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, εἰ καὶ αἱ δογματικαὶ συζητήσεις, ἤρξαντο ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πάπα Νικολάου καὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, κατὰ τὸν 9. αἰῶνα. Πολλάκις καὶ πρὶν, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὑπῆρχον ἀμοιβαῖαι ψυχρότητες μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν τετάρτην Σύνοδον. Καὶ ἡ ψυχρότης αὕτη ἐξηκολούθει ἡμισὺν αἰῶνα περίπου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν προσέβαλε τὴν οἰκουμενικὴν ἐνότητα, ἕως οὗ τὸ μονομερὲς βλέμμα καὶ αἱ

ἀπικιτήσεις τῆς Ρώμης ἐπὶ τῆς πνευματικῆς μονοκρατορίας, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τῶν ὄπλων τῆς Δύσεως, δὲν ἐκλόνιζον τὰς βάσεις τοῦ συνδέσμου.

Ἐκτοτε μέχρι τοῦ νῦν ἐξηντλήθη, δυνάμεθα εἰπεῖν, καὶ ἑτέρα πανοπλία ἐκκλησιαστικῆς πολεμικῆς, προφορικῆ τε καὶ γραπτῆ, μερική τε καὶ συνοδική· ἀνωφελές τὸ ἐπαναλαμβάνειν ἐνταῦθα ὅσα πολλάκις ἤδη ἐν πολλαῖς βίβλοις ἐξετέθησαν, ἄνευ ὅμως τῆς ἀμοιβαίας πειθοῦς, ἐπειδὴ, ὡς μὴ ὤφειλεν, εἰς τὰς συζητήσεις τοιαύτης φύσεως ἐπενεργεῖ τὰ μέγιστα ἢ προκατάληψις, μεθ' ἧς ὁ ἀναγνώστης ἀνοίγει τὴν βίβλον. Μοὶ ἐπιτρέπεται, νομίζω, ὡς Ρώσσω, νὰ ὀνομάσω διὰ Ρώσσοις, μεταξὺ τῶν τελευταίων περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πονημάτων καὶ τὴν *Ἀλήθειαν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν ᾗ μετ' ἰδιαιτέρας λεπτομερείας ἐξετέθησαν αἱ κυριώτεραι αἰτίαι τῆς μεταξὺ τοῦ Πάπᾶ Νικολάου καὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου διαρρήξεως.

Ἡ κυριώτερα τέχνη, ἵνα μὴ εἴπωμεν Ρωμαϊκὴ πανουργία, κατὰ τὰς μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συζητήσεις, συνίσταται εἰς τοῦτο, ἀποσύρουσι δηλαδὴ τὴν προσοχὴν τούτων ἀπὸ τῆς πράξεως πρὸς τὴν θεωρίαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀναμφισβητήτου πολλῶν αἰώνων σειρᾶς Ἐκκλησιαστικῶν συμβάντων καὶ συνοδικῶν κανόνων, μαρτυρούντων ὑπὲρ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἀπαιτούντων μελέτην, πρὸς τὸ λάμπον ἐκεῖνο σύστημα τῆς Ρωμαϊκῆς μοναρχίας, ὅπερ ἀνεφύη ἤδη μετὰ τὴν διάρρηξιν, καὶ ἐκθαμβοῖ τὰ ὄμματα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς λάμπειας ὑποθετικῆς οἰκουμενικότητος. Τινὲς κατατετμημένοι φράσεις τῶν Συνόδων καὶ τῶν Πατέρων, μὴ συνάδουσαι πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις, τινὰ συμβάντα ἐκκλησιαστικά, προταθέντα καὶ ἐξηγηθέντα ἐπίσης ψευδῶς, ἐνεκα τῆς ἀμαθείας τῶν πειθομένων, ἐτέθησαν εἰς τὰ θεμέλια τοῦ συστήματος τούτου, ἐντελῶς ἀντιφάσκοντος πρὸς τὴν ἀρχαίαν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν. Ἐξυφάνθη δὲ τοῦτο ἐν τοιαύτῃ ἐντελείᾳ

οὐ πρότερον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Βελλακρίνου· συνδρομῇ τῶν ψευδῶν παπικῶν δεκρεταλίων (διαταγμάτων), νῦν ἤδη ἐλεγχθέντων· ἔκτοτε δὲ ἐγένετο ἀναφάριτος τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας συνθήκη, ἧς ἄνευ ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ αὕτη, οὐδὲ δέχεται τινὰ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς.

Τὸ δ' ἀνόμοιον τοῦ νέου τούτου συστήματος πρὸς τοὺς οἰκουμενικοὺς κανόνας συνίσταται, εἰς τὸ ὅτι μετέβαλε βαθμηδὸν τὰ νομοθετηθέντα ὑπὸ τῶν Συνόδων πρεσβεία ἢ πρωτεία τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας ἐνώπιον τῶν λοιπῶν τεσσάρων Πατριαρχικῶν θρόνων, εἰς παράνομον καὶ οὐδέποτε ἀναγνωρισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀνατολῆς κυριαρχίαν τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ῥώμη, ὡς ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, πρὸς ἣν ἔκπαλαι ἠτένιζε συνήθως ἡ οἰκουμένη, καὶ ὡς μοναδικὴ Ἐπισκοπικὴ καθέδρα, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὴν Δύσιν, ἐν ᾧ διὰ τῆς προσωπικῆς παρουσίας ἐαυτῶν οἱ Ἀπόστολοι προσυνέστησαν πολλὰς ἄλλας εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἀκουσίως προσείλκυσε τοὺς δυτικούς πρὸς τὸ κέντρον τοῦτο τῆς ἐαυτῶν ἐνότητος· ὁ Πατριάρχης τῆς Ῥώμης ἦτο ἀληθῶς ἡ κεφαλὴ αὐτῶν, ὡσπερ καὶ οἱ τέσσαρες Ἀνατολικὸι Πατριάρχαι, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἦσαν κεφαλαὶ τῶν ἐαυτῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν, ὀρισθεισῶν ὑπὸ τῶν Συνόδων, κατὰ δὲ τοὺς συνοδικοὺς ὡσαύτως κανόνας ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔσχεν ἐπ' αὐτῶν τὸ προνόμιον τῶν πρεσβείων ὡς Ἀρχιεπίσκοπος νέος Ῥώμης καὶ κέντρον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συνελεύσεων, ἐν αἷς παρῆσαν καὶ οἱ Αὐτοκράτορες.

Ἐπὶ τοῦ Συνοδικοῦ τούτου συστήματος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἀδιαφειλονικῆτως ἐξακολοθοῦντος ἐν διαστήματι ἐννέα αἰώνων καὶ ἀπέκεινα, ἀνεφύη ἀκολούθως τὸ μοναρχικὸν σύστημα τῆς Ῥώμης, ὅτε αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις ἀνύψωσαν τὴν Δύσιν ἐπὶ τῆς πασχούσης Ἀνατολῆς, καὶ ἐπὶ τῆς ἐνισχυομένης ἰδέας τῶν πρωτείων τοῦ Πέτρου μεταξύ τῶν λοι-

πῶν Ἀποστόλων, ἀνυψώθη ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα μεταξὺ πάντων τῶν Ἐπισκόπων.

Δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοῦ εἶναι πρῶτον τὸν Πάπαν, ὡς διάδοχον τοῦ Πέτρου, μεταξὺ ὁμοίων αὐτῷ συναδέλφων, ὅπερ δὲν δύναται ν' ἀπορρίψῃ νομίμως ἡ Ἀνατολή, ὡς καθιερωθὲν ὑπὸ συνοδικῶν κανόνων· σήμερον ὑπάρχει μεμορφωμένον εἰς τὴν Δύσιν ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ταύτης τάξεως ἴδιον θρησκευτικὸν δόγμα, ὁμοταγὲς ἄλλοις δόγμασι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως· καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, σὺν τῇ ἐπεκτάσει τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας, συμπεριλαβούσης, δυνάμει τῶν ὄπλων, καὶ τοὺς ἀνατολικούς θρόνους, ἐπαγιοῦτο οὕτως, ὥσανεὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν Πατριαρχῶν ἐπελάθετο τῆς τε προὔπαρχούσης ἰσότητος αὐτῶν καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ὑπάρξεως. Τὸ πᾶν περὶ αὐτὸν συνείθισεν εἰς τὸ νέον τοῦτο σύστημα, ἐπειδὴ καὶ ἅπασαι αἱ ζωτικαὶ φλέβες, τεταμέναι οὔσαι πολλοὺς αἰῶνας πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν κέντρον, συνείθισαν εἰς τοιαύτην αἵματος κυκλοφορίαν, καὶ οὐδ' ἐνοοῦσι πλέον ἐτέραν τάξιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ Πάπας, ἀπὸ διαδόχου τοῦ Πέτρου, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, τῆς καθέδρας, τῆς θεμελιωθείσης πρὸ ἀμφοτέρων τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων, διότι ἀμφοτέροι ὅ τε ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ζῶντες ἔτι, προεχίρησαν τὸν Λῆνον πρῶτον Ἐπίσκοπον Ῥώμης, — ὁ Πάπας, ἐμεγάλυνεν ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἐξαιρετικοῦ τίτλου τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν τίτλον τοῦτον ἀπαντῶμεν ἡμεῖς κατὰ πρῶτον ἤδη ἐπὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Τὴν προσηγορίαν τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Πέτρου, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεποιεῖτο αὐτῷ, εἰ καὶ ὠνόμαζεν αὐτὸν μᾶλλον διάδοχον ἀμφοτέρων τῶν Ἀποστόλων, ἀπαρλλάκτως ὡς καὶ ἅπαντες οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ ἐπίσκοποι ἦσαν διάδοχοι τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, ὑποχωροῦντες εἰς τὰ πρωτεῖα τοῦ Πέτρου μόνον ἐπὶ ταῖς κοιναῖς ὑποθέσεσιν, ἐπὶ σπουδαίων δογματικῶν ζητημάτων, ἢ ὅτε ἐκλονίζοντο ὑπὸ

τῶν αἱρέσεων ἄλλαι καθέδραι· αἱ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, ὡς θεμελιωθεῖσαι ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐθεωροῦντο μάλιστα σὺν τῇ τῆς Ῥώμης, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πάπα Ἀγίου Γρηγορίου, ὡς τρεῖς καθέδραι ἐνὸς Ἀποστόλου, τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁμοίαι ἀλλήλαις τὴν ἀξίαν.

Ἄξιον δὲ προσοχῆς καὶ ἡ περίπτωσις, ἡ μήπω ἴσως μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσα, ὅτι ἐὰν τὰ πρεσβεῖα τῶν πατριαρχικῶν ἐπαρχικῶν ἐθεμελιούντο μόνον ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν τῶν πόλεων, τότε ἡ τῆς Ἀντιοχείας ἤθελεν ἔχει τὸ προνόμιον ἐπὶ τὰ πρωτεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι ἐν μὲν τῇ Ἀντιοχείᾳ διέμεινεν ἑπτὰ ἔτη αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, εἰς δ' Ἀλεξανδρείαν ἀπέστειλε μόνον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προνομίων πόλεως τινος πρὸς ἑτέραν, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις, ὅτε ἐγένετο πρωτεύουσα, ταῦτέστι Νέα Ῥώμη, ἐτέθη ὑπὸ τῶν Συνόδων ἄνω τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, διατηρήθη δ' αὐτῇ ὁ βαθμὸς οὗτος μέχρι τοῦ νῦν μάλιστα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις.

Ἀναμφίβολον, ὅτι ὁ Πάπας δύναται νὰ ὀνομάζεται εἰς τὰ ἴδια τοποτηρητῆς οὐ μόνον τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἐκείνῃ ὁμῶς, ἐν ἧ ἕκαστον τῶν Ἐπισκόπων κέκτηται τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου τίτλου, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ὁ ὑψηλὸς οὗτος τίτλος δὲν πρέπει νὰ ἀνήκῃ ἀποκλειστικῶς εἰς μόνον τὸν Πάπαν, ταπεινουμένων τῶν λοιπῶν, ὡς οὐδ' ὁ τίτλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἀρχιερέως καθ' ἣν ἔννοιαν ἐννοοῦσιν αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ ἄλλως πάντες οἱ λοιποὶ στερηθήσονται τῆς ἑαυτῶν ἀξίας, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ αὐτοῦ Μεγάλου Γρηγορίου, καὶ ἐὰν εἰς οἰκουμενικὸς κλονισθῇ ἐν τῇ πίστει, τότε ἅπασα ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται ἀντέσχειν διὸ καὶ ὠπλίσθη τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἡ Ἀνατολὴ κατὰ τοῦ κλινοτομηθέντος τούτου τῆς Φλωρεντίας δόγματος.

Παράδοξον ὁμῶς μέχρι τίνος, ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς παρα-

νόμου τίτλου, διεστράφη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡ οἰκουμενικὴ ἀναγνώρισις τῶν πρωτείων τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῶν· οὗτος ἤδη οὐ μόνον εἶναι ὁ πρεσβύτερος μεταξὺ ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ κεφαλὴ, καὶ οὐχὶ πλέον ἐν τῇ σημασίᾳ διαδόχου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τοποτηρητοῦ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπορρέει ἡ χάρις τῆς Ἱερωσύνης εἰς πάντας τοὺς Ἐπισκόπους, καὶ ἄνευ αὐτοῦ οὐδεὶς δύναται νὰ κυρωθῆ, διότι ἕκαστος λαμβάνει τὸν βαθμὸν αὐτοῦ μόνον κατὰ χάριν τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τῆς Ῥώμης. "Απαντες οἱ Ἐπίσκοποι ὁμοῦ δὲν ἐξισοῦνται κατὰ τὴν ἀξίαν ἐνὶ Πάπα, ὅστις, διὰ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὑπερέχει πάντας καὶ μάλιστα ἄρχει ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡς μόνος ἀναμάρτητος, κατὰ τὴν γνώμην τῶν οὐλτραμοντάνων (ὑπερορίων), τουτέστι τῶν πλέον διαπύρων ζηλωτῶν τῆς Ῥώμης, τῶν ἐχόντων μεγίστην βαρύτητα ἐπὶ τῶν ἐπιζητούντων τὰς Γαλλικανικὰς ἐλευθερίας.

Μόνος ὁ Πάπας ἔχει τὸ ὑπέρτατον δικαίωμα τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, διὰ τὴν ἐξουσίαν τῶν κλειδῶν, τῶν ὑποσχεθεισῶν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ πρὸ τῶν ἄλλων, εἰ καὶ ἡ ἐξουσία αὕτη ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, εἰς πάντας τοὺς Ἀποστόλους ὁμοῦ, ἄνευ ἰδιαιτέρου τινὸς προνομίου τοῦ Πέτρου, ὅτε ἐμφυσήσας ἐπὶ πάντων, εἶπεν εἰς πάντας ἐπίσης «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν τινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται». Εἰ καὶ ὁ Μακάριος Αὐγουστίνος, ὁ ἄριστος τῶν δυτικῶν Θεολόγων, λέγει κατ' εὐθείαν «ὅτι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος παρίστα δι' ἑαυτοῦ ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν, διότι οὐχὶ εἷς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἅπασα ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἔλαβε τὰς κλεῖς ταύτας». Οἱ Ῥωμαῖοι ὁμῶς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παπικῆς Μοναρχίας ὑποστηρίζουσιν, ἐναντίον τῶν καθαρῶν τούτων ἐκφράσεων, ὅτι ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὸν Πάπαν ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὢν ἐκτὸς τῆς κοινωνίας αὐτοῦ, οὗτος ἀπεκόπη πλέον δι' αὐτὸ τοῦτο ἀπὸ τῆς κοινωνίας

τοῦ Χριστοῦ καὶ εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς σωτηριώδους Κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν ἀναφέρω πάλιν, ὡς ἐν τῇ *Ἀληθείᾳ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας*, τὴν σειρὰν τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν Συνόδων, κατὰ τοῦ δόγματος τούτου καὶ τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἥτις, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Δυτικοῦ ἱστορικοῦ Φλευρῆ (Fleury), διέστρεψε τὰς ἀρχαίας βάσεις καὶ εἰσήγαγεν ἀρχὰς, μηδέποτε γνωστὰς ἐν τῇ ἀρχαιότητι (α). Θέλω προτείνει ὁμῶς ἐκπληκτικὰ τινὰ παραδείγματα τῆς ἀρχαίας καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων, ἵνα φανερωθῇ σαφῶς, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, καὶ πῶς μέχρι τοῦδε ὑπάρχει Ὁρθόδοξος, ἄνευ τῶν καινοτομιῶν τούτων, αἵτινες οὐδέποτε ἐχρησίμευσαν αὐτῇ ὡς ἀναπόφευκτον θεμέλιον.

Ποῦ ἠδύνατο κάλλιον νὰ φανῇ καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν ἡ καθολικὴ διοίκησις τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν κατόπτρων τούτων τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἐπὶ συνθηκῶν τοιούτων αἵτινες ἔπρεπε νὰ τηρῶνται ἀναλλοίωτοι εἰς τοὺς μετέπειτα αἰῶνας; — Διὸ, ἐκτίθημι ἐν συνόψει τὰς θεμελιώδεις ταύτας ἀποφάσεις, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ἧς προέδρευεν ὁ μέγας Ὄσιος Ἐπίσκοπος Κορδούβης, οὐχὶ δὲ οἱ Ληγάτοι τοῦ Πάπα, ὡς ἐπεθύμουν νὰ ἀποδείξωσι τοῦτο ἀκολούθως οἱ Ῥωμαῖοι διὰ ψευδῶν συνοδικῶν πράξεων τοῦ Γελασίου.

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ 5. κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. «Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ καὶ Πεντάπολει, ὥστε τὸν Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθές ἐστίν· ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις». "Ὅτε δέ,

(*) Fleury disc. sur. l'Hist. de l'Egl. XI. XIII. S.

ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ λεγόμενοι τοῦ Πάπα, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀναγνώσεων, ἤθελον νοθεῦσαι τὸν κανόνα τοῦτον ὡς ἐφεξῆς: «Ἡ Ἐκκλησία Ῥώμης πάντοτε ἐχέτω τὰ πρωτεῖα». ὅπερ δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς τῆς Νικαίας: τὸ μὴ ὀρθὸν τοιαύτης ἀναγνώσεως ἠλέγχθη διὰ τοῦ πρωτοτύπου.

Τὸ αὐτὸ συνέβη ὀλίγω πρότερον καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίαν, ὅτε ὁ Πάπας Κελεστίνος, ὑποστηρίζων τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ζωσίμου, ἤθελον, ἵνα γένηται δεκτός, ἀντὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῶν κανόνων ὁ τοπικὸς κανὼν τῆς συνόδου, περὶ τοῦ προσέρχεσθαι εἰς τὴν καθέδραν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εἰς τινὰς σπουδαίας περιστάσεις. Ἡ πολυάριθμος ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος ἀπεκρίθη τῷ Πάπᾳ ὅτι «τὰ ἀποσταλέντα πρότερον ἐκ Ῥώμης, ὡσανεὶ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ποτὲ οὐκ ἠδυνήθημεν εὐρεῖν ἐν ταῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς, ἅς περ ἐδεξάμεθα ἀπὸ Ἀλεξανδρείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως» καὶ εἰς τοῦτο ἡ Σύνοδος προσέθηκεν: «Οἱ πατέρες συνείδον, ὅτι οὔτε γὰρ μιᾶ καὶ ἐκάστη ἐπαρχία προνοία ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ κατέχεται σταθερῶς: μάλιστα, ὅτι ἐνὶ καὶ ἐκάστῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προΐσται αὐτῷ πρὸς τὰς Συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐκκαλέσασθαι. Εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστίν, ὅστις πιστεύσει, ἐνὶ ὧτινιδήποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι; περὶ γὰρ τοῦ, τινὲς ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πέμπεσθαι, οὐδεμιᾶ τῶν πατέρων Συνόδῳ ὀρισθὲν εὐρίσκομεν: μὴ τοίνυν τὸν καπνώδη τύπον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις τὸ φῶς τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν Θεὸν εἶδειν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει». (Βιβλ. τῶν Κανόν.

σελ. 173). Παρατηρητέοι εἰσὶν οἱ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν καθέδραν τοιοῦτοι λόγοι οὐχὶ Ἀνατολικῶν, ἀλλὰ δυτικῶν Ἐπισκόπων.

Ἐκ τῶν πράξεων καὶ κανόνων τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς Συνόδου, συγκαλεσθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 381 ἔτος ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Θεοδοσίου, ἐν ἧ παρευρέθησαν ἅπαντες οἱ μέγιστοι φωστῆρες τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ὁ Ἀντιοχείας Ἅγιος Μελέτιος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ ἅγιος Ἀμφιλόχιος, καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, — ἰδοὺ ὁποίους συμπερασμοὺς δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν.

α.) ἡ Σύνοδος αὕτη συνεκαλέσθη ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Πάπα καὶ τῆς παρουσίας τῶν Ληγάτων αὐτοῦ, ἢ τινος τῶν δυτικῶν Ἐπισκόπων.

β.) Προέδρευε ταύτης ὁ Ἀντιοχείας ἅγιος Μελέτιος, ὅστις δὲν ἦτο εἰς κοινωνίαν μετὰ τῆς Ῥώμης, εἰ καὶ ἐθεωρεῖτο αὕτη ὀρθόδοξος, διότι οἱ Πάπαι ἀνεγνώριζον ὡς νόμιμον Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας τὸν ἀντίζηλον τοῦ Μελετίου Παυλίνον.

γ.) Μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Μελετίου ἡ Σύνοδος ἐπροτίμησε νὰ ἐκλέξῃ διάδοχον τὸν ἅγιον Φλαυιανὸν ἀντὶ νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν Παυλίνον, καίτοι ἀνγνωριζομένου τούτου ἐν Ῥώμῃ ὡς μόνου νομίμου Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

δ.) Ἡ Σύνοδος αὕτη, καὶ τοὶ ἅπαντα συγκειμένα ἐκ μόνων τῶν ἀνατολικῶν, διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτῆς προσέθηκε πολλὰ ἄρθρα εἰς τὸ τῆς Νικαίας Σύμβολον, πρὸς ἐξήγησιν αὐτοῦ, καὶ ἔκτοτε τὸ σύμβολον τοῦτο ἐγένετο μαρτυρία τῆς πίστεως ἅπασης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ σημεῖον συνδέσμου τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἄχρις οὗ ἔμενεν ἀπαραβίαστον ὑπὸ τῆς πρώτης.

ε.) Οὐ μόνον ἐξέδωκεν αὕτη κανόνας τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν Συνόδων, ἀλλὰ μετέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν ἱεραρχικὴν βαθμολογίαν τοῦ καιροῦ ἐ-

κείνου, δοῦσα τὰ πρεσβεία τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρό-
νω ἐπὶ τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας.

ς.) Ἡ Σύνοδος αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὁμῶς, καθὼς εἰς τὴν Δύ-
σιν οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὡς οἰκουμενική· ἡ δὲ κατὰ τὸ
ἐπιὸν ἔτος γενομένη ἐν Ῥώμῃ, οἶονεὶ πρὸς ἀντίπραξιν ἐκείνης,
ἐξηφανίσθη μετὰ πασῶν τῶν πράξεων αὐτῆς, ἐγένετο δὲ πα-
ραδεκτὴ ἐν Ῥώμῃ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοὶ παρα-
πονουμένων τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας.

Οὕτως, οἱ κανόνες, δι' ὧν χειραγωγεῖται ὁλόκληρος ἡ Ἀνα-
τολή, ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τὴν ἰσχὺν ἄνευ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα,
μάλιστα δὲ καὶ τὸ σύμβολον αὐτῆς παρεδέχθη ὡς οἰκουμε-
νικόν. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὰ τοσοῦτον σπουδαῖα συμβάντα
καὶ μαρτυρίας πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀπαιτήσεις· ὅτι δῆθεν ὁ
πάπας ἐστὶν ἡ μόνη πηγὴ πάσης ἐπισκόπων κρίσεως καὶ ἡ
ρίζα τῆς ἐξουσίας αὐτῶν, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ
γῆς, τότε πόσαι διαφωνίαι πρὸς τοὺς πραγματικοὺς οἰκουμε-
νικοὺς κανόνας θέλουσιν ἐξελεγχθῆ ἐν αὐταῖς; Ἡ τῆς Ἀφρικα-
νῆς Ἐκκλησίας ἐναντιότης, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν,
εἶναι μὴδὲν, παραβαλλομένη πρὸς τὰς ἀποφασιστικὰς καὶ αὐθυ-
πάρκτους ἐνεργείας ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τῆς Ῥω-
μαϊκῆς δεσποτείας. Τίνι τρόπῳ συμφωνήσωμεν πρὸς τὴν και-
νότομον τῆς Ῥώμης διδασκαλίαν, ὅτι δῆθεν ἐκτὸς τῆς κοινω-
νίας αὐτῆς δὲν ὑπάρχει σωτηρία, καὶ τὴν σπουδαίαν ἐκείνην
περίστασιν, ὅτι, εὐρισκόμενος ἐκτὸς αὐτῆς ὁ ἅγιος Μελέτιος, οὐ
μόνον προέδρευε τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ἀποπληρωσά-
σης τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν χορὸν τῶν
ἀγίων παρὰ τῆς Δύσεως, ὡς καὶ παρὰ τῆς Ἀνατολῆς κατετάχ-
θη; Ἡ τοῦτο ἐστὶν ἐξαίρεσις τῶν γενικῶν κανόνων; Ἀλλὰ
τοιχῦται περιστάσεις πολλάι.

Ἐπὶ τῆς τρίτης ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικῆς Συνόδου, προέδρευεν
ὁ Ἀλεξανδρείας ἅγιος Κύριλλος, ὃν οἱ Ῥωμαῖοι θέλουσι νὰ τα-
πεινώσωσι διὰ τοῦ τίτλου τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ πάπα, μὴ

κατανοοῦντες τὸ σαφές τῶν συνοδικῶν πράξεων, καὶ διὰ τῶν κανόνων τῆς Συνόδου ταύτης ἐτέθη ἐπίσης ὀριστικὸς φραγμὸς κατὰ πάσης φιλαρχίας. «ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἐτέραν καταλαμβάνειν, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίας προσχήματι ἐξουσίας (κροσμικῆς) τύπος παρεισδύηται, μηδὲ *λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες*, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐλευθερωτής». Ἡ Σύνοδος, μετεχειρίσθη τοιαύτας ἐκφράσεις οἷοναὶ προορώσα, ὅτι ἔμελλε νὰ συμβῆ τοῦτο εἰς τὴν Δύσιν, *μηδὲ λάθωμεν κατὰ μικρὸν*, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι τῆς προγνώσεως προεφύλαξεν αὐτὸ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἀπὸ τῶν μελλουσῶν προσθηκῶν τῆς Δύσεως, αὐστηρῶς ἀπαγορεύσασα πᾶσαν προσθήκην ἐν αὐτῷ ἢ ἀφαίρεσιν. Ἐπὶ τῆς Συνόδου ταύτης ὁμῶς ἀνεβόησαν ὁμοψύχως πάντες οἱ Πατέρες, θεωροῦντες συμφωνοῦσαν τὴν γνώμην τοῦ Πάπα Κελεστίνου πρὸς τὴν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου. «Κελεστίνος νέος Παῦλος! Κύριλλος, νέος Παῦλος! εἰς Κελεστίνος! εἰς Κύριλλος! Μία πίστις τῆς Συνόδου, μία πίστις τῆς Οἴκουμένης!» Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἀναγνόντες τὴν ὀρθόδοξον ἔκθεσιν τῆς πίστεως τοῦ ἁγίου Πάπα Λέοντος τοῦ μεγάλου, ὁμοίαν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, οἱ Πατέρες ἐβόησαν· «Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησεν! Οἱ Ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν! Κύριλλος οὕτως ἐδίδαξεν! Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη! Λέων καὶ Κύριλλος ὁμοίως ἐδίδαξαν! Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων!» — Τοιαύτη ἡ ὁμοφωνία τῆς ἰσότητος τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, μέτρον δὲ τῆς ὀρθοδοξίας ἀμφοτέρων ἦτο ὁ Ἀλεξανδρείας ἅγιος Κύριλλος.

Ἄξιον δὲ προσοχῆς, ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ μέχρι τοῦδε διατηρεῖται ἡ ἱεραρχικὴ τάξις, ἡ καθιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν κανόνων τῶν δύο τούτων Συνόδων, ὡς ἂν αὗται ἦσαν σύγχρονοι ἡμῖν. Οὕτως, ἡ μικρὰ Νῆσος Κύπρος, ἔχουσα ἓνα ἀρχιεπίσκοπον

μετὰ τριῶν ὑπεξουσίῳν αὐτῷ ἐπισκόπων, καὶ ἀπαλλαγεῖσα τότε τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας, διαμένει ἄχρι τοῦ νῦν αὐθύπαρκτος, εἰ καὶ ἑτέρα οὐκ ἐλάσσων αὐτῆς νῆσος, ἡ Κρήτη, καὶ ἡ ὄμιρος τῆ Κύπρῳ Ἀνατολῇ εἰσὶν ὑποτεταγμέναι τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος εἶπεν· «Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοῖη, καταλαμβάνετω ἢ τὸν ἑξαρχὸν τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς Βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω». Οὕτω καὶ μέχρι τοῦ νῦν. Ἡ αὐτὴ Σύνοδος εἶπε· «Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις ἐπόμενοι, δρίζομέν τε καὶ ψηφίζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ *Βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην*, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἕκαστον πεντήκοντα θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν Βασιλείαν καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ Βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνην, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν». Εἶναι δυνατὸν οἱ ἑξακόσιοι τριάκοντα ἅγιοι Πατέρες, οἵτινες ἐθέσπισαν τὸν ΚΗ'. τοῦτον κανόνα ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς Συνόδου, νὰ μὴ ἐγίνωσκον τί ἔλεγον, καὶ εἰς τί συνίστατο ἡ ἰδιαιτέρα ἀποστολικὴ προτίμησις τῆς ἀρχαίας ἐνώπιον τῆς νέας Ῥώμης;— Ἰδίως μάλιστα ἐπειδὴ ἐγίνωσκον, ἐπεκυρώθη συνοδικῶς καὶ ὁ κανὼν οὗτος, καὶ τοὶ ἐναντιούμενων τῶν Ληγάτων Ῥωμαίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ὅστις ὅμως οὐδέποτε ἐφιλονεῖει περὶ τοῦ πῶς ἐτόλμησαν ἐξομοιωσαὶ τὴν νέαν Ῥώμην πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ διατί ἔθηκαν αὐτὴν ἄνω τῶν πρεσβυτέρων θρόνων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας.

Πρέπει ὅμως νὰ μὴ παρὰδράμωμεν ἄνευ προσοχῆς, ὅτι, ἂν ποτε ἐμεγαλύνθη που, μᾶλλον ἢ πρὶν καὶ μετὰ ταῦτα, τὸ πρόσωπον τοῦ Ῥωμαίου Πρωθιεράρχου, τοῦτο βεβαίως ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου διὰ τε τὰ ἰδιαίτερα προτερήματα τοῦ ἁγίου Λέοντος, καὶ διὰ τὰς περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ τὰ τῶν Ἱεραρχῶν τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων εἶχον οὐκ εὐαρέστως· ὁ Ἀλεξανδρείας Διόσκορος ἐκρίθη καὶ καθηρέθη ἐπὶ τῆς Συνόδου ὡς Αἰρετικός· ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος ἐχειροτονήθη παρ' αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ Φλαυϊανοῦ, φονευθέντος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ αὐτὸς ἐχειροτόνησε τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Μάξιμον, ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος κατ' ἀρχὰς συνέδραμε τὸν Διόσκορον. Ἄρα, φαίνεται λίαν φυσικόν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Ληγάτοι εἶχον σημασίαν μείζονα τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐξεφράζοντο μετριοφρόνως ἐνώπιον τοῦ μεγάλου ὑπερασπιστοῦ τῆς ὀρθοδοξίας Λέοντος, γράψαντες μάλιστα εἰς τὴν συνοδικὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, «ὅτι ἐν τοῖς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἐπέχουσιν, ὡς κεφαλὴ μελῶν, ἡγεμόνευε», καὶ ὅμως, παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἐπεκύρωσαν τὰ ἴσα τῆς τιμῆς πρεσβεῖα τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθέδρᾳ. Ἀλλ' ἂν καὶ ἐμεγαλύνθη ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἕνεκα καιρικῶν περιστάσεων, — οὐδαμοῦ ὅμως ἐταπεινώθη τόσον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅσον ἐπὶ τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς Συνόδου· διὸ καὶ ἀπαρέσκονται νὰ μνημονεύσῃ ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἐὰν τῷ ὄντι ὑπάρχη ἀληθές, ὅτι οὐδεμίᾳ Σύνοδος δύναται νὰ συγκαλεσθῇ ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Πάπα, καὶ ἂν ἔχωσι θεμέλιόν τι οἱ λόγοι τοῦ νεωτέρου ὑπερασπιστοῦ τοῦ παπισμοῦ Κόμητος Μαΐστρου, «ὅτι τοιοῦτου εἶδους προτάσεις, τουτέστιν, ὅτι δῆθεν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Πάπα καὶ διαφωνοῦντες πρὸς αὐτὸν δύνανται νὰ ἦναι ἐν τῇ Συνόδῳ ἀνώτεροι αὐτοῦ, ἐστὶν ἐντελής παρὰλογισμὸς,» τότε πῶς συμβιβάζωμεν πρὸς τοῦτο τὰς πράξεις τῆς πέμπτης ταύτης Συνό-

δου; Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστιανὸς συγκαλεῖ αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Πάπα, ὅστις ἐχόμενος τῆς γνώμης, ἥτις καταδικάζετο ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ, ἀπηγόρευσε μάλιστα καὶ τὸ διασκέπτεσθαι περὶ αὐτῆς, καὶ ὁμῶς οὐ μόνον καταδικάζεται αὐτὸς ἐρήμην, εἰ καὶ ἀνωνύμως, ὑπὸ τῶν Συνοδικῶν Πατέρων, ὡς παραβιάζων τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν, ἀλλ' ὑπεχρεώθη μετὰ ταῦτα ἵνα συμφωνήσῃ πρὸς τὴν γνώμην αὐτῶν καὶ μετανοήσῃ ἐγγράφως διὰ τὴν ἐξ ἐλλείψεως ἀγάπης ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Δὲν πρέπει ἄραγε νὰ συνομολογήσωσι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι μόνον ἡ ἐντελής ἄγνοια τῶν συνοδικῶν πράξεων φέρει εἰς παρόμοια συμπεράσματα τοιοῦτου εἴδους ζηλωτὰς, οἷος ὁ Κόμης Μαίστρως καὶ ἄλλοι;

Ἐπὶ τῆς ἕκτης ἤδη οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡσεὶ πρὸς ἔλεγχον τῆς ὀψιαιτέρας τῶν Ῥωμαίων οἰήσεως, περὶ τοῦ ἀναμαρτήτου τῆς ἀποστολικῆς αὐτῶν καθέδρας, οὐ μόνον σιωπηλῶς, ἀλλὰ καὶ προδήλως καταδικάζεται ὁ Πάπας Ὀνώριος, καὶ τοὶ πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντων, διὰ τὴν προστασίαν τῆς αἵρέσεως τῶν μονοθελητῶν, σὺν τοῖς λοιποῖς αἵρεσιάρχαις καὶ ἀνηγγέλθη τοῦτο ἐν τῶν διαδόχων αὐτοῦ Λέοντι τῷ δευτέρῳ, ὅστις ἔπρεπε νὰ συνυπογράψῃ τοιαύτην ἀπόφασιν. Εἰς τοὺς κανόνας τοὺς συναριθμουμένους εἰς τὰς πράξεις τῆς Συνόδου ταύτης, καταδικάζονται τινὰ Ῥωμαϊκὰ ἔθιμα· ὡς ἡ ἀγαμία τῶν ἱερέων καὶ ἡ νηστεία τοῦ σαββάτου, μετ' ἀπειλῆς μάλιστα ἀφορισμοῦ διὰ τὴν τελευταίαν, καὶ τοὶ τῶν Ῥωμαίων μὴ παραδεχομένων τοὺς κανόνας τούτους, οἵτινες ὁμῶς πάντοτε ὑπῆρχον ὡς ὁδηγοὶ διὰ τὴν Ἀνατολήν. Οὕτω λοιπὸν οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐπικυρώσεως τῶν συνοδικῶν κανόνων, ἀνγνωρισθέντων ὡς οἰκουμενικῶν. Οἱ Ληγάτοι τοῦ Πάπα Ἀγάθωνος ἐνήργουν μετὰ μείζονος μετριοφροσύνης, ἢ οἱ ληγάτοι Λέοντος τοῦ Μεγάλου, καίπερ ἡ Σύνοδος ἔδειξεν αὐτῷ τοιοῦτον σέβας, ὥστε συνεχώρησε τῷ καταδικασθέντι διὰ τὴν αἵρεσιν Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας, νὰ

προσέλθη εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Πάπας εἰς τὰ συνοδικὰ γράμματα ὠνομάζετο μόνον πρωτόθρονος· οἱ δὲ λοιποὶ πατριάρχαι, σύνθρονοι αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑπεγράφετο οὐχὶ οἰκουμενικὸς ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πόλεως Ῥώμης· τουτέστι, μέρους, οὐχὶ δὲ ὅλου· ὠνόμαζε δ' αὐτὸν, ἐν τοῖς πρὸς τὸν Βασιλέα γράμμασιν, δοῦλον τοῦ Χριστιανικωτάτου αὐτοῦ κράτους, ἴσον τοῖς λοιποῖς ταπεινοῖς προϊσταμένοις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τοῖς εἰς τὰ δυτικὰ καὶ ἀρκτῶα μεθόρια εὕρισκομένοις. — Πόσον ἀπέχει τοῦτο τῆς ὑπεροψίας τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ', ἐνώπιον τοῦ ὁποῦ ἐξηυτελίζοντο δουλοπρεπῶς οἱ Αυτοκράτορες!

Ἀλλὰ ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ ἔκτου καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, καὶ μετὰ τὴν πέμπτην καὶ ἕκτην οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἤκμασεν εἰς Ῥωμαῖος Πρωθιεράρχης τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ μέγας, κατ' οὐδὲν ἐλλαττούμενος τῶν προκατόχων καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, αἰσθανόμενος δὲ τὴν ἀξίαν τῆς ἑαυτοῦ καθέδρας, ἀλλὰ μόνον πνευματικῶς, καὶ ὅστις τούτου ἕνεκα χρησιμεύει ὡς τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, οὐ μόνον διὰ τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ἤκμαζεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀκολουθούσους αἰῶνας. Οὗτος ἐπὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἐταπεινοῦτο, οὐ μόνον ἐνώπιον τῆς ἐξουσίας τοῦ νομίμου Αυτοκράτορος Μαυρικίου, ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ ἄρπαγος τοῦ θρόνου Φωκᾶ, ὡς ὑπερεχούσης ἐξουσίας· ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἔκρινεν οὕτω πῶς περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ Πέτρου, ὥστε διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτῆς κατεδίκαζε τὰς παρανόμους ἀποφάσεις τῶν λοιπῶν· διότι, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, τὸ σκάνδαλον, καὶ ὑφ' ἑνὸς τῶν πατριαρχῶν προξενηθὲν δὲν δύναται νὰ παραμεληθῆ, καὶ ἐν περιπτώσει πταίσματός τινος οὐδεὶς Ἐπίσκοπος ὑπάρχει μὴ ὑποκείμενος ὑπὸ τὴν ἐπιβρῶν ἐκείνου· ἀλλ' ὅταν μὴ ὑπάρχη πταῖσμα, — ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι, μηδὲ τοῦ τῆς

Ρώμης ἐξαιρουμένου, εἰσὶν ὅμοιοι ἀλλήλοις κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινώσεως. Οὕτω ποτὲ καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἀνεξαιρέτως ἐφρόντιζε περὶ πάντων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Οἰκουμένης, ὅτε ἐπρόκειτο περὶ αἱρέσεως, καὶ ἕτερος μέγας ὑπερμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ὁ Βασίλειος, ἔλεγεν, ὅτι παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ κεῖται ἡ φροντίς περὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Γρηγόριος ὁμοίως, ἀληθῶς ἅγιος καὶ μέγας, δὲν παρεδέχετο τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ Ἀρχιερέως· τούναντίον δὲ, ἰδοὺ τί ἔγραφε, πρὸς ἔλεγχον, τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει συναδέλφῳ αὐτοῦ, ἐπιθυμήσαντι τὸν τίτλον τοῦτον.

« Συλλογίσθητι, ὅτι διὰ τῆς ἄφρονος ὑπεροψίας σου ταραττεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη (ὃ καὶ ἐγένετο ὅτε ἀνυψώθη ὁ Ρώμης)· ἀγάπησον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου τὴν ταπείνωσιν δι' ἧς δύναται νὰ διατηρηθῇ ἡ ὁμόνοια πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ ἡ τῆς ἀγίας οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ὅτε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἤκουσέ τινας λέγοντας « Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, » — ἔφριξεν ἐπὶ τοιοῦτῳ διαμελισμῷ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, οὔτινος τὰ μέλη ἐτίθεντο ἐπὶ ξένων κεφαλῶν, καὶ ἀνέκραξεν· « μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἐβαπτίσθητε; » οὕτως ἀπέφευγεν αὐτὸς τὸ ὑποτάσσειν ἐκτὸς Χριστοῦ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου μερικῶς καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἀποστόλοις. Τί εἴποις τῷ Χριστῷ, τουτέστι τῇ οἰκουμενικῇ κεφαλῇ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς τελευταίας κρίσεως, σὺ, ὅστις διὰ τῆς προσηγορίας τοῦ οἰκουμενικοῦ προσπαθεῖς νὰ ὑποτάσσης σεαυτῷ ἅπαντα τὰ μέλη αὐτοῦ; Ποῖος ἐν ταύτῃ τῇ τοσοῦτον διεφθαρμένῃ προσηγορίᾳ προτείνεται πρὸς μίμησιν πλὴν τοῦ περιφρονήσαντος τοὺς ἐν συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ τεθέντας Λεγεῶνας τῶν Ἀγγέλων, καὶ σπουδάζοντος νὰ ἀνυψωθῇ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἐνότητος, ἵνα μὴ ὑποκύβῃ εἰς οὐδένα καὶ ἵνα φαίνεται ὑπεράνω πάντων; » (Ὅποῖος φρικτὸς ἔλεγχος τῇ Ρώμῃ !)

« Ἀληθῶς, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐστὶ τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Παῦλος, Ἀνδρέας, καὶ Ἰωάννης, τί ἄλλο εἰσὶν ἢ κεφαλαὶ μερικῶν λαῶν; Καὶ ὅμως, ὑπὸ μίαν Κεφαλὴν εἰσὶν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ἵνα διὰ βραχέων ἐκφρασθῶ· ἅγιοι πρὸ τοῦ νόμου, ἅγιοι μετὰ τὸν νόμον, ἅγιοι ὑπὸ τὴν χάριν, ἅπαντες οὗτοι, δι' ἑαυτῶν πληροῦντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, συναριθμοῦνται μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἠθέλησέ ποτε νὰ προσαγορευῆται οἰκουμενικός· (Ἴδου ἡ ἀληθὴς διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας!). Καὶ ἰδοὺ, ἀπὸ τοῦ μανιώδους τούτου καὶ ὑπεροπτικοῦ τίτλου διαιρεῖται ἡ Ἐκκλησία, καὶ αἱ καρδίαι ἀπάντων τῶν ἀδελφῶν ταραττόνται ὑπὸ τοῦ σκανδαλοῦ!» Δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰς ταῦτα καὶ τοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Γρηγορίου· «γράφω ταῦτα οὐχὶ καθ' ὑμῶν, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν, διότι οὐδένα δύναμαι νὰ προτιμήσω ἀντὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων». (α).

Οὐ μόνον δὲ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας ἔγραψεν ὁ μέγας οὗτος Πάπας κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι ἐάν τις τῶν Πατριαρχῶν ὀνομασθῆ οἰκουμενικός, τότε πάντων τῶν λοιπῶν ἀπόλλυται τὸ ἀξίωμα. «Δύναμαι νὰ μὴ λυπηθῶ, βλέπων, ὅτι ὁ πάπαι ποτὲ ταπεινὸς ἀδελφὸς ἡμῶν, τοσοῦτον ὑπερυψώθη, ὥστε ἐπιχειρεῖ νὰ οἰκειοποιηθῆ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκείνων, οἵτινες εἰσὶν ἠνωμένοι τῇ μόνῃ κεφαλῇ, τουτέστι τῷ Χριστῷ, πάντα δὲ τὰ μέλη Αὐτοῦ θέλει νὰ ὑποτάξῃ ἑαυτῷ, ἐπαιρόμενος ἐπὶ ὑπερηφάνῳ τίτλῳ; Ἐάν δὲ συγχωρήσωσιν αὐτῷ, τὴν χρῆσιν τοιοῦτου τίτλου, τότε ἅπαντες οἱ πατριάρχαι στερηθήσονται τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν, καὶ ὅταν ὁ καλῶν ἑαυτὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἢ ἐπίσκοπον ἐμπέσῃ εἰς πλάνην, τότε οὐδεὶς ἐπίσκοπος εὐρεθήσεται πλέον διαμένων ἐν τῇ ἀληθείᾳ.

(α) Ἐπιστολὴ ΛΗ'. βιβλ. Δ'.

Ὅθεν παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα διατηρήσητε τὰς Ἐκκλησίας ὑμῶν, αἷας παρελάβετε αὐτάς. Προφυλάξατε ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς ταύτης τοὺς ὑποτελεῖς ὑμῖν Ἐπισκόπους, καὶ δείξατε αὐτοῖς, ὅτι ὑμεῖς ἀληθῶς ἐστὲ Πατριάρχαι τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας».

Καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μαυρίκιον ἔγραψεν οὗτος, «ὅτι ὑπάρχουσι πράγματα μάταια, εἰ καὶ ἀβλαβῆ, ἄλλα δὲ τὰ μέγιστα βλαβερά· ὅταν ὁ ἐρχόμενος ἀντίχριστος ὀνομάσῃ ἑαυτὸν Θεόν, τοῦτο ἔσεται μὲν μάταιον, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ τὰ μάλιστα ὀλέθριον. Ἐγὼ δὲ λέγω μετὰ παρρησίας, ὅτι ἐάν τις ὀνομάξῃ ἢ ἐπιθυμῇ νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτὸν οἰκουμενικὸν Ἱεράρχην, οὗτος διὰ τῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ προηγεῖται τοῦ ἀντιχρίστου, διότι ὑπεροπτικῶς τίθησιν ἑαυτὸν ὑπεράνω τῶν λοιπῶν. Πρὸς δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Πατριάρχην Εὐλόγιον ἔλεγεν, εἰς ἀπάντησιν τῆς περιποιητικῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, τάδε. «Εἰ καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ Ἀπόστολοι, χάριν ὁμῶς αὐτῶν τῶν πρεσβείων, μία μόνον καθέδρα τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων ὑπερέχει διὰ τὸ ἐπίσημον αὐτῆς, ἣτις ἀνήκει ἐνὶ ἐν τρισὶ τόποις· διότι αὐτὸς ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων ἐμεγάλυνε τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ ἀνεπαύθη καὶ ἐτελείωσε τὸν πρόσκαιρον βίον· αὐτὸς οὗτος ἐστόλισε τὸν θρόνον, ἐφ' ὃν ἀπέστειλε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τὸν Εὐαγγελιστὴν, καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐστερέωσε τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ τὸ πρῶτον ἐκάθισεν ἐπὶ τὰ ἔτη. Καὶ λοιπὸν, ἐὰν ἐνὸς καὶ εἷς ἐστὶν ὁ θρόνος, ἐφ' οὗ νῦν, θεῖα συνάρσει, προκάνθηται τρεῖς ἐπίσκοποι, τότε ἀποδίδωμι ἑμαυτῷ, ὅ,τι περὶ ὑμῶν ἀγαθὸν ἀκούω, ὅ,τι δὲ περὶ ἐμοῦ ἀγαθὸν συλλέξητε, ἀπόδοτε τοῦτο ταῖς ὑμετέραις ἀξιομισθίαις, διότι ἐν ἐσμὲν ἐν τῷ εἰπόντι· «ἵνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς ὁ Πατὴρ ἐν Ἐμοί, Κἀγὼ ἐντῷ Πατρὶ, οὕτω καὶ πάντες ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν».

(Ἰωάν. ΙΖ'. 21).

Ἐὰν ἄπασαι αἱ μαρτυρίαι αὗται ἀπηντῶντο ἐν τῇ συγγραφῇ οἴου δήποτε ἀρχαίου Πατρὸς, θεωρουμένου ἐναντίου τῇ ῥωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ· ἐὰν αὗται ἀνῆκον τινὶ τῶν Πατριαρχῶν τῆς

Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ὑπερασπιζομένων τὰ ἔκτου δι-
κκία καὶ τότε τοιαῦται ἐκφράσεις εἶχον ἂν τὴν ἰσχὺν, οὐχ'
ὡς μερικῶς γινῶμαι ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς μαρτυρίαι τῆς τότε
καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Δὲν πρέπει ἄραγε νὰ ἐκτι-
μήτη τις ἤδη καθ' ὀλοκληρίαν ἅπασαν τὴν σπουδαιότητα αὐ-
τῶν καὶ τὴν πίστιν, ἧς αὐταὶ εἰσὶν ἄξιοι, ὅταν ἀπαντῶνται
ἀδιακόπως ἐκτιθέμεναι ἄνευ τινὸς καταναγκάσεως ἐν ταῖς
πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοὺς Πατριάρχας ἐπισήμοις ἐπι-
στολαῖς τοῦ Πάπα, καὶ Πάπα, ὅστις ἦτο σταθερώτατος ζη-
λωτῆς τῶν δικαιωμάτων τῶν πρεσβείων τῆς ἑαυτοῦ καθέ-
δρας; Ἐὰν ἔτι προσθῶμεν ὅτι αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ ἐνισχύονται
καὶ ὑπὸ ἱστορικῶν συμβάντων, ὀρισμῶν τῶν Συνόδων καὶ
μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν περάτων τῆς Οἰκουμένης Πατέρων
καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν λαμπρῶν πρώτων αἰώνων τῆς
συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, τίς ποτε δύναται νὰ κλονίσῃ αὐ-
τὰς δι' οἰσδῆποτε καινοτόμου ἐπινοήσεως; τὸ ἠρετικὸν ἔκκ

Βλέπομεν προσέτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς Συ-
νόδου καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀκολούθων, εἰ καὶ μὴ ἀνεγνωρίσθη-
σαν αὐταὶ ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ὅτε τελευταῖον ἤδη
συνήρχοντο ὁμοψύχως ἢ Δύσις μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, τὴν αὐτὴν
συνοδικὴν διάταξιν τῆς Ἐκκλησίας. — Ἐπὶ τῆς ἐβδόμης Συ-
νόδου προέδρευεν ὁ ἅγιος Ταράσιος Πατριάρχης Κωνσταντι-
νουπόλεως, καὶ οὐχὶ οἱ Ληγάτοι τῆς Ῥώμης, αἱ δὲ πράξεις
τῆς ψευδοῦς συναθροίσεως, τῆς γινομένης ἐπὶ Κοπρωνύμου,
ἀπερρίφθησαν, ἐπειδὴ οὗτος οὔτε τὸν Πάπαν Ῥώμης ἢ τοὺς
τοποτηρητὰς αὐτοῦ, οὔτε τοὺς Ἀνατολικοὺς Πατριάρχας εἶχε
συμμετόχους, ὡς ἀπητεῖτο τοῦτο διὰ τὴν νόμιμον οἰκουμενι-
κὴν Σύνοδον· τότε ἐπεκυρώθησαν ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα τυπικὰ
τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὸ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, οἶονεὶ ὡς
ἐκ προαισθήσεως ὅτι ταχέως ἔμελλον νὰ μεταβληθῶσι ταῦτα
εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ Συνοδικὴ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐφάνη ἐπί-
σης καθαρῶτατα καὶ ἐπὶ τῆς γεγομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει

Συνόδου κατὰ Φωτίου. Ἐνώπιον τῶν ληγάτων Ῥωμαίων ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν εἶπεν ἐλέγχων τὰς παρανόμους συναθροίσεις. «Γνωστὸν ἀπάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον οἰκουμένη ὅτι χάριτι τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, πέντε ἐν τῇ οἰκουμένῃ Πατριάρχει τηροῦσι τὴν δικαιοσύνην καὶ οὐ δύνανται ἀθετῆσαι τὴν πίστιν· εἴ τι ἄρα παρ' αὐτῶν ἐκρίθη, γενέσθω δεκτόν». Ἡ Βασιλικὴ αὕτη καὶ Συνοδικὴ δῆλωσις ἔστω ἔτι μᾶλλον παρατηρητέα, καθόσον τότε πλέον ὡς καὶ σήμερον, οἱ τρεῖς Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Σαρακηνῶν, ἧσαν δὲ τοσοῦτον ἐξουθενημένοι, ὥστε μόλις ἠδυνήθησαν νὰ πέμψωσι τοὺς παραστάτας αὐτῶν εἰς τὴν Σύνοδον.

Διὰ τί ἄρα ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη τάξις τῆς συνοδικῆς διοικήσεως τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων, καθ' ὀλοκληρίαν τηρουμένη ἐν τέλει τοῦ Θ'. αἰῶνος, ἦν ἀδύνατον νὰ παραταθῆ καὶ περαιτέρω ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἐπίσης ὄρους τοῦ Σαρακηνοῦ ζυγοῦ; Διότι, ὁ ἀντίζηλος τοῦ Πατριάρχου Φωτίου Πάπας Νικόλαος, (λέγων ὅσα καὶ ὁ ζητῶν ἵνα ἐπαινέσῃ αὐτὸν Ἰησοῦτης Μαῖνσβοῦργος) ἀνύψωσε πρῶτος τὴν πρωθιεραρχικὴν ἐξουσίαν πολὺ ἀνωτέρω, ἢ ὅσον αὕτη ἔκειτό ποτε σχετικῶς πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας καὶ Βασιλεῖς, τοὺς Πατριάρχας καὶ Ἐπισκόπους, πρὸς οὓς, ὅτε ἐφαντάζετο δικαίωμα τι τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐπὶ τινος πράγματος, ἐφέρετο ἀποτομώτερον παντὸς ἄλλου τῶν προκατόχων αὐτοῦ (α). Διὸ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἠναντιοῦντο αὐτῷ ὅτε Πατριάρχης Φώτιος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ.

Ἐπραττε δ' οὕτως ὁ Πάπας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ψευδῶν δεκρεταλίων (διαταγμάτων) τῶν ἀρχαίων δῆθεν παπῶν, ἅτινα ὁμως ἐφάνησαν περίπου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ· περὶ τούτων ἀναφέρει καὶ αὐτὸς ὁ δυτικὸς ἱστορικὸς Φλευρῆς, λέγων «ὅτι τὰ δεκρετάλια ταῦτα διὰ τῶν ἀδιακόπων ἐγκλήσεων εἰς τὸν

(α) Σιλ. 23. Schisme des Grecs.

ῥωμαϊκὸν θρόνον, παρεβιάζον τὰ ἀρχαῖα δικαιώματα τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν τοπικῶν Συνόδων, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν Δύσιν· ἀλλ' ὅσον ἀνεπιτήδειος κἂν ἦτο τοιαύτη ἀπάτη, εἰσήγαγεν ὁμῶς εἰς τὴν ἀποπλάνησιν, ἐν διαστήματι ἑκτακοσίων ἐτῶν, ἄπασαν τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν».

Ἐτερον αἴτιον τῆς παραβιάσεως τῆς συνοδικῆς τάξεως ἦτο, ὅτι ἐν διαστήματι ἑκατὸν πενήτηκοντα ἐτῶν, τουτέστιν ὅλον τὸν Ι' αἰῶνα καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ ΙΑ'. ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐταλεπωρεῖτο ἐκ τοιαύτης ἀναρχίας καὶ ἀταξίας τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς πρὸς σκάνδαλον ἄπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ὥστε δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐχωρίσθη ἐν τῷ σκότει τῆς ἐσωτερικῆς ἀκαταστασίας αὐτῆς, ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν κοινωνίας· ὅτε δὲ (ἐν τέλει τοῦ ΙΑ', αἰῶνος) ὁ ζηλωτὴς Πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ'. δι' ἰσχυρᾶς χειρὸς ἤρξατο καθαρῖζειν πέραξ αὐτοῦ πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀταξίας, — ἀνήγειρεν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς δυτικῆς αὐτοῦ μοναξίας, νέον γοτθικὸν σύστημα διὰ τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ψευδῶν δεκρεταλίων, ὅπερ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἤθελον νὰ φορτώσωσιν ἐπὶ τῆς ταπεινωθείσης ὑπὸ τῶν δυστυχημάτων Ἀνατολῆς. Τοῦτο ἀπεπεράτωσεν, ἐν πλήρει πεποιθήσει τῆς ἑαυτοῦ εὐθύτητος ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ τρίτος (ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος), διὰ τῶν ὄπλων τῶν σταυροφόρων, τῶν κατακτησάντων τὴν Βασιλεύουσαν. Τότε, ὅλως παρὰ τοὺς κανόνας, διωρίσθησαν ὑπὸ Πάπα τῶν λατίνων πατριάρχαι, καὶ τοὶ ὑπαρχόντων τῶν Ἀνατολικῶν, ἐπὶ τῶν καθεδρῶν τούτων, καὶ μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν σταυροφόρων ἐξακολουθοῦσιν ἔτι διοριζόμενοι ἄχρι τοῦ νῦν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐκ τούτου συνέστη νέον σύστημα πλήρες ῥωμαϊκῆς μονοκρατορίας, καθ' ὃ ἄπαντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ βαθμοὶ ἐξισοῦνται ἀλλήλοις ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα.

Διὰ τοῦτο, ὅταν μετὰ πέντε ἑκατονταετηρίδας συνῆλθον πάλιν οἱ ἀνατολικοὶ ἱεράρχαι μετὰ τῶν δυτικῶν ἐν τῇ Φιλωρεντινῇ

Συνόδω, ἐξεπλάγησαν οἱ πρῶτοι διὰ τὴν ἐξαισίαν μεταβολῆν τῆς ἐπωτερικῆς καταστάσεως τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὴν γενομένην ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ. Καὶ πῶς μὴ ἐκπλαγῆ τις, ὅταν, ἀντὶ τοῦ ἀδελφικοῦ ἀσπασμοῦ, ὁ Πάπας ἀπήτει παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἐπισκόπων αὐτοῦ τὸν ἀσπασμὸν τοῦ ποδὸς αὐτοῦ καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς ἀρχιερέως τῆς οἴκουμένης; Τὸ Δόγμα περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, περὶ οὗ ἔτι ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η΄. ἔγραψε τόσον ταπεινῶς τῷ Πατριάρχῃ Φωτίῳ, παρακαλῶν αὐτὸν ἵνα φανῆ συγκαταβατικὸς εἰς τὴν εἰσδύσασαν ταύτην προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ, ὑπεράσπιζον ἤδη θριαμβευτικῶς ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ, μικροῦ δ' ἐδέησε νὰ ἐπιβάλωσι τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἀνατολικούς, παρὰ πάντας τοὺς κανόνας, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ Πάπα· διότι οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι ἦσαν δεινοί, καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ, ὡς ἐλέχθη μάλιστα ἐν τῇ λατινικῇ περιγραφῇ τῆς Συνόδου (Conciliorum T. 32. p. 383.), πρόετρεπε τοὺς Ἐπισκόπους αὐτοῦ «νὰ συλλογισθῶσι περὶ τῶν μέσων τῆς ἐνώσεως, πρὸς ἀποφυγὴν λυπηροτέρων τῶν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ γενομένων καταδιωγμῶν». Βραδέως μετεμелλήθησαν οὗτοι, διότι παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν κολακευτικῶν προτάσεων τοῦ Πάπα Εὐγενείου καὶ δὲν ἠκολούθησαν ἐτέραν εἰλικρινεστέραν πρόσκλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας διὰ τὴν Σύνοδον τῆς Βασιλείας, (Bâle), ἣτις ἐνήργει ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ Πάπα καὶ μάλιστα κατ' αὐτοῦ· τότε, ἴσως, ὀρθότερον ἐξετελείτο ἐν αὐτῇ ὁ ἐκκλησιαστικὸς σύνδεσμος, ἐνουμένης τῆς σπουδαιότητος τῶν καθεθρῶν τῶν ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν μετὰ τῆς πολυαρίθμου ταύτης συναθροίσεως τῶν δυτικῶν, ἐπὶ παρουσίᾳ ἀμφοτέρων τῶν Αὐτοκρατόρων. Ἰσως τότε καὶ τὸ σχίσμα τῶν διαμαρτυρομένων, τὸ ἀποσπάσαν τοσοῦτον πλῆθος τέκνων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐγίνετο, διότι ἐδίδετο συνοδικὴ ἱκανοποίησις διὰ πάσας τὰς

αταξίας, δι' ἧς ἐπαρκαπνεῖτο ἡ Δύσις πρὸ πολλοῦ, καὶ ὧν ἕνεκα συνεκαλέσθησαν αἱ Σύνοδοι τῆς Πίσσης, Κωνσταντίας καὶ Βασιλείας, ἐπὶ τοῦ ἐβδομηκονταετοῦς χωρισμοῦ τῆς παπικῆς καθέδρας εἰς τρεῖς ἐτέρας. Ἡ Ἀνατολὴ ἠδύνατο κάλλιον νὰ εἰρηνοποιήσῃ διὰ τῆς καθαρότητος τῶν κανόνων αὐτῆς, ὅ,τι διεφθάρη ἐν τῇ Δύσει, ἐκ τῆς μίξεως τῶν ψευδῶν παπικῶν δεκτρεταλίων ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ἐν Τριδέντῳ Συνόδου κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, ἧτις θεωρεῖται νῦν τὸ θεμέλιον τῆς ῥωμαϊκῆς δογματικῆς, ἐθριάμβευσεν ἐντελῶς ἡ ῥωμαϊκὴ ἐξουσία, καὶ ὁ Πάπας Πίος Ε'. ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ Ἐπίσκοπος ἀπάσης τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκτοτε οἱ Ῥωμαῖοι μὴ ἐμβρατεύοντες εἰς τὴν οὐσίαν τῶν θεμελιωδῶν κανόνων τῆς Ἀνατολῆς, προσπαθοῦσι νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν παράνομον κυριαρχίαν αὐτῶν εἰς τοὺς ἀνατολικούς, οἵτινες τηροῦσι τὰς διατάξεις τῶν συνόδων· οἱ ῥωμαῖοι κατ' οὐδένα τρόπον θέλουσι νὰ γνωρίσωσιν, ὅτι ταῦτα εἰσὶν ὅλως δῶν ἀντίθετοι τύποι· ὁ εἷς συνενώθη καὶ συνεδέθη τοσοῦτον μετὰ τῆς μοναρχίας τοῦ Πάπα, ὥστε ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτοῦ ἡ κυριαρχία αὕτη, κρημνίζεται ἀμέσως ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐνότητος αὐτοῦ· ὁ δ' ἕτερος, ἐν διαστήματι πλειοτέρων ἑτι αἰώνων ἢ ὁ πρῶτος, ὡς ἀκολουθῶν τὴν ἀρχέτυπον τάξιν, συνηνώθη εἰς ἓν σῶμα συνοδικῶς, ἐπὶ τινων πατριαρχῶν καὶ ἀνυπάρχτων συνόδων, καὶ οὐδὲ δύναται νὰ χωρήσῃ ἐν ἐκυτῷ τοιαύτην κυριαρχίαν, ἧτις ἤθελε καταστρέψει ὀλόκληρον τὸ συνοδικὸν αὐτοῦ σύστημα. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπερυψούμενοι διὰ τῆς πολυανθρωπίας καὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀποστολικῆς αὐτῶν καθέδρας, φρονοῦσι νὰ ἀποκλείσωσι τῆς καθόλου οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, καθὰ ἐλαττουμένην τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας πλέον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡμίσιος ἀριθμοῦ τῶν Χριστιανῶν· ἐπιλανθάνονται ὅμως, ὅτι, ἐὰν παρ' αὐτοῖς ὑπάρχῃ μία μόνον ἀποστολικὴ καθέδρα, ἡ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου, ἧτις διὰ τοῦτο καὶ ἀνυψώθη ἐν τῇ Δύσει, ἐν τῇ

Ἀνατολῇ ὑπάρχουσι δύο τοῦ Πέτρου κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πάπ᾽ μεγάλου Γρηγορίου, ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, πολλὰ δὲ τοῦ Παύλου, καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν, μὴ ἀριθμουμένων τῶν ἄλλων Ἀποστολικῶν. Ἐπιλανθάνονται ἔτι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἐν ἧ' τελεῖται ἡ ἀνατολικὴ ἱερουργία, ἐστὶν ἡ πρωτότυπος γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν, διότι καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθεῖν τὴν φυσικὴν τάξιν, ἐκ τῆς Ἀνατολῆς διεχύθη εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἐὰν ὄνειδίζωσι τὰς πατριαρχικὰς καθέδρας διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας ῥωμαϊκῆς διάρρηξιν, δὲν δύνανται ὅμως νὰ ἐλέγξωσιν αὐτοὺς δι' οὐδεμίαν δογματικὴν ἀποπλάνησιν, ὁμολογοῦσι μάλιστα, ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ διεφυλάχθησαν ἅπασαι αἱ τελεταὶ τῶν πρώτων αἰῶνων, αἵτινες παρ' αὐτοῖς ὑπέκυψαν εἰς μεταβολάς. Διὰ δὲ τὸ πολυάνθρωπον τῆς ῥωμαϊκῆς καθέδρας, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη φέρει παράδειγμα τὰς φυλάς τοῦ Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, αἵτινες ἐτήρησαν καθαρὰν τὴν πίστιν τῶν πατέρων, ὅτε αἱ λοιπαὶ δέκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεστάτησαν, καὶ τοῦτο βεβαίως δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ μείζονος ἀριθμοῦ.

Καυχάσθωσαν ἄρα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τῇ ἐν Τριδέντῳ καὶ ταῖς πρὸ ταύτης γενομέναις Συνόδοις, ὡς οἰκουμενικαῖς, εἰ καὶ μὴ συμμετέσχον τούτων οἱ πραγματικοὶ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι διάγοντες ἐν μετριότητι, συνεργόμενοι δὲ συνεχῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, δέχονται εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ ἅπασαν τὴν ἐκτεταμένην Ἄρκτον, πλὴν οὐδέποτε καλοῦσιν οἰκουμενικὰς τὰς ἑαυτῶν Συνόδους, μὴ ἀποποιούμενοι ἄλλως τὸν παρχμυθητικὸν τίτλον τῶν καθολικῶν καὶ ἀποστολικῶν. Ἄλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ ἀναφαιρέτως πρὸ παντὸς ἄλλου ἀνῆκει αὐτοῖς ὁ τίτλος τῶν ὀρθοδόξων, δι' οὗ δικαίως στολίζονται, ὡς διαφυλάξαντες ἐν ὅλῃ τῇ καθαρότητι πάντα τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχετύπου Ἐκκλησίας, ἐν μέσῳ τῶν τρικυμιῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων πολλῶν αἰῶνων.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ἀπροσωπολήπτως, εἰ καὶ ἐπιτροχάδην,

τὴν τε ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ, μὴ ἐπιλανθανόμενοι τῆς ἀναποφεύκτου συνθήκης, ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν δογμάτων πρέπει νὰ ὑπάρχη μία διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐξιχνιάσωμεν εἰς τίνα τούτων ἀπαντῶνται πλείονες βοήθητικαὶ συνθήκαι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐπιθυμητῆς πάσι σωτηρίας.

Ἀρχόμεθα δ' ἀπὸ τῆς Δυτικῆς, ὡς ἐχούσης ἀπαιτήσεις οὐ μόνον ἐπὶ τῶν πρεσβείων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποκλειστικῆς οἰκουμενικότητος. Ἀποδίδομεν δικαιοσύνην εἰς πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ἀληθῶς ἄξιον ἐπαίνων, διότι τότε μόνον γίνεται ἐφικτὸς ὁ εἰρηνοποιὸς σκοπὸς, ὅταν ἀναγνωρίζωμεν ἄνευ προκαταλήψεως τὰ ἀμοιβαῖα προνόμια, ἐπίσης δὲ καὶ τὰς ἐλλείψεις.

Ὅποῖόν τι τὸ ἐξωτερικὸν ἐκεῖνο τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἀκουσίως προσβάλλον τὰ βλέμματα καὶ ποιοῦν αὐτὴν τοσοῦτον ἔλκυστικὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς, οἵτινες ἀγνοοῦσι τὴν ἀρχικὴν σύστασιν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας;— Τὸ μέγεθος τοῦ ὄγκου αὐτῆς, κεκοσμημένου ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ κατολικισμοῦ, ἐπειδὴ αὐτὴ ὑπερβαίνει τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ ἔτι πλέον, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφωσιωμένων ὁπαδῶν, οἵτινες ἐνοῦνται πρὸς ἀλλήλους ἅπαντες διὰ τῆς καθέδρας τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐξ ἧς μόνης ἀπορρέει ἡ ἐπικύρωσις πάντων τῶν ποιμένων τοσοῦτον πολυανθρώπου ποιμνίου διεσκορπισμένου ἐπὶ τῆς οἰκουμένης. Τῷ ὄντι, τοιοῦτος σύνδεσμος, εἰ καὶ μὴ τεθεμελιωμένος ἐπὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐθίμων τοῦ μεσαιῶνος, παράστησι μεγαλοπρεπὲς θέαμα! Ἐὰν ἡ ῥωμαϊκὴ καθέδρα περιορίζετο εἰς μόνην τὴν δυτικὴν αὐτῆς πατριαρχίαν, καὶ τοι ὑπὲρ τὸ δέον ἀύξηθεῖσαν πρὸς ζημίαν τῶν λοιπῶν, καὶ ἐὰν μὴ περιῆπτεν εἰς τι ἱερὸν δόγμα τὰς παρὰ νόμους αὐτῆς ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῶν ταύτῃ ἰσοβάθμων καθεδρῶν τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχιῶν, ἦτο δυνατὸν εἰσεῖτι ἡ συμφι-

λίωσις τούτων μετὰ τῆς ὑπὲρ τὸ δέον μεγαλυθείσης πρεσβυτέρας ἀδελφῆς αὐτῶν, ἰδίως δὲ, ἐὰν αὕτη μετεχειρίζετο τὰς ἑαυτῆς δυνάμεις οὐχὶ πρὸς κατάθλιψιν ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν. Ἀλλ' ὡς μὴ ὄφειλε, βλέπομεν ὅλως τάναντία, καὶ ἡ οἰκουμενικὴ ἀνύψωσις τοῦ ῥωμαϊκοῦ θρόνου, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον ἑνὸς τῶν μεγαλητέρων αὐτοῦ ἱεραρχῶν, τοῦ Πάπα ἀγίου Γρηγορίου, καταθλίβει πάντας τοὺς λοιποὺς, ὥστε ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τῆς ἰσότητος ἀφηρέθησαν ἀπὸ πάντων τῶν Πατριαρχῶν διὰ τὴν παρὰ κανόνας μάλιστα κυριαρχίαν ταύτην, μερικαί τινες ἐσφαλμένοι γινῶμαι τῆς ὑπερυψωθείσης ταύτης καθέδρας, βεβαιωθείσαι ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐξηπλώθησαν ἀνεπαισθήτως εἰς ἅπασαν τὴν ὑπ' αὐτὴν τελοῦσαν Ἐκκλησίαν, οἶονεὶ εἰς δικαίωσιν τοῦ λίαν συνετοῦ λόγου τοῦ αὐτοῦ μεγάλου Φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας· «ὅτι ἐὰν εἷς, καλῶν ἑαυτὸν Οἰκουμενικόν, ἐμπέσῃ εἰς πλάνην, τότε οὐδεὶς ἐπίσκοπος εὐρεθήσεται, πλέον διαμένων ἐν τῇ ἀληθείᾳ».

Ἡ λαμπρὰ θεωρία τῆς Οἰκουμενικῆς ἐνότητος, θεμελειωθείσα ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς στερρότητος μιᾶς ἀποστολικῆς καθέδρας τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἀπολέσει πολὺ τῆς λάμψεως αὐτῆς, ἐὰν ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν πράξιν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ αὐτῆς, ἔνθα νομίζω, ἔπρεπε νὰ φαίνηται μᾶλλον στερεωτέρα ἢ μακρόθεν τούτου. Τί λοιπὸν ἀναγνωρίζεται κατὰ τὴν ὁμόφωνον εὐρωπαϊκὴν γνώμην πασῶν τῶν Κατολικο-Ῥωμαϊκῶν ἐπικρατειῶν ὡς ἀναπόφευκτος συνθήκη τῆς στερρότητος τοῦ ῥωμαϊκοῦ θρόνου καὶ τῆς οἰκουμενικῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα; Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς χώρας, ὡς ἡγεμόνος, ἵνα, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιγείων κυριαρχῶν δύνηται, ὡς κοινὸς αὐτῶν πατὴρ καὶ ἐπίσκοπος Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς ἀρχιερεὺς, νὰ ποιμαίνῃ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ, ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, Οὐτινος ἀνεδέχθη τὴν ἐπὶ γῆς ἐπιτροπείαν, εἰ καὶ Ἐκεῖνος, Οὐτινος τὴν εἰκόνα φέρει ἐφ' ἑαυτοῦ,

καθαρῶς ἐφανέρωσε τῷ ἡγεμόνι τῆς Ρώμης· «ὅτι ἡ βασιλεία ἡ Αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου».

Ὁ Κύριος προσέθηκεν ἔτι, εἰς μαρτυρίαν τοῦ ὅτι ἡ βασιλεία ἡ Αὐτοῦ οὐκ ἔστι γήινος, ἀλλ' οὐράνιος· «εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ Ἐμῆ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ Ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις» (Ἰάν. ΙΗ', 36). Δὲν βλέπομεν ἄρα σήμερον τὰ ὅλως ἐναντία τούτου, ὅταν ὁ πρωθυεράρχης Ρώμης, ἀντικαθιστῶν τοὺς Καίσαρας, ἀπαιτεῖ, ἵνα οἱ ὑπηρέται αὐτοῦ δι' αὐτὸν ἀγωνίζωνται, ὅπως μὴ παραδοθῇ εἰς τοὺς ἀποστατήσαντας κατὰ τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, καὶ μόνον διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων αὐτῶν διατηρεῖται ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ ; Πῶς ἀρμόσωμεν πρὸς τὴν νῦν παράδοξον τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων κατάστασιν, τοὺς ἐπανηλειμμένους τούτους λόγους τοῦ Κυρίου· «νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ Ἐμῆ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν» ; Ἐκ τούτου φαίνεται σαφῶς, ὅτι ἀδύνατον νὰ θεμελιῶται, ἐπὶ τοιαύτης φανεραῆς ἀντιλογίας πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, τὸ σύστημα τῆς ἐπιγείου ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, ἧς ἄνευ ἀδύνατον, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν ζηλωτῶν ῥωμαίων, νὰ διατηρηθῇ ἡ οἰκουμενικὴ κυριαρχία τοῦ Πάπα· σὺν ταύτῃ δὲ κρημνίζεται καὶ ὀλόκληρον τὸ καινότομον αὐτῶν σύστημα, ὡς μὴ θεμελιωθὲν ἐπὶ τῶν εὐαγγελικῶν παραδόσεων καὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων. Ἐὰν ἐν τῷ σκότει τοῦ μεσαιῶνος, ἐγένετο ἐφήμερός τις, ὑλικὴ ἐπιτυχία τοῦ συστήματος τούτου, καὶ παρήγαγε μάλιστα ἀδιαφιλονεικῆτως πολυειδεῖς καρποὺς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀναμορφώσεως, αὐξανομένων ὅμως τῶν φώτων καὶ ἐπικρατοῦσης τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τὴν ὑλικὴν, κοινωνούσης δὲ καὶ τῆς Δύσεως μετὰ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐπιλελησμένης παρ' αὐτῆς Ἀνατολῆς, ἀναποφεύκτως καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ κατακρημνίζεται.

Ἄξιον δὲ προσοχῆς, ὅτι οἱ ῥωμαῖοι κηρύττουσιν ἀπανταχοῦ, ὅτι δῆθεν αἱ Ἐκκλησίαι ἐκεῖναι, αἵτινες δὲν ἤθελον ν' ἀναγνώρισωσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν πνευματικὴν δυναστείαν τοῦ Πάπα,

ὑπέπεσον διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Ἴσως καὶ ἐπεκράτησε μὲν αὕτη ἐνίοτε, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν, ἀλλ' ὅπου ἦτο πλησιεστάτη τούτων καὶ τῶν κοσμικῶν ἢ συνέγγυσις ἄλλὰ ποῦ ποτε πλεῖον ἢ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀναφαίνεται ἡ ἕρις αὕτη τῶν δύο ἐξουσιῶν, εἰ καὶ ἠνωμένων ἀριδῆλως εἰς ἓν πρόσωπον; — Ὁ Πάπας αὐτὸς, ἐκλεγόμενος εἰς τὸ Κογκλάβον (συνέλευσιν) τῶν Καρδιναλίων, ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐπιρροὴν τῶν πρέσβειων τῶν πρωτίστων δυνάμεων, παλαίει ὡς Ἡγεμῶν, ἰδίως δὲ νῦν, μετὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, καὶ ἐνδυναμούμενος πνευματικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξασθενεῖται τὰς δυνάμεις ἐν Ῥώμῃ· ἀλλ' ὅμως δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι, ψυχραινομένης τῆς πίστεως εἰς τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς διοικήσεως, πολλάκις, ἐξ ὑλικῶν μέσων, μᾶλλον δ' ἢ ἦττον, καὶ ἐκ τῆς οἰκιακῆς εἰρήνης κρέματα καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Πάπα ἐὰν οὐχὶ εἰς τὰ καθαρῶς πνευματικὰ ἀντικείμενα, τοῦλάχιστον εἰς ὅσα τὸ ἐσωτερικὸν ἀναποφεύκτως ὑπάρχει συνδεδεμένον μετὰ τῶν ἐσωτερικῶν. Οὐδὲν λέγω ἤδη περὶ τῶν πρὸς τὰς διαφόρους Δυνάμεις πολιτικῶν αὐτοῦ σχέσεων, διότι καὶ οὗτος, ὡς Ἡγεμῶν, χρεωστεῖ νὰ τηρῇ τὴν διπλωματικὴν προσοχὴν, ἐνίοτε δὲ, καὶ ἀκουσίως, παρασύρεται ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ὡς συνέβη κατὰ τὰς τελευταίας ἀνωμαλίας τῆς Ἰταλίας.

Ἐκ τούτων ἄρα δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ὅτι ἡ κατὰ τὴν καινοτομηθεῖσαν ἐκείνην φάσιν ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα, ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἀπαιτοῦσι τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι, ἀντὶ τῶν ἀρχαίων πρεσβείων τῆς καθέδρας αὐτῶν, ἀδύνατον νὰ θεωρῆται ὡς ὑποχρεωτικὴ συνθήκη πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ, τοῦ γινώσκοντος καλῶς τοὺς κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἵτινες οὐδὲν τοιοῦτον ἐδογμάτισαν ἐν τῷ θεμελίῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.

Ἀλλ' ἐρωτήσουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες δὲν ἐννοοῦσι τὸ δυνατόν τῆς ὑπάρξεως Ἐκκλησιαστικοῦ συνδέσμου ἐκτὸς τοῦ Πα-

τριαρχείου αὐτῶν, ἐπειδὴ θεωροῦσιν ὑπὲρ τὸ δέον ὑλικῶς τὸν πνευματικὸν τῆς πίστεως σύνδεσμον, Πῶς δὲ τηρήσωμεν αὐτὸν καὶ ποῦ ἢ τῆς Ἀνατολῆς ἐνότης ;

Ἐὰν αὕτη ὑπάρχη οὐ τοσοῦτον ψηλαφητὴ ὅσον ἡ Ῥωμαϊκὴ ὡς μὴ προσελκυθεῖσα διὰ τοῦ παραβιασμοῦ τῶν κανόνων πρὸς τὸ κέντρον τῆς ἀνθρωπίνης μονακρατορίας, καὶ συνιστᾶται οὐχὶ ἐξ ἐνὸς Πατριαρχείου, ἀλλ' ἐκ τινῶν βλέπομεν ὅμως ταύτην καθαρῶς ἐν τῷ συνοδικῷ αὐτῶν συνδέσμῳ, τῷ θεμελιωθέντι ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἀρχαίων Οἰκουμενικῶν διατάξεων, παραλιπομένης ἤδη τῆς ὑπαρχούσης ἐντελοῦς ἐνότητος τῶν δογμάτων καὶ τῶν τελετῶν. Ἐξετάσωμεν δὲ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς συνοδικῆς ταύτης διοικήσεως καὶ ἴδωμεν ἐὰν συμφωνῇ αὕτη πρὸς τὴν ἀρχαίαν, καὶ τότε πειθόμεθα ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς σύνδεσμος ἐφυλάττετο οὕτω πάντοτε καὶ εἰς τοὺς προηγηθέντας αἰῶνας.

Τί ἐλέχθη ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς νομιμότητος τῶν τοιούτων Συνόδων ; — ὅτι ὑπάρχει ἀναπόφευκτος ἡ ἐν αὐταῖς παρουσία τῶν παρκοστατῶν πάντων τῶν Ὀρθοδόξων πατριαρχικῶν καθεδρῶν, καὶ τοι τότε τρεῖς ἀνατολικαὶ διετέλουν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σαρακηνῶν. — Τὸν κανόνα τοῦτον τηρεῖ μέχρι τοῦ νῦν ἡ Ἀνατολὴ καὶ δὲν ὀνομάζει τὰς Συνόδους αὐτῆς Οἰκουμενικάς, εἰ καὶ πολλάκις συνέρχονται τέσσαρες πατριάρχαι πρὸς λύσιν τῶν σπουδαίων δογματικῶν ζητημάτων, ἐπειδὴ ὁ σύνδεσμος τῆς πίστεως διαμένει μεταξὺ αὐτῶν ἀναλλοίωτος.

Τί παρεχώρησε τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθέδρᾳ ἡ τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ; — Τὰ πρωτεῖα μετὰ τὴν τῆς Ῥώμης ἐνώπιον πρῶτων τῶν Ἀνατολικῶν, σὺν τῇ τελειωτικῇ συζητήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ σὺν τῇ τηρήσει τοῦ ἰσοβάθμου μεταξὺ τῶν Πατριαρχῶν. — Τὴν τήρησιν δὲ τοῦ κανόνος τούτου βλέπομεν ἀκριβεστάτην ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐπὶ τῆς ἐλαχίστης δογματικῆς δυσκολίας, ὁ Πατριάρχης

Κωνσταντινουπόλεως συγκαλεῖ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἢ γράφει συναινέσει αὐτῶν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν, καὶ τοι ἔχων ὑπὸ τὴν ἱεραρχικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν περὶ τοὺς διακοσίους ἐπισκόπους καὶ δέκα περίπου ἑκατομμύρια χριστιανῶν· ὁ δ' Ἀλεξανδρείας Πατριάρχης, καὶ τοι ἀριθμῶν μόνον δέκα χιλιάδας χριστιανῶν καὶ δύο ἐπισκόπους, καὶ ὅμως ἴσταται δεύτερος μετ' ἐκείνου καὶ ἐνεργεῖ ὡς ἐντελῶς ἴσος· οἱ δὲ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, εἰ καὶ οἱ θρόνοι αὐτῶν διὰ τὰς νῦν περιστάσεις εἰσὶν ἀσυγκρίτως σπουδαιότεροι τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, δὲν ἔρχονται μετ' αὐτοῦ εἰς φιλονεικίαν περὶ τοῦ πρωτείου, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ὑπάρχει ἀσυγκρίτως μείζων πάντων τούτων οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχει ἐπ' αὐτούς. Ἄρα, δύναται νὰ ὑπάρξῃ σύνδεσμος συνοδικὸς τῶν πατριαρχικῶν καθεδρῶν πρὸς ἀλλήλας κατὰ τοὺς κανόνας, ἄνευ ἀποκλειστικῆς ἐξουσίας μιᾶς τούτων ἐπὶ πάσας τὰς λοιπὰς, ἄνευ μοναρχίας.

Τί ἀπηγόρευσε τοῦτον αὐστηρῶς ἡ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος;—Τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ μεταβολὴν καὶ τὴν τῶν ἐπισκόπων ἐπέμβασιν εἰς τὰς ξένας αὐτοῖς ἐπαρχίας, ὀρίσασα τὸ ἀνεξάρτητον τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας.—Τί δὲ βλέπομεν σήμερον;—Παραλείποντες ἤδη τὸ ἄθικτον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, βλέπομεν καὶ αὐτὴν τὴν Κύπρον ὅτι ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ νῦν ἔχουσα αὐθύπαρκτον Ἀρχιεπίσκοπον, ἐφ' οὗ οὔτε τοῦ Ἀντιοχείας, οὔτε τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου ἡ ἐξουσία ἐπεκτείνεται· τοσοῦτον σεβαστὴ ὑπάρχει ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ αὐτὰς τὰς πατριαρχικὰς καθέδρας,—κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δι' ἐκάστην τούτων ὑπῆρχον περιστάσεις, αἵτινες ἐμαρτύρησαν τίνι τρόπῳ τηροῦνται, αὐτῶν τῶν καθεδρῶν ἕνεκα, αἱ οἰκουμενικαὶ διατάξεις. Ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης Ἀθανάσιος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ βασιλευούσῃ, διορίσας μετ' αὐτὸν διάδοχον τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θαβωρίου Ἱερόθεον· ἀλλ' ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις ἀπήτει, ἵνα ὁ Κων-

σταντινουπόλεως Πατριάρχης διορίση εἰς Ἱεροσόλυμα ἕτερον Πατριάρχην. Τότε ἅπασα ἡ τῶν ἁγίων τόπων κοινότης ἀνεβόησε κατὰ τῆς τοιαύτης ἀταξίας καὶ ἀπήλαυσε τοῦ ποθουμένου, ἐκλέξασα ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριάρχην τῆς ἁγίας πόλεως, κατὰ πάντας τοὺς συνοδικούς κανόνας, ἓνα ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς τὸν Ἐπίσκοπον Λύδδης Κύριλλον. Μετὰ δέ τινα ἔτη ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Ἀλεξανδρείας Πατριάρχου Ἱεροθέου, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει σκοπὸν εἶχον, νὰ διορίσωσιν ἐκεῖ Πατριάρχην δι' ἔλλειψιν Ἀρχιερέων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλ' ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησία ἐπεθύμησε νὰ ἐκλέξῃ ἓνα ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς· καὶ οὕτως, ὅπως κατὰ τὴν τάξιν πράττοντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπέστειλαν τρεῖς Ἀρχιερεῖς ἐκ τῶν τριῶν θρόνων, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα χειροτονήσωσι νέον Πατριάρχην ἐκ τοῦ μέσου τοῦ ἐκεῖσε κλήρου, τὸν Ἱερόθεον. Πρὸ μικροῦ πάλιν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μεθοδίου, πάντες οἱ τοῦ χηρεύσαντος αὐτοῦ θρόνου Ἐπίσκοποι, μὴ εὐρίσκοντες ἐν μέσῳ αὐτῶν τινὰ δυνάμενον λαβεῖν τὴν θέσιν ἐκείνου, προσῆλθον ἐγγράφως τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, παρακαλοῦντες περὶ ἐκλογῆς ἀξίου αὐτοῖς ποιμένος. Ὁ Πατριάρχης συσκεφθεὶς μετὰ τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ τῆς περὶ ἑαυτὸν Συνόδου, προεχειρήσεν αὐτοῖς τὸν Ἱερόθεον, ἐκλεχθέντα ἅπαξ διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. — Ὡστε, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ τὰς προσκαίρους ταλαιπωρίας τηροῦνται ἱερῶς αἱ ἱεραρχικαὶ διατάξεις. Προσθετέον ἔτι ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ νῦν οὐδὲν ἄλλο πηδάλιον, εἴτε συλλογὴ πνευματικῶν νόμων ὑπάρχει πλὴν τῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κανόνων τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐπικυρωθέντων ἐπὶ τῆς ἕκτης καὶ τῆς ἑβδόμης οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἄνευ οὐδεμιᾶς σχεδὸν προσθήκης, ὥστε ὅταν συνέρχωνται αἱ Ἀνατολικαὶ Σύνοδοι (ὅπερ γίνεται πολλάκις, ἐπὶ σπουδαίων περιστάσεων), ἀδύνατον νὰ διακρίνη τις ταύτας ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, οὔτε κατὰ

τοὺς τύπους, οὔτε κατὰ τὴν ἱεραρχίαν, ἣτις διετήρησε σχεδὸν ἀπάσας τὰς ἀρχαίας καθέδρας, οὔτε κατὰ τὴν γλῶσσαν, οὔτε κατὰ τὰς ἱερὰς στολάς. Δὲν εἶναι ἄρα παρήγορον τὸ θεωρεῖν ταῦτα ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς;

Φανῶμεν δ' εἰλικρινεῖς καὶ καθαροὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ περὶ συνειδήσεως. Οἱ Ῥωμαῖοι δύνανται νὰ κατηγορήσωσιν ἡμᾶς, ὅτι, γινομένων οὕτω κανονικῶς τῶν ἐκλογῶν τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁμῶς, καὶ τοὶ ἐπὶ κεφαλῆς πάντων ὄντες, ἠλλάσσοντο κατὰ τὸ αὐθαίρετον τῆς Πόρτας, καὶ ἰδίως τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Λίαν λυπηρὰ τῷ ὄντι ἡ κατάστασις αὕτη, ἣτις ἤδη ἐστὶν ἐν τῷ διορθοῦσθαι ἀλλὰ πρέπει νὰ κατηγορῆ τις διὰ τοῦτο τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν;—Ἡ σφαγὴ καὶ ἡ καταδίωξις τῶν ἀρχιποιμένων ταύτης εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ Μωαμεθανικοῦ ζυγοῦ, ὅστις ὑπεκίνει πολλάκις τὰ μαρτύρια, καὶ τοῦτο πρὸς δόξαν αὐτῆς. Ἀλλὰ εἰ καὶ ἀλάσσονται οἱ Πατριάρχαι, διὰ τὰς ραδιουργίας τῶν μεγιστάνων τῆς Πόρτας τὸ δὲ λυπηρότερον, καὶ διὰ τὰς τῶν ἀλοθρήσκων πρέσβειων, ἐπειδὴ ἐμμένουσιν ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, καθὼς πρὸ μικροῦ ἔτι ὁ Κωνστάντιος, ὁ Γρηγόριος, ὁ Γερμανὸς (α) καὶ ὁ Ἄνθιμος (νῦν δὲ πάλιν πρωθιεραρχεῦων) καὶ ὁμῶς ἡ προχείρησις τούτων γίνεται κατὰ συνοδικὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν τάξιν. Οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας, ἐγχειρίζει τὸ σκῆπτρον τῷ νέῳ Πατριάρχῃ, διότι τὸ Βυζάντιον περιείχετο ἄλλοτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. Βλέπομεν ἀλλασσομένους Πατριάρχας καὶ πάλιν ἀναβιβαζομένους ἐπὶ τῆς ταλαιπωρουμένης καθέδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' οὐδέποτε εἶδομεν, καθεζομένους ἐπ' αὐτῆς ὑφ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν τρεῖς ἱεράρχας, φιλονικούντας περὶ

(α) Ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἐξέδιδε τὸ παρὸν πονημάτιον ἱπατριάρχευεν ὁ Ἄνθιμος ὃν διεδέξατο νῦν ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Γερμανός.

ταύτης πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἐξηκολούθει γιγνόμενον τοῦτο πλέον τοῦ ἡμίσεως αἰῶνος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας.

Ἄλλ' ἡ περίστασις αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν περὶ ἐνότητος τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας λόγον. Εἶδομεν τὴν ἀκεραιότητα τοῦ συνδέσμου αὐτῆς μετὰ τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν θρόνων, εἴπωμεν ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς μερῶν. Πρὸ ὀλίγου, ἐν τῷ νέῳ τῆς Ἑλλάδος βασιλείῳ, ἀνεγνωρίσθη συνοδικῶς ὑπὸ πάντων τῶν Πατριαρχῶν ἡ διοικοῦσα Σύνοδος, ἐν τῷ μετ' αὐτῶν ὅμως συνδέσμῳ, ὡς ἔχουσι καὶ οἱ ἔκπαλαι αὐθύπαρκτοι Ἀρχιεπίσκοποι Κύπρου καὶ Σινᾶ. Οἱ Μητροπολίται ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμονιῶν Μολδοβλαχίας καὶ Σερβίας, σχεδὸν ἀνεξάρτητοι εἰς τὰ ἴδια, λαμβάνουσιν ὅμως τὴν χειροθεσίαν ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἡ πνευματικῇ κεφαλῇ τῶν ἐν ταῖς Λύσριακαῖς ἐπαρχίαις Σέρβων, πολιτικῶν περιστάσεων ἕνεκα μὴ λαμβάνουσα τὴν προχείρησιν ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, ἐκλέγεται καὶ διοικεῖ διὰ τῶν αὐτοῦ ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, καὶ διότι χαίρει τὰ προνόμια τοῦ πάλαι ποτὲ Πατριάρχου Σέρβων, ἀναγνωρισθέντος κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν· ἀλλ' ἡ πνευματικὴ μετὰ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων κοινωνία δὲν διακόπτεται, καὶ οἱ ἱερεῖς, οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀρίων, ἀκωλύτως γίνονται ἀποδεκτοὶ ἐν ταῖς Σερβικαῖς Ἐκκλησίαις. Ὁ Δεσπότης (Βλαδίκας) Μαυροβουνίου, ἐπίσης περιστάσεων ἕνεκα μὴ ἐπισκεπτόμενος τὴν Βασιλεύουσαν, μὴ ἔχων δὲ καὶ ἰδίους ἐπισκόπους, χειροτονεῖται ὑπὸ τῆς Ῥωσσικῆς Συνόδου. Ἡ ἀρχαία τῆς Γεωργίας Ἐκκλησία, ἡ ἀπαρχῆς διοικουμένη αὐθυπάρκτως διὰ τῶν ἑαυτῆς Καθολικῶν καλουμένων, (α) οὔσα δ' ἐν πνευματικῷ συνδέσμῳ μετὰ τῆς Βασιλευούσης, διατελεῖ νῦν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ῥωσσικῆς Συνόδου· ἀλλ' ὁ ἔξαρχος αὐτῆς, ὁ ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ Καθολικοῦ, διοικεῖ πέντε ὑποτεταγμένας αὐτῷ ἐπαρχίας.

(α) Οὕτω καλοῦνται οἱ Πατριάρχαι τῆς Γεωργίας.

Εἶπωμεν, τέλος, καὶ περὶ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐκ
 τινων ξένων λαῶν, ἐμπιστευθέντων ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συ-
 νόδου εἰς τὰς ποιμενικὰς φροντίδας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταν-
 τινουπόλεως, ἠύξῃθη εἰς τοσοῦτον μέγα σῶμα, ὑπερβαῖνον πά-
 σας τὰς πατριαρχικὰς ἐπαρχίας, ὡσανεὶ πρὸς ἀποζημίωσιν
 τῆς πικρᾶς ἀποξενώσεως τῆς Δύσεως. Θεῖα Προνοία, ἡ Ἐκκλη-
 σία τῆς Ῥωσσίας ἔφθασεν εἰς μέτρον ἡλικίας, καὶ ἠλευθερώθη
 ἀπὸ τοῦ Μωαμεθανικοῦ ζυγοῦ καθ' ὃν καιρὸν ὑπέπεσον ὑπ' αὐ-
 τὸν οἱ ἀνατολικοὶ θρόνοι· διὸ καὶ οἱ οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι
 αὐτοὶ, ἐκήρυξαν μὲν αὐτὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν θρό-
 νων καὶ ἐτίμησαν ὡς πέμπτον πατριαρχικὸν θρόνον, ἀντὶ τοῦ
 τῆς Ῥώμης, φυλάττουσι δὲ μετ' αὐτῆς στενὴν κοινωνίαν, πα-
 ριστάμενοι μάλιστα πολλάκις καὶ προσωπικῶς εἰς τὰς Συνό-
 δους αὐτῆς. Ὅτε δὲ, ἑκατὸν ἔτη ὕστερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν
 ἀναμορφώσεων τοῦ Μεγάλου Πέτρου, οἱ ἀνατολικοὶ Πατριάρχαι,
 ἐρωτηθέντες διὰ Καισαρικοῦ γράμματος, συνεφώνησαν, ἵνα
 διαρκῆς Σύνοδος ἀναπληρώσῃ τὸ πατριαρχικὸν πρόσωπον,
 ὥρισαν οὗτοι τὸν τρόπον τοῦτον τῆς πνευματικῆς διοικήσεως,
 ὡς σύμφωνον πρὸς τοὺς οἰκουμενικοὺς κανόνας, τηρήσαντες τὴν
 πρώτην μεθ' ἡμῶν κοινωνίαν. Πλὴν δὲ τῶν ἐλεῶν, ἅτινα ἐσέλ-
 λοντο ἀενάως ἐκ τῆς Ῥωσσίας εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας καὶ
 μονὰς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ἐπίσκοποι τῶν τριῶν πατριαρχικῶν
 καθεδρῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, κατὰ
 καιροὺς διαμένουσιν ἐν τῇ πρωτοθρόνῳ πρωτεύουσῃ ἡμῶν, ὅπου
 οἱ δύο τελευταῖοι ἔχουσι τὰ μετόχια αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου,
 ἐπὶ σπουδαίων συμβάντων ἢ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, γί-
 νονται ἀμοιβαῖαι διὰ συνοδικῶν γραμμάτων κοινοποιήσεις, ὡς
 λόγου χάριν, ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς προσενώσεως τῶν Οὐνιτῶν,
 καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου, ἢ ἐν τῇ περὶ
 τῶν ἁγίων τόπων δίκῃ. Ἄρα ἀδίκως κατηγοροῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι
 ἀπομόνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔλλειψιν ἐνότητος.
 Ὁ οὐσιώδης σύνδεσμος τῆς πίστεως, τῶν δογμάτων καὶ τελε-

τῶν, τηρεῖται ἀπαραβίαστος, ἐκτὸς δὲ τούτων, ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ ἄλλαι φανεραὶ σχέσεις εἰς τινὰς περιστάσεις, ἀπαιτούσας τὴν κοινὴν ἀναγνώρισιν. Ἡ διαφορὰ λοιπὸν ἐν τῷ ἀμοιβαίῳ συνδέσμῳ συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ παρὰ μὲν τῇ ῥωμαϊκῇ πατριαρχίᾳ ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος ἐστὶ σχέσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ μέλη, παρ' ἡμῖν δὲ—ἀδελφικὴ ἰσότης, κατὰ τὴν ἀρχέτυπον Ἐκκλησίαν, μὴ ἀπαιτούσα συνθήκας ὑποταγῆς, αἵτινες ἐγένοντο ἀναπόφευκτοι ἐν τῷ συστήματι τῆς Ῥωμαϊκῆς μονοκρατορίας· ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς θέλουσι νὰ ἐννοήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ προσπαθοῦσι νὰ ὑποτάξωσι τὰ πάντα εἰς τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν

Παραμυθητικώτερον θέαμα παρίστησιν ἡμῖν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, τὰς πολυαρίθμους αὐτῆς ἀποστολάς (missions) ἐν Κίνᾳ, Αὐστραλίᾳ, καὶ Ἀμερικῇ, καὶ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ διατρέχουσι τὴν Οἰκουμένην οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτῆς Ἱεροκέρυκες, οἱ πρὸς τοῦτο ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Προπαγάντας (τῆς Προσηλυτοθηρίας) προετοιμαζόμενοι, διατηρούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν συναγομένων εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη βοηθημάτων.—Ἐπὶ τούτοις πρέπει ἀληθῶς νὰ χαίρωμεν μετ' αὐτῆς καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ, τῷ φωτίζοντι διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς προσπαθειῶν τὸν ἐθνικὸν κόσμον· λέγω, ἐθνικὸν, διότι ὀλίγον ἐπενεργεῖ αὕτη ἐπὶ τοῦ Μωαμεθανικοῦ· τοῦτο ἀπόκειται μᾶλλον τῇ ἀνατολικῇ ἀδελφῇ αὐτῆς· ἀλλὰ χαίροντες ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τοσούτων ἐθνικῶν, λυπούμεθα ἀφ' ἐτέρου πνευματικῶς, ὅτι ἡ λελανθασμένη γνώμη, περὶ ἀποκλειστικῆς σωτηρίας ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, παρασύρει αὐτὴν εἰς τὰς καταθλιπτικὰς καὶ ὄλως ἀντικανονικὰς πράξεις κατὰ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ἀδελφῆς.—Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐπαινῶν ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ τὴν πίσιν τῶν ῥωμαίων, ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι οὐκ οἰκοδομεῖ ἐπὶ ἀλλοτρίων θεμελιῶν, ἀλλὰ κηρύττει ἐκεῖ, ὅπου οὐδεὶς ἔτι πρὸ αὐτοῦ εὐηγγελίσατο τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ ῥωμαῖοι Ἱεροκέρυκες, κηρύττοντες ἐπὶ τῆς πασχούσης ὑπὸ τὸν Μωαμεθανικὸν ζυγὸν Ἀνατολῆς, προτίθενται οὐχὶ τὴν προσαγωγὴν τῶν

Μωαμεθανῶν, οἵτινες εἰσὶ περιπεφραγμένοι ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τὴν διαφθορὰν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν θρόνων, ἐν ᾧ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τούτων δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνεται ἡ παπικὴ ἐξουσία· οὗτοι κηρύττουσιν ἐκεῖ οὐχὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐναντίον τῶν Οἰκουμενικῶν διατάξεων τῶν ἀπαγορευουσῶν τὴν προχείρησιν δύο ἐπισκόπων ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καθέδρας καὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀρχιερέων εἰς τὰς μὴ ἀνηκούσας αὐτοῖς ἐπαρχίας, ὁ πρωθιεράρχης Ῥώμης προχειρίζει τιτλοφόρους Πατριάρχας καὶ Ἐπισκόπους ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουσι πραγματικοί, καὶ οὕτω προστίθησιν αὐτοῖς νέας θλίψεις εἰς ὅσας ἄλλας ὑπομένει μετὰ μαρτυρικῆς σταθερότητος ἡ Ὄρθοδοξος Ἐκκλησία, εἰ καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἐλέγξῃ ταύτην ὡς ἀποστατήσασαν ἀπὸ τῆς καθαρότητος τῶν δογμάτων.

Ὁ Κύριος μέλλει νὰ κρίνῃ μετὰξὺ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τοιαύτην παραβίασιν τῆς ἀγάπης ἐκ μέρους τῆς Δυτικῆς, ἥτις, ἀντὶ τοῦ ἀξάνειν τὸν χριστιανισμόν, διεγείρει μόνον σκάνδαλα μετὰξὺ τῶν Μωαμεθανῶν, ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας. Μέχρι τοῦ νῦν ἔτι δὲν ἔπαυσεν ἐν τοῖς δικαστηρίοις αὐτῶν ἡ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων δίκη, δι' ἧς οἱ δυτικοὶ εἰσέβαλον εἰς ἐπαρχίαν τῶν ἀνατολικῶν, προφασιζόμενοι τὸν ἀποκλειστικὸν αὐτῶν καθολικισμόν. Ἀποδόντες τὸν προσήκοντα ἔπαινον τῷ ῥωμαϊκῷ ζήλῳ ἐν ταῖς χώραις τῶν ἐθνικῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν πόσον ἀμαρτάνουσιν οὗτοι κατὰ τῶν ἐν ταῖς Μωαμεθανικαῖς χώραις ἀδελφῶν αὐτῶν χριστιανῶν.

Ἰδωμεν δὲ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκονται οἱ μισσιονάριοι ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀληθεύει ἄραγε, ὅτι δῆθεν ἡ ζωτικὴ δύναμις ἐσβέσθη τελείως ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποστασίας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας; Ἀρχίσωμεν δὲ πάλιν ἐκ τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν καθεδρῶν, ὡσανεὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ρίζης.— Δυνάμεθα ἄραγε, ἐν συνειδήσει νὰ ἀπαιτήσωμεν παρ' αὐτῶν Προ-

παγάνταν, (προσηλυτοθηρίαν), όταν τέσσαρας αἰῶνας ἤδη ἀγωνίζονται ἐν αἱματηρῷ ἰδρωτί περὶ διατηρήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Μωαμεθανικαῖς χώραις, ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι βεβιασμένως πως κηρύττουσι· καὶ ὅμως πόσοι μάρτυρες πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, ποιμένες καὶ ποιμαινόμενοι, ἀνέλαμψαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ;— Ἐκατὸν περίπου νέοι μάρτυρες, ἐν ᾧ ἐτέλουν τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἱερουργίας, ἐδοξάσθησαν ἀτρομήτως ἐπὶ τῆς δεσποτείας τῶν ἀπίστων, καὶ τίς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ τὰς χιλιάδας τῶν ὑπομεινάντων ἀνωνύμως ὑπὲρ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως ἐν διαστήματι τεσσάρων αἰώνων ζυγοῦ, ἰδίως δὲ τῶν ἀθλητῶν τοῦ τελευταίου κατὰ τὸ 1821 ἔτος διωγμοῦ, ὅστις δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ συμβάντα! Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ἀπηγγονίσθη, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς ἐαυτοῦ μητροπόλεως, ἔνθα ἐκήρυττε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ὡσαύτως δὲ καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Συνόδου αὐτοῦ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς οἰκίας αὐτῶν ἑκαστός, εἰ καὶ ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν, ἐὰν ἀπεφάσιζον νὰ ἀφήσωσι τὸ ἑαυτῶν ποίμνιον· ἕτερον Πατριάρχην, τὸν Κύριλλον, ἀπηγγόνισαν ἐν Ἀνδριανουπόλει· ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανὸς μετὰ τριῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν προϊσταμένων τῶν μονῶν τῆς νήσου ἀπηγγονίσθησαν ἀφ' ἐνὸς δένδρου, πρὸ τῶν παλατίων τῶν ἀρχαίων βασιλέων, καὶ ἐκρέμαντο ἱκανὸν χρόνον ὡς καρποὶ, ὠριμάσαντες διὰ τὴν αἰωνιότητα· πλῆθος ἄλλων ἱεραρχῶν καὶ προϊσταμένων ἐφονεύθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἅπαν τὸ ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθω ἠρημώθη, ἀλλ' οὐδεὶς ὅμως ἠρνήθη τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ! — Μὴ γὰρ τοιαῦτα μαρτύρια δὲν εἶναι ἡ καλλιτέρα Προπαγάνδα, ἐν ᾧ οὕτως ἐθεμελιώθη κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας, καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία; Πῶς δὲ δύνανται νὰ ἐπιστηρίζωσιν ἔτι οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ εὐημεροῦντες εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους, ὅτι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες γινώσκουσι νὰ ἀπο-

θνήσκωσιν οὕτω διὰ τὴν πίστιν, δὲν ὑπάρχει ἀρκοῦσα πνευματικὴ ζωὴ ; Αἱ ἀκούσῃαι ἀταξίαι τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, αἱ προκύψασαι ἐκ τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ καὶ τῆς πενίας, εἰσὶ μὴδὲν, παραβαλλόμεναι πρὸς τοὺς λαμπροὺς μαρτυρικοὺς στεφάνους, οἵτινες σολίζουσι πάλιν τὸ ἀρχαῖον ἀκλόνητον μέτωπον τῆς Ὀρθοδοξίας αὐτῆς ! Διατί λοιπὸν πέμπουσιν εἰς τὰς χώρας αὐτῆς τοὺς τιτλοφόρους πατριάρχας, ἐπισκόπους καὶ μισσιοναρίους, (ἀποστόλους), ἵνα στηρίξωσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει, ὡς ἐὰν αὕτη μὴ ἀπέδειξεν ἤδη ἐμπράκτως τὸ σταθερὸν τῆς ἑαυτῆς πίστεως ;

Οἱ ἀγαπητοὶ λόγοι τῶν Ῥωμαίων εἰσὶν—ὅτι δῆθεν ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπώλεσε τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν εἰς τὸ ἐπεκτείνειν τὴν πίστιν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς αὐτῆς ρίζης, τουτέστιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας ! Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καὶ μετ' αὐτὸν, διεχύθη τὸ φῶς τοῦ χριστιανισμοῦ τοσοῦτον ἄφθονον ἐκ τῆς βασιλευούσης ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἄρκτον, καὶ τοσαῦται φυλαὶ Βουλγάρων, Σλάβων καὶ Ῥώστων, παρεδέχθησαν τὸν χριστιανισμόν, ἀποκρούσαντες πάσας τὰς προτάσεις τῆς Δύσεως ; Δὲν εἶναι τοῦτο ἄραγε ζῶσα καὶ σύντονος ἀναίρεσις τῆς ἀδίκου τῶν Ῥωμαίων μομφῆς ; Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις μετὰ τοσαύτης δόξης ἀνέλαμψεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς Βυζαντινῆς καὶ ἐκάλυψε διὰ τοῦ μεγάλειου αὐτῆς πάσας τὰς δυστυχίας τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ὑπάρχουσιν ἄραγε αἱ αὐταὶ ζωτικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰ καὶ δι' ἄλλων μέσων, παρὰ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ, ἐνεργουμένης ἕνεκα ἄλλων περιστάσεων ; Ἡ Ῥώμη ἐνεργεῖ διὰ πολυαρίθμων μισσιοναρίων, πεμπομένων ὑπ' αὐτῆς πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης. Ἡ δὲ ἰδίως Ῥωσικὴ Ἐκκλησία, ὡς κυριεύουσα ἐν τῇ ἀπεράντῳ Αὐτοκρατορίᾳ, διαδίδει βαθμηδὸν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς χώραις αὐτῆς, ἐξ ὧν οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχει νὰ ἐξέρχεται ἐπειδὴ φυσικώτερον τὸ προσάγειν εἰς τὴν πίστην τοὺς ἰδίους ἐθνικοὺς,

Ἑβραίους, μωαμεθανούς καὶ ρασκολνίκους (αἱρετικούς), τοὺς
δισκορπισμένους καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ ἐννάτου μέρους
ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης, παρὰ τὸ περιέρχεσθαι γῆν καὶ θάλασ-
σαν, ἵνα ποιῇ προσηλύτους. — Πρὸς τί ἡ ξενητεία, ὅταν καὶ
ἐντὸς τῆς πατρίδος ὑπάρχη ἔτι πλούσιος θερισμός; Καθ' ἑκα-
στον ἔτος παρ' ἡμῖν προσάγονται εἰς τὴν πίστιν χιλιάδες τινὲς
τούτων!

Ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἔχωμεν κεντρικὴν Προπαγάνδαν, καθὼς ἐν
Ῥώμῃ, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὅμως, ἐν αἷς ὑπάρχουσι διαφόρων φυ-
λῶν ἐθνικοὶ ἢ μωαμεθανοὶ, διδάσκονται εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ
Σχολεῖα (séminaires) αἱ γλῶσαι αὐτῶν, ἵνα δύνωνται οἱ ἐνο-
ριακοὶ Ἱερεῖς νὰ ἐνεργῶσιν ὡς μισσιονάριοι, πλὴν ἐκείνων, οἵ-
τινες εἰσὶν ἰδίως πρὸς τοῦτο προσδιωρισμένοι· παρ' ἡμῖν καὶ
αὐταὶ αἱ μοναὶ αἱ δισκορπισμέναι εἰς τὰς ἐρημίας, χρησιμεύου-
σιν ὡς φυτώρια τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ οὕτως ἐφωτίσθη ἅπασα
ἡ ἀρκτική ἡμῶν Ῥωσσία καὶ ἅπασα ἡ Συβηρία, ἣν κατεκτή-
σαμεν εἰδωλολατροῦσαν. Δύω ζηλωταὶ Μητροπολίται τῆς Το-
βόλσκης, ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐν ταῖς ἡμέραις Πέτρου
τοῦ Μεγάλου, ἐβάπτισαν πάντας τοὺς Ὀστιακοὺς, περιφερό-
μενοι εἰς τὰς ἐλώδεις αὐτῶν γαίας καὶ θεμελιώσαντες ἐν μέσῳ
αὐτῶν τὴν μονὴν Κονδίκησκην· ἀλλὰ τίς γινώσκει ταῦτα; Καὶ
νῦν τίς γινώσκει τοὺς ὄντως ἀποστολικοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἀρχιε-
πισκόπου Καμτσάτκας Ἰννοκεντίου, ἀκαταπαύστως περιπλέον-
τος τὸν Ὠκεανὸν καὶ περιερχομένου ἐπὶ ἐλάφῳ τὴν ἀπέραντον
ἐρημον αὐτοῦ ἐπαρχίαν, ἔχουσαν 10,000 βερστίων ἢ ὡς ἔγ-
γιστα 12,000 σταδίων ἑκτασιν, καὶ ἀπανταχοῦ βαπτίζων
τοὺς ἀλλοφύλους, δι' οὓς ἐφεῦρε γράμματα καὶ μετέφρασε
τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς τῶν Ἀλεούτων νήσους; Οὗτος
διώρισε καὶ τινὰς ἀποστολάς (missions) ἐν τῇ βορείῳ Ἀμε-
ρικῇ, καὶ συρρέουσιν οἱ ἄγριοι αὐτῆς κάτοικοι πρὸς τὰς
ὄχθας τῶν ποταμῶν, ὡσπερ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ χρι-
στιανισμοῦ, αἰτούμενοι τὸ ἅγιον βάπτισμα. Καὶ εἰς τὰ μεσημ-

βρινά δὲ μεθόρια τῆς Συβηρίας, μετ' ἐπιτυχίας, ἀλλ' οὐχὶ ἐπι-
δεικτικῶς, ἐνεργοῦσιν αἱ ἀποστολαὶ αἱ θεμελιωθεῖσαι ὑπ' ἄλλου
ἄθλητοῦ, κοιμηθέντος ἤδη, τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου· ἀλλὰ
ταῦτα πάντα κρύπτονται εἰς τὰς ἀπεράντους καὶ ἀγρίας ταύ-
τας ἐκτάσεις, ἃς περιλαμβάνει τὸ κήρυγμα αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐν τῇ
Δύσει πᾶν βῆμα τῶν μισσιοναρίων γίνεται γνωστὸν εἰς τὸν
κόσμον ἅπαντα. Ἡ Ῥωσσία ἐνεργεῖ ἄλλω; σπείρει τὸν σπόρον
τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος, ἀνοιγομένης ἀδια-
κόπως ἐνώπιον αὐτῆς, τῇ συστάσει νέων ἐνοριῶν, αἵτινες αὐταὶ
καθ' ἑαυτὰς γίνονται ἤδη ἀποστολαὶ (missions). Ἡ τάξις
αὕτη δὲν ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς συνηθείας, διὸ ὀλιγώτερον
μὲν ὁμιλοῦσι περὶ ταύτης, ἀληθῶς δὲ βαθμηδὸν, εἰ καὶ οὐ το-
τουτον λαμπρῶς, ὡς παρὰ τοῖς δυτικοῖς, ἀναφαίνονται οἱ αὐτοὶ
καρποί. Πότε καὶ πῶς μετετρέπησαν τοσαῦται χιλιάδες τῶν
ἡμετέρων ἐθνικῶν; — ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς· καὶ ὅμως οὗτοι
ἀπολαμβάνουσιν ἤδη καὶ χριστιανικῆς παιδείας καὶ πολιτικῆς
ὑπάρξεως. Ὑπολείπονται δ' ἔτι πολλὰ πρὸς τελειωτικὴν προσα-
γωγὴν καὶ στερέωσιν ἐν τῇ πίστει πολλῶν φυλῶν, αἵτινες δια-
μένουσιν ἐν τῷ σκότει, καὶ ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε παύει τοῦ
ἐνεργεῖν· οὕτω, παραδείγματος χάριν, ἐλήφθησαν εἰδήσεις περὶ
τῆς ἐν Γεωργίᾳ βαπτίσεως 1,500 οἰκογενειῶν τῆς φυλῆς τῶν
Ἰγγιλοῦτσων, αἵτινες πρὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων προσήχθησαν εἰς
τὸν Ἰσλαμισμόν, καὶ μέχρι τοῦδε ἐξακολουθοῦσιν ἐν μὲν τῇ
Ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀστραχανίου βαπτίζοντες τοὺς Καλμούκους, ἐν
δὲ τῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου τοῦ Σαμοϊέδας ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἄκρου
τῆς ἀπεράντου Ῥωσσίας, οὓς διώκουσιν οἱ μισσιονάριοι εἰς τὰ
ἔλη αὐτῶν, ὀδεύοντες ἐπὶ ἐλάφων καὶ φέροντες μεθ' ἑκυτῶν,
κινητὴν στρατιωτικὴν Ἐκκλησίαν.

Δὲν φαίνεται ἄρα ἐνκρηγῶς, πόσον εἰσὶν ἄδικοι αἱ ἐπιπλήξεις
τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας περὶ τινος ὑποτιθεμένης ναρκώσεως τῆς
Ἀνατολῆς, περὶ ἧς αὕτη κρίνει οὕτω μόνον, διότι ἀγνοεῖ τοὺς
ἀγῶνας αὐτῆς, τὴν δ' ἑαυτῆς ἀγνοίαν, ὡς ἀλήθειαν παραδε-

χομένη, Θεμελιοῦ ἐπὶ ταύτης μίαν τῶν καθ' ἡμῶν πειστικῶν αὐτῆς ἀποδείξεων; Δὲν εἶναι ἀληθές, αἱ αὐταὶ δὲ συνθῆκαι τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐμφαίνονται ἐπίσης εἰς τὴν Ἀνατολήν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλὰ μόνον κατὰ διαφόρους φάσεις.

Ἀμφότερα ὅμως τὰ ἀντικείμενα, οἷον τὸ περὶ μισσιοναρίων, καθὼς καὶ τὸ περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, μονοκρατορικῆς τε ἢ συνοδικῆς, εἰσὶν ἰδίως ζητήματα ἱεραρχικά, ἐὰν δὲ εἰς τὴν Δύσιν ἀποδίδωσι τῷ τελευταίῳ σπουδαιότητα δογματικὴν, χάριν τοῦ κοινοῦ συνδέσμου, ὁ σύνδεσμος ὅμως οὗτος δὲν κεντᾶ τοσοῦτον βαθέως τὴν καρδίαν ἐκάστου χριστιανοῦ, ὅσον αὐτῇ ἢ ἱερουργίᾳ δι' αὐτῆς ἰδίως ὑπάρχει συνδεδεμένος τῇ Ἐκκλησίᾳ ἕκαστος τῶν πιστῶν, διότι ἡ καθημερινὴ ἐν αὐτῇ συμμετοχὴ καὶ αἱ συνεχεῖς προσευχαὶ συνενουσιν αὐτὸν, ὡς μέλος, μετὰ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ὅθεν ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα προσεκτικώτερον τοῦ εὐρίσκονταί περισσότεραι συνθῆκαι διὰ τὴν ἡμετέραν ψυχικὴν εἰρήνην καὶ σωτηρίαν, εἰς τὰς διατάξεις τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἢ εἰς τὰς τῆς ἀνατολικῆς; Ἀρχίσωμεν δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ παραβάλλωμεν αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας.

Δὲν θέλω ὁμιλήσει περὶ τῶν βαθμηδὸν γενομένων μεταβολῶν περὶ τὰς ἐξωτερικὰς τελετὰς τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν δυτικῶν, ἡ ἀνατολικὴ διετηρήθη ἐξωτερικῶς ὅπως εἶχεν ἐν τῷ πέμπτῳ αἰῶνι, καὶ τοῦτο ἀποδίδεται μάλιστα εἰς τὴν ὑποτιθεμένην αὐτῆς νάρκωσιν. Λέγω δὲ περὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἥτις νεκρὰ νῦν οὔσα δι' ἄπχσαν τὴν Εὐρώπην, ὡς καὶ δι' αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ἐγένετο ὅμως ἀναπόφευκτος συνθήκη διὰ τὴν Λατινικὴν ἱερουργίαν, καὶ τοι παρ' οὐδενὸς τῶν προσευχομένων ἐννοουμένη. Δὲν φαίνεται ἄρα παράδοξον τὸ νὰ προστρέχωσιν οἱ εὐλαβεῖς εἰς τὰ προσευχητάρια, ἵνα ἀκολουθῶσιν ἐν γνώσει τὴν πορείαν τῆς ἱερουργίας, καὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν ἐν αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ νὰ ἀκροάζωνται τῶν προσευχῶν; Εἶναι δυνατὸν ἢ ἐξομοίωσις τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο,

καὶ δὲν ὑπάρχει ἄρα περισσοτέρα ἰκετήριος ἐνότης ἐν τῇ κοινῇ καὶ ἀδιαιρέτῳ προσοχῇ, ἢ ἐν τῇ μερικῇ καὶ διηρημένη ἀναγνώσει, καθ' ἣν ἀκαταπύστως ὑπεκφεύγουσιν οἱ προφερόμενοι λόγοι; Ἐκ τούτου προῆλθον αἱ οὕτω δὴ καλούμεναι μυστικάι, συντετμημέναι λειτουργίαι, καθ' ἃς ἐν τετάρτῳ τῆς ὥρας τελειοῦται ἅπασα ἡ ἱερουργία, ἣν βλέπουσι μὲν ἐνώπιον ἐκυτῶν οἱ προσευχόμενοι, ἀλλὰ δὲν συμμετέχουσι ταύτης νοερῶς, διότι μόνον αἱ ἀπαγγελλόμεναι ἐκφράσεις εἰσὶν ἐντελῶς προσιταὶ εἰς τὸ λογικὸν ὄν. Τούτου ἕνεκα ἀπκντᾶτε τὸ πλεῖστον, εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς ναοὺς, ἐν καιρῷ αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας, ἀνθρώπους προσπίπτοντας ἐντελῶς ἐνώπιον ἄλλων θυσιαστηρίων, οὐχὶ δὲ ἐνώπιον ἐκείνου, ἐφ' οὗ τελεῖται ἡ ἱερουργία, ἢ προσευχομένους ἐν κενῇ Ἐκκλησίᾳ ὅλως χωρὶς ἀκολουθίας, ἐπειδὴ δι' αὐτοὺς οὔτε ἀκουστὴ εἶναι αὐτὴ οὔτε καταληπτὴ λέγω περὶ μυσικῶν λειτουργιῶν καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἑωθινὰς καὶ τὰς ἑσπερινὰς ἀκολουθίας, αὗται, ἐξαιρουμένων τῶν παραμονῶν τῶν μεγάλων ἑορτῶν, τελοῦνται ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος διὰ μόνους τοὺς πρεσβυτέρους καὶ οὐδόλως προσιταὶ εἰσὶν εἰς τοὺς μὴ ἐννοοῦντας κοσμικοὺς.

Πῶς δὲ παραβάλλωμεν ταύτας πρὸς τὰς ἡμετέρας θριαμβικὰς ἢ καὶ καθημερινὰς ἀκολουθίας, ἐν αἷς ἐκάστη σχεδὸν λέξις εἶναι καταληπτὴ παρ' Ἑλλησι καὶ Ῥώσσοις διὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Σλαβωνικῆς γλώσσης, αἵτινες εἰσὶ φυσικαὶ εἰς αὐτοὺς, ὁ δ' ἀπλοῦς λαὸς γινώσκει ἐκ στήθους πάσας τὰς προσευχὰς καὶ τοὺς ἤχους, καὶ ἐπαναλαμβάνει ταύτας κατόπιν τοῦ κλήρου! Ἐνταῦθα ἐμφαίνεται ἡ προφορικὴ κατάληψις τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας καὶ ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ ἐν καιρῷ ταύτης, οὐχὶ δὲ μόνη ἡ θέα μετὰ γονυκλισιῶν, ἠχοῦντος τοῦ κωδωνίσκου, διότι ἄλλως ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ τις τὰς θριαμβικὰς ταύτας στιγμὰς τῆς ἱεροπραξίας. Ἐὰν δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ῥωμαϊκῆς εὐσεβείας προτείνωσιν ὅτι ἐν τῇ Δύσει οἱ ναοὶ εἰσὶ πάντοτε ἠνεωγμένοι καὶ παρευρίσκονται ἐν αὐτοῖς προσευχόμενοι, — τοῦτο

προέρχεται ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖ δὲν συμμετέχει τῶν ἱερῶν τελετῶν κατὰ τὰς προσδιωρισμένας ὥρας, ἀλλὰ πορεύεται κατὰ βούλησιν. Δὲν φρονῶ, ὅτι, μετὰ τεσσάρων ὥρῶν παννουχίδα καὶ δύο ὥρῶν λειτουργίαν, οἱ ἀπηυδισμένοι Ῥωμαῖοι, ἤθελον πορευθῆ εἰς τοὺς κενοὺς ναοὺς ἵνα προσευχηθῶσιν ἔτι· διὰ τοιαύτην δὲ μερικὴν προσευχὴν, ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν προσευκτήρια, ἢ ἀνοικτοὶ πρόναοι ἢ νάρθηκες τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐὰν εἰς τὰς δυτικὰς Ἐκκλησίας ὧσιν εὐάρεστοι αἱ φωναὶ τῶν ὀργάνων, ὥσει πλέον προσηρμοσμένοι εἰς τὴν ἱερουργίαν, καὶ τοὶ τὰ ἄψυχα ταῦτα ὄργανα δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν ψαλμωδίαν τῶν ζώντων χορῶν, οὔτινες εἰσὶν ἀρμολιώτεροι εἰς τὴν προφορικὴν ἱερουργίαν, εἶναι ἄρα δυνατόν νὰ ἀκούωμεν μετ' ἀδιαφορίας ἄλλα ὄργανα παιανίζοντα μουσικὴν τοῦ θεάτρου, τελουμένων τῶν φρικτῶν μυστηρίων; Καὶ δὲν εἶναι ἄτοπον τὸ ἀκούειν τοὺς αὐτοὺς ἤχους τὴν μὲν πρώτην ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ, τὴν δ' ἐσπέραν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ματαίου θεάματος; Ἄς συγκρίνη ἕκαστος ἀμερολήπτως τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς ἀνατολικῆς ἀρχιερατικῆς ἱερουργίας πρὸς τὴν τῆς δυτικῆς καὶ εἶπη, τίς τούτων ἢ μᾶλλον ἀρμόζουσα τῷ θυσιαστηρίῳ; Γινώσκων ὅτι ἕκαστος εὐρήσει πλειοτέραν παρηγορίαν ἐν τῇ ἱερουργίᾳ, ἐν ἣ συνείθισεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς οὐδεμίαν ἐμβαίνω περὶ τούτου συζήτησιν· ἴδωμεν ὅμως πῶς προσηρμώσθη αὕτη εἰς τὰς σπουδαιοτέρας περιστάσεις τοῦ χριστιανικοῦ βίου; Καὶ ἐνταῦθα, ἐκ τῶν τελετῶν ὀρμώμενος, ἀκουσίως θέλει ἀναβῆ ὁ λόγος μέχρι τῶν μυστηρίων.

Ὅταν ἀποθνήσκῃ τις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δόγματος, παραιτοῦντες τοῦτον ἀμέσως πάντες οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς, ἐγκαταλείπουσιν εἰς τὴν θέλησιν τῆς κηδευτικῆς ἀδελφότητος· οὕτω τοῦλάχιστον γίνεται ἐν Ῥώμῃ, ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἀπορῥέῃ τὸ καλὸν παράδειγμα. Οἱ συγγενεῖς δὲν παρευρίσκονται οὔτε εἰς τὴν κηδείαν, ἀλλ' ἀφοῦ τὸ σῶμα ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀσβεστώδη λάκκον τοῦ κοιμητηρίου, τότε συνέρχοντι οὗτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ

τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Εἶναι δυνατόν ἤδη νὰ ἐξομοιωθῇ ἡ τοιαύτη ψυχρότης πρὸς τὴν ἀγάπην ἐκείνην, μεθ' ἧς περικυκλοῦσι παρ' ἡμῖν τὸν νεκρὸν ὡσεὶ ζῶντα, ἐπὶ τῶν ἐπαναλαμβανομένων παννυχίδων καὶ τῆς ἀπαύστου ἀναγνώσεως τοῦ ψαλτηρίου καὶ τῆς κατανυκτικῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας; Ἐὰν τοῦτο πρέπη νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰ ἦθη τῶν λαῶν, τότε πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς βίος καταρτίζει τὰ ἦθη, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μνημόσυνα τὰ ἐννεαήμερα, τὰ τεσσαρακονταήμερα καὶ τὰ ἐνιαύσια, περὶ πλείονος ποιοῦνται τὴν μνήμην τοῦ κοιμηθέντος ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Πόσον παρήγορος ἡ συνήθεια τοῦ προσφέρειν ἐν καιρῷ λειτουργίας προσφορὰς εἰς τὸ ἱερόν ὅπως ἐκβάλλῃ ὁ ἱερεὺς ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου μερίδας διὰ τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς κοιμηθέντας, αἵτινες βυθίζονται ἔπειτα σὺν προσευχαῖς εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ὁ Κύριος ἀποπλύνῃ δι' αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας τῶν μνημονευομένων. Οὕτως ὁ λαὸς πράγματι συμμετέχει ἐν τῇ θυσίᾳ, προσφέρων τὸ ἑαυτοῦ δῶρον εἰς τὸ ἱερόν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἀπωλέσθη ἐν τῇ Δύσει, εἰ καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἐκεῖ παραγγελτικαὶ λειτουργίαι περὶ τῶν κοιμημένων, οὐχὶ δὲ καὶ τοιαύτη καθημερινὴ συμμετοχὴ ἐν τῇ ὑπὲρ αὐτῶν προσευχῇ ἐκάστου κοινοῦ ἀνθρώπου.—Ποῦ λοιπὸν ὑπάρχει περισσότερον πνεῦμα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης;

Εἴπωμεν δὲ καὶ περὶ ἐτέρας ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἧτις φέρει ἤδη πρὸς αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας· καὶ τοι ἐξαισίως σεβόμενον τοῦτο παρὰ τοῖς ῥωμαίοις, ἕκαστος κοσμικὸς ὅμως δύναται νὰ προσέλθῃ πρὸς αὐτὸ ἄνευ ἰδιαιτέρας προετοιμάσεως, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν αὐτὴν πρῶταν. Δὲν εἶναι φρικτὸν τοῦτο;—Ὅποια διαφορὰ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰ καὶ συγχωρεῖται παρ' ἡμῖν ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀνάγκης τὸ μεταλαμβάνειν εἰς πάντα καιρὸν, ὠρίσθη ὅμως νὰ προσέρχωνται εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν κατὰ προτίμησιν ἢ καὶ ἕκαστον μῆνα, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ

ἱεστηρίου προετοιμάσεως ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν μέχρις ἑβδομάδος. Ἐν διαστήματι τοῦ καιροῦ τούτου οἱ ἐτοιμαζόμενοι εἰσὶν ὑποχρεοὶ νὰ προσέρχωνται τρὶς τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τουτέστιν εἰς τὸν ὄρθρον, τὴν λειτουργίαν ἢ τὰς ὥρας, καὶ εἰς τὸν ἑσπερινόν, προσέτι δὲ νὰ ἀκούωσι πρὸ τῆς ἐξομολογήσεως, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸ τῆς μεταλήψεως, τὸν οὕτω δὴ λεγόμενον κανόνα, συνιστάμενον ἐκ τῶν κατανυκτικῶν τροπαρίων καὶ προσευχῶν, ἅτινα προδιατιθέασι τὴν ψυχὴν εἰς παραλαβὴν τοῦ μεγάλου μυστηρίου. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ μετάνοια προσφέρεται ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν προσερχομένων εἰς ἐξομολόγησιν, ὡς ἐν τῇ Δύσει, πρὸς ἐλάφρωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς αἰδοῦς τοῦ μετανουῦντος, ἀλλὰ φανερώς, ἵνα ἀποκαλυφθῇ ἐντελῶς ἡ συνείδησις αὐτοῦ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι προβάλλω μόνον τὴν εἰς ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας κανονισθεῖσαν τάξιν, μηδὲν ἄπτόμενος τῶν καταχρήσεων, αἵτινες ἀπανταχοῦ δύνανται νὰ συμβῶσι, καὶ τοι οὐδέποτε πρέπει νὰ γίνωνται ἀνεκταί. Ποῦ λοιπὸν πλείοτερα προπαρασκευαστικὰ μέσα πρὸς ἐπαξίαν μετάληψιν, μάλιστα δὲ ὅταν ὁ ἀπαίδευτος χριστιανὸς δὲν δύναται νὰ εὔρη ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, καὶ ποῦ ἄρα, εὐρίσκονται πλείοτεραι βοηθητικαὶ συνθηκαὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν;

Νὰ εἴπωμεν δ' ἔτι, ὅτι ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ οὐ μόνον συνέτεμον τὰς προετοιμάσεις εἰς τὸ μυστήριον τῆς μεταλήψεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον δίδεται κατὰ τὸ ἥμισυ, τουτέστιν, ὑπὸ τὸ ἐν εἶδος, τὸ τοῦ θεοῦ ἄρτου, οὐχὶ δὲ ὑπ' ἀμφοτέρα, τοῦ σώματος δηλαδὴ καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐντέλλεται ῥητῶς ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῶν ἐπομένων λόγων « πῖστε ἐξ αὐτοῦ πάντες. » Παράδοξον, πῶς οἱ ῥωμαῖοι, — ἐνῶ μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς δεικνύουσιν εἰς τοὺς λόγους τοὺς λεχθέντας τῷ Ἀποστόλῳ, τὸ « σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ποιῶναι τὰ πρόβατά Μου, » διότι εἰς ταῦτα θέλουσι νὰ βλέπωσι μόνον μίαν ἀποκλειστικὴν ἔννοιαν, ἐπιθυμητὴν αὐτοῖς

ὕπερ τῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα, — περιφρονοῦσι τοσοῦτον εὐ-
 χερῶς καὶ ἀδιαφόρως τὴν σπουδαιότητα τῶν λόγων τούτων
 τοῦ Κυρίου, τῶν μαρτυρηθέντων ἐκ τῆς συνηθείας τοσοῦτων
 αἰώνων· « πῖετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. » Πῶς ἀποφύγωσιν οὗτοι
 ἔτι ἰσχυροτέρους λόγους τοῦ Κυρίου τοὺς ἐν τῷ Εὐαγγελιστῇ
 Ἰωάννῃ, Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου,
 καὶ πῖητε Αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· Ὁ τρώ-
 γων Μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων Μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώ-
 νιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· Ἡ γὰρ σὰρξ
 Μου ἀληθῶς ἐστὶ βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά Μου ἀληθῶς ἐστὶ πόσις·
 Ὁ τρώγων Μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων Μου τὸ αἷμα, ἐν Ἐμοὶ
 μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. (Ἰωάν. κεφ. 5', 53—57.).

Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ζητεῖ νὰ ἀπολογηται διὰ τὸ ἀμάρ-
 τημα τοῦτο, ὅπερ εἰσέφρησεν εἰς αὐτὴν ἐν τῷ σκοτει τοῦ με-
 σαιῶνος, καὶ βεβαιοῖ, ὅτι δῆθεν ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ ἀναποφεύ-
 κτως ὑπάρχει καὶ τὸ αἷμα, ἐπομένως οἱ μεταλαμβάνοντες τοῦ
 ἐνὸς εἶδους, λαμβάνουσιν ἀμφότερα. Φρικτὸν τὸ ἐνδίδειν εἰς
 τοιαύτας ἐξηγήσεις, ὑπαρχόντων τοσοῦτον καθαρῶν λόγων τοῦ
 Κυρίου περὶ τοῦ σώματος καὶ αἵματος, ἀναποφεύκτων διὰ τὴν
 μετάληψιν· ἄλλως δὲ πῶς μετὰ τοῦτο ἔσονται κατακριτέοι οἱ
 διαμαρτυρόμενοι (Protestants) καὶ οἱ μεταρρυθμισαί, (Refor-
 més), ἐὰν οὗτοι ἀρμόζωσι τὰς ἑαυτῶν ἐρμηνείας πρὸς τοὺς
 καθαροὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ « τοῦτό ἐστὶ τὸ σῶμά Μου,
 τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά Μου, » ἐξασθενοῦντες τὴν οὐσιώδη, κα-
 θαρὰν καὶ ἀκριβῆ ἐννοιαν; Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς Βασιλειανῆς
 Συνόδου περὶ τῆς ἀγίας Εὐχαριστίας δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν
 μέχρι τίνος εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ ἀπομακρύνεσθαι ἀπὸ τῆς ἀ-
 ληθοῦς τάξεως.

« Εἰς τινὰ μέρη τοῦ κόσμου ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, αὐθαδῶς
 βεβαιοῦντες, ὅτι ὁ χριστιανικὸς λαὸς πρέπει νὰ λαμβάνῃ τὰ
 ἄχραντα μυστήρια τῆς Εὐχαριστίας, ὑπὸ τὰ δύο εἶδη τοῦ ἄρ-
 του καὶ τοῦ οἴνου, καὶ ἀληθῶς μεταλαμβάνουσιν οὕτω τοὺς

λαϊκούς, μάλιστα οὐχὶ νήπτις, ἐναντίον τῶν ἀγαθῶν ἐθίμων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκρουομένων παρ' αὐτῶν ὡς ἱεροσυλία. Διὸ καὶ ἡ παροῦσα Σύνοδος δηλοποιεῖ καὶ ἀποφασίζει ὅτι, εἰ καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τοῦ δείπνου τὸ πάνσεπτον τοῦτο μυστήριον καὶ παρέδωκεν αὐτὸ τοῖς Ἐαυτοῦ μαθηταῖς, ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, ὅμως, σπουδαιότητος ἕνεκα τῶν ἀγίων κανόνων καὶ τῶν ἀναγνωρισθέντων ἐθίμων, ἡ Ἐκκλησία ἐπιτηρεῖ, ἵνα ἡ εὐχαριστία μὴ ἀγιάζεται μετὰ τὴν τράπεζαν καὶ μὴ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν πιστῶν ἄλλως, εἰμὴ ὅταν ὧσι νήπτις, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως ἀσθενείας ἢ ἄλλων ἐσχάτων ἀναγκῶν. Καὶ τοὶ δὲ οἱ πιστοὶ ἐν τῇ ἀρχετύπῳ Ἐκκλησίᾳ ἐλάμβανον τὸ μυστήριον τοῦτο, ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, ἐπομένως ὅμως, πρὸς ἀποφυγὴν τινῶν κινδύνων καὶ σκανδάλων, ἡ συνήθεια εἰσήγαγε φρονίμως, ἵνα μόνον οἱ ἱερουργοῦντες πρεσβύτεροι μεταλαμβάνωσιν ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, οἱ δὲ κοσμικοὶ ὑπὸ τὸ ἓν μόλις τὸ τοῦ ἄρτου· διότι ἀναμφιβόλως ἅπαν τὸ σῶμα καὶ ἅπαν τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐμπεριέχονται ἐν ἑκατέρῳ τῶν δύο εἰδῶν. Τούτου ἕνεκα, ἡ συνήθεια αὕτη ὡς φρονίμως εἰσαχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πολὺν χρόνον ἐν αὐτῇ διατηρουμένη, γενέσθω νόμος, οὗ τινος ἢ ἀποβολὴ ἢ μεταβολὴ ἀδύνατον χωρὶς τῆς συναίνεσεως τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ οὕτως ὅσοι μετ' ἐπιμονῆς ὑποστηρίζουσι τὸ ἐναντίον, πρέπει νὰ καθησυχάζωνται ὡς αἰρετικοί, καὶ αὐστηρῶς νὰ παιδεύωνται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ ἱερῶν ἐξεταστῶν (α).

Οἱ Ῥωμαῖοι βεβαιοῦσιν, ὅτι δῆθεν καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπὶ τῆς προηγιασμένης λειτουργίας, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς μεταλαμβάνουσι μόνον διὰ τοῦ ἐνὸς εἶδους· ἀλλ' ὁ ἅγιος ἄρτος ποτίζεται προηγουμένως ὑπὸ τοῦ θεοῦ αἵματος, ἐπὶ τῆς λειτουργίας, ἧς διαρκούσης ἀγιάζεται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, τὸ ποτισθὲν ὑπὸ τοῦ αἵματος μετεκομίζεται σῶμα τοῦ Κυρίου κατὰ

(α) Ἱστορ. Φλευρῆ βιλ, CI κεφ. 21,

τοὺς πρώτους αἰῶνας πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις ἀθλητὰς καὶ τοὺς ἐν ταῖς εἰρκταῖς ὁμολογητὰς. Ἐὰν δὲ δι' ἐσχάτην ἀνάγκην ἐδίδετο αὐτοῖς καὶ μόνον τὸ ἐν εἶδος τοῦ μυστηρίου, ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη ἄρα οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπάρχη νόμος σταθερὸς καὶ νὰ στερῇ πάντα τοὺς πιστοὺς τοῦ συμμετέχειν τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, δι' αὐτοὺς ἐκχυθέντος, περὶ οὗ πολὺ καθαρώτερα καὶ δικακεκριμένως ἐξεφράσθη αὐτὸς ὁ Κύριος. « τὸ αἷμά Μου ἀληθῶς ἐσι πόσις, καὶ ἐὰν μὴ πίνητε τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπίσης ὡς καὶ ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα Αὐτοῦ, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. »

Τούτου ἕνεκα, οὐδέποτε θεωρητέον ὡς μικροῦ λόγου ἄξιον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὴν ἀυθαίρετον στέρησιν τοῦ σωτηρίου τούτου αἵματος, δι' ὃ ἀποδώσουσι λόγον οἱ ἀφαιρέσαντες αὐτὸ ἀπὸ τῶν πιστῶν, ὡς ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποπληρώσωσι δι' ἄλλου τινὸς τὸ ποτήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ τεθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὡς ἀναπόφευκτος συνθήκη τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἰψηλὸν προνόμιον κέκτηται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις ἢ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς, διότι ἀπαραβάτως διεφύλαξε τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ τελευταίου δείπνου « πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες ». Δὲν ἀρκεῖ ἤδη ἄρα καὶ μόνῃ ἡ μαρτυρία αὕτη, περὶ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ὑπάρχουσι πλειότεραι συνθήκαι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, παρὰ ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ, ἥτις, ἀπαιτοῦσα ἀμετάβλητον τὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ ἑαυτῆς Πατριάρχου, δὲν φοβεῖται νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ ἥμισυ τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ κοινωνίας, διὰ τὸ μὴ γεύεσθαι τοῦ Θεοῦ Αὐτοῦ αἵματος; Φρικτόν! μέχρι τίνος δύναται νὰ παρασυρθῇ τις ὑφ' ἐνὸς ἁμαρτήματος, καὶ πάλιν ἀκουσίως ἐνθυμούμεθα τοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Γρηγορίου· « ὅταν ὁ ὀνομάζων ἑαυτὸν Οἰκουμενικὸν ἐπίσκοπον ἐμπέσῃ εἰς τὴν πλάνην, τότε πλέον οὐδεὶς ἐπίσκοπος εὔρεθήσεται διαμένων ἐν τῇ ἀληθείᾳ· ἐξαιτοῦμαι ὑμᾶς, ἵνα διατηρήσητε τὰς Ἐκκλησίας, οἷας παρελάβετε αὐτάς. »

Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν παράβασιν ταύτην τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου « πῖστε ἐξ αὐτοῦ πάντες », καὶ οὐ μόνον ἐστέρησε τοὺς κοσμικοὺς τῆς μεταλήψεως τοῦ ποτηρίου, μετὰ δεκατεσσάρων αἰώνων ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ἣτις ἔπρεπε, νομίζω, νὰ κυρώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων περίπου ἐστέρησεν αὕτη ἐντελῶς καὶ πάντα τὰ νήπια τῆς μεταλήψεως, ἐπὶ προφάτει, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι τὸ σπουδαῖον τοῦ μυστηρίου. Ἐπελάθετο αὕτη τοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἐαυτοῦ μαθητὰς, ὅταν δὲν ἤθελον νὰ συγχωρήσωσι τὴν πρὸς Αὐτὸν εἴσοδον τῶν παιδίων· « Ἄφετε τὰ παιδιά, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς Με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » (Ματθ. κεφ. ΙΘ', 14.). Δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ ἐνήλικες, καὶ τοὶ ἅπαντες ἐννοοῦσι τί ποιοῦσιν, εἰσὶ τῷ ὄντι ἀξιώτεροι τῆς μεταλήψεως, ἢ οἱ παῖδες οὗτοι, ὧν οἱ Ἄγγελοι, κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἀδιακόπως θεωροῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ τοῦ ἐν οὐρανοῖς! Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν πόσον ἔμφροντις φαίνεται ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία παραβαλλομένη πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν, διότι παραδέχεται οὐ μόνον τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ τὰ θηλάζοντα βρέφη πρὸς μετάληψιν τῶν θείων μυστηρίων, δι' ὧν πολλάκις ἐθεραπεύοντο, προσευχομένων καὶ τῶν γονέων αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ λέξις πάντες δὲν ἐρρήθη εἰς μάτην μόνον περὶ τοῦ Θεοῦ αἵματος· προεῖδεν ὁ Κύριος, ὅτι τὰ νήπια δὲν ἠδύναντο νὰ γευθῶσι τοῦ σώματος Αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ ἀποστασία τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων ὡς πρὸς τὰ μυστήρια, δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο μόνον, διότι κατὰ τὸν μεσχιῶνα εἰσέφρησε μεγάλη ἀυθαιρεσία εἰς τὴν τάξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Τὰ παιδιά δὲν γίνονται παραδεκτὰ παρ' αὐτοῖς πρὸς μετάληψιν μέχρι τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἵνα στερεωθῶσι προηγουμένως εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως· ἀλλὰ πνευματικῆς ἰδίως στερεώσεως στεροῦνται πολλοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια· διότι μετα-

λαμβάνουσι πολλάκις οἱ ἀκομφιρμάριστοι (ἀνεπικύρωτοι), κατὰ τὴν λατινικὴν ἔκφρασιν, τουτέστιν οἱ μὴ λαβόντες προηγουμένως τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος· τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ μόνος ὁ ἐπίσκοπος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τοὺς πιστοὺς διὰ τοῦ χρίσματος· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχὶ πάντοτε δύναται νὰ ἐπισκέπτηται τὴν ποίμνην αὐτοῦ, πολλοὶ διαμένουσι μέχρι βαθυτάτου γήρωσ μάλιστα δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν ἄνευ τοῦ ἐπιβεβαιωτικοῦ τούτου μυστηρίου, καὶ ὁμῶς συγχωρεῖται ἡ μετάληψις, ἵνα μὴ στερηθῶσι καὶ τοῦ μυστηρίου τούτου. Δὲν εἶναι ἄρα παράδοξος τοιαύτη παραβίασις τάξεως; Εἰς τὸ ὑψηλὸν μυστήριον τῆς μετὰ τοῦ Κυρίου κοινωνίας, διὰ τῆς γεύσεως τοῦ σώματος Αὐτοῦ, γίνονται παραδεκτοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες εἰσὶν ἔτι ἀνεπισφράγιστοι διὰ τῶν δώρων τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, εἰ καὶ μόνῃ ἡ σφραγὶς αὕτη περιποιεῖ αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ ἐκ τῆς λέξεως Χριστός, χρίσμα· διότι καὶ Χριστός σημαίνει κεχρισμένος. Μήπως τὸ ἀναπόφευκτον τοῦτο μυστήριον ἐτέθη ἄνευ αἰτίας ἐν τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως μετὰ τὸ βάπτισμα, τὸ ἀποπλύνον τὰς ἁμαρτίας, ἵνα μεταδώσῃ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς ἐτοιμαζομένους πρὸς σενωτέραν μετὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ συκοινωνίαν;

Πάλιν ἀπορήσομεν διὰ τὴν σοφίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς συγχωρούσης τῷ αὐτῷ Ἱερεῖ, ὅστις βαπτίζει τὸ βρέφος, νὰ μεταδώσῃ αὐτῷ καὶ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦ χρίσματος τοῦ μύρου, ἀλλ' ἡγιασμένου ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως; Οὕτως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκπληροῦται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐντολὴ, ἡ ἐπιτρέπουσα μόνον εἰς τὸν ἀνώτερον ποιμένα τὴν ἐπικύρωσιν ἐν τῇ πίστει, διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἡγιασμένου μύρου, (διότι ὁ ἱερεὺς χρησιμεύει μόνον ὡς ὄργανον), ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐφρόντισαν, ἵνα ὁ ἀρτιγέννητος, τηρουμένων πάντων τῶν θεμελιωδῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, δύνηται ἀμέσως νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων.—Ποῦ λοιπὸν καὶ πάλιν εὐρίσκονται πλειότεραι βοηθητικαὶ συνθήκαι πρὸς σωτηρίαν;

Οἱ ῥωμαῖοι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι, κατὰ τὸ παραδεχθὲν παρ' αὐτῶν ἔθιμον τοῦ συντέμνειν τὰ πάντα, μετέβαλλον τὴν ἀρχέτυπον νόμιμον κατάδυσιν, ἣτις ἐκφράζεται καὶ παρ' αὐτῆς τῆς λέξεως *Βάπτισμα* (*Baptisma*), εἰς περίχυσιν, καθ' ἧς ἐγείρεται ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ἀναμφιβόλως, καὶ τοιοῦτον βάπτισμα φαίνεται ἀποδεκτικόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγένετο χρῆσις τούτου μόνον ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀνάγκης ἢ δι' ἔλλειψιν ὕδατος, ἢ ἐπὶ κλίνης νοσοῦντος, πῶς δύναται εἶναι νόμιμον, ὡς σταθερὸς κανὼν, χωρὶς τινος ἀναποφεύκτου ἀνάγκης;

Παρατηρητέον ἔτι παρὰ τοῖς ῥωμαίοις καὶ ἐτέραν παράνομον ἐφαρμογὴν, ἀφορῶσαν τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου, ἐκφραζομένην δὲ παρ' αὐτοῖς ἐσφαλμένως διὰ τῶν λέξεων *extrema unctio*, τουτέστι, *τελευταῖον χρίσμα*, καὶ τελουμένην μόνον ἐπὶ τῶν ψυχορραγούντων, ἐν ᾧ τοῦναντίον, ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Ἐπιστολῇ ἐλέχθη καθαρώτατα « ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος. (Ἰάκωβ. κεφ. ε', 14—15). Διὸ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ποιεῖται χρῆσιν τοῦ μυστηρίου τούτου, ὡς πρώτου μέσου τῆς ἰάσεως, οὐ μόνον ψυχικῆς, ἀλλὰ καὶ σωματικῆς, μὴ περιμένουσα τὴν τελευταίαν στιγμὴν, κατὰ τὴν ἐσφαλμένην ἐρμηνείαν τῶν ῥωμαίων.

Εἴπωμεν προσέτι, ὅτι καὶ ἐν τῷ τῆς ἱερωσύνης μυστηρίῳ εἰσέδυσεν ὡσαύτως κατὰ τὸν Μεσαιῶνα παρεκτροπὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων περὶ τῆς χειροτονίας. Εἰ καὶ δὲν συγχωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἢ ἐν μιᾷ λειτουργίᾳ προχειρίσις πλειόνων τοῦ ἐνὸς πρεσβυτέρου καὶ ἐνὸς διακόνου, — ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὅμως χειροτονεῖ πολλοὺς ἐν μιᾷ λειτουργίᾳ. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἐτέρα ἀποστασία ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων ἡ ἀγαμία τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὅσις ἀπερρίφθη μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατεκρίθη δὲ ἐπὶ τῆς ἕκτης, ὡς μὴ

συμφωνούσα τῇ Ἀποστολικῇ συγκαταβάσει, εἰσῆχθη ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῆς βιαίας χειρὸς τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ', ὡς ἀναπόφευκτος κανονισμός. Καί τοι ἄφ' ἐνὸς μὲν ὁ ἄγαμος βίος τῶν ἱερέων δίδει αὐτοῖς πλειοτέραν ἐλευθερίαν εἰς τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν κατέχωνται ὑπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ ζήλου· ἄφ' ἑτέρου ὁμως δύναται νὰ πάθῃ βλάβην ἐκ τούτου ἡ ἠθικὴ, διότι πάντοτε ἄρα καὶ πανταχοῦ εἶναι εὐκόλον ἢ εὗρεσις τοσοῦτων ἐγκρατευσμένων; Τοῦτο καὶ νῦν ἀποτελεῖ ἐν τῶν δυσκολωτέρων ζητημάτων τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καθ' οὗ ἐγείρονται τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα. Ἄλλ' ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, φρονίμως συγχωρήσασα τὸν γάμον εἰς τοὺς δύο βαθμοὺς τοῦ ἱερατείου, ἀπηγόρευσε αὐτὸν μόνον εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν, ὡς ἐπὶ κεφαλῆς ὄντα. Γινώσκω, ὅτι οἱ ῥωμαῖοι κατηγοροῦσιν ἡμῶν τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον, τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἱερατείου εἰς γάμον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι νόμος ἀναπόφευκτος, διὸ καὶ οὐδὲν ἐκώλυεν ἡμᾶς πρὸ μικροῦ ἔτι νὰ ἀναγνώρισωμεν πλῆθος ἱερέων ἀγάμων, προσελθόντων ἐκ τῶν Οὐνιτῶν· καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ τοιοῦτος νόμος ἐπίσης δὲν ὑπάρχει, ἐνῶ ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ὁ περὶ ἀγαμίας νόμος ἐπεκυρώθη κανονικῶς καὶ ἐγένετο ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ καταστάσεως.

Ἰπάρχει ἔτι σπουδαία τις καινοτομία ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχὶ πλέον ἐν τῇ πειθαρχίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ δόγματι, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν αὐτήν, εἰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, καθὰ ἀφηρημένον εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ, δύναται νὰ θεωρῆται ὑπὸ τινων ὡς ἀδιάφορον. Ἐννοῶ τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἣν ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν οἰκουμενικὴν ἐντολήν, ὁμολογεῖ δι' ὧν λέξεων ἀνηγγέλη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπειδὴ ἀδύνατον νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια τῆς θείας φύσεως ὁ ἀσθενὴς νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ὀρίσῃ ταῦτα διὰ τῶν ἐχυτοῦ συνδυασμῶν. « Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁν Ἐγὼ

πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ Ἐμοῦ » (Ἰωάν. ΙΕ', 26.). Ἐπὶ τοῦ θεμελίου τοῦ καθαρῦ τούτου δόγματος αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς αἰωνίου παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, πεμπομένου μόνον ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ ἐν χρόνῳ, ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐξέθηκε λεπτομερῶς ὅ,τι ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ ἐν ὀλίγοις ἐπὶ τῆς πρώτης « πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον » προσθεῖσα « τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν. » Ἡ τρίτη δὲ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος αὐστηρῶς ἀπηγόρευσε οἰκνδήποτε προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως, ὡς ἀρκούντως ἐξηγηθέντος τοῦ πράματος διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἐναντίον τῆς ἐντολῆς ταύτης, ἐτόλμησαν καὶ προσέθηκαν, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, εἰς τὴν πλήρη καὶ τελειοτάτην ταύτην ὁμολογίαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, τὴν μὴ Εὐαγγελικὴν μηδ' ὀρθὴν λέξιν « καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. »

Ἄξιον δὲ προσοχῆς τίνι τρόπῳ ὁ μέγας ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ἤλεγχεν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐπροσπάθουν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν κενόσοφον αὐτῶν προσθήκην ὡς ἀναπόφευκτον δῆθεν πρὸς πλειοτέραν καθαρότητα τοῦ δόγματος, καὶ ὑπονοουμένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Πατέρων, εἰ καὶ ἀτελῶς πως. Ἀναγνοὺς οὗτος τὴν ὁμολογίαν τοῦ Συμβόλου περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἐσκέπτετο τὸν δετὸν τρόπον·

« Ἐνταῦθα τὸν σκοπὸν τῶν Ἁγίων τούτων Πατέρων θεωρητέον ἐστίν, ὅτι τὸ προκείμενον ἀνάπτυξις ἐστὶ τῆς θεολογίας ἐκείνης· καὶ τὸν τρόπον τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν ἐνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ Σύνοδος ἐκείνη σαφῶς ἐβουλήθη παραστήσαι· καὶ βλέπετε, ὅτι διαφύρως ἀποδίδωσι καὶ αὕτη πρὸς

Πατέρα καὶ Υἱὸν οἰκειότητα τοῦ Πνεύματος· μονονουχὶ γὰρ καὶ αὕτη φησὶν· ὅτι συνέτακται τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐκείνων, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, Πατρὶ δὲ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τουτέστιν, ὁμότιμόν τε καὶ ὁμοούσιον. Ἐν δὲ καὶ ἐξ Ἀμφοῖν Αὐτὸ ἐκπορευόμενον ἤδει ἡ Σύνοδος, τίνος ἕνεκέν μεμνημένη καὶ ἀμφοτέρων, οὐ πρότερον μὲν εἶπεν, ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον, ὕστερον δὲ ἐπήγαγε, σὺν Αὐτοῖς συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον; Τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν, εἶγε τὴν τοιαύτην εἶχε δόξαν ἡ Σύνοδος. Ἐπειδὴ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ παρέλιπον οἱ Πατέρες τὴν δι' Υἱοῦ μνήμην, ὅτε τὴν αἰτίαν ἀποδοῦναι τοῦ πράγματος ἤθελον, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ταύτην ἐπήγαγον, ὅτε τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον ἤθελον παραστήσαι· οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευόμενον ἤδεισαν· οὐ γὰρ ἂν τοῦτο παρέλιπον, καὶ ταῦτα ποιοῦντες ἀνάπτυξιν τοῦ δόγματος. Ὅτι δὲ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τελειοτάτη ἐστὶ καὶ οὐχ ἡμιτελής, ὡς ἂν ὑμεῖς εἶποιτε, οὐδὲ τῶν αἰτίων θάτερον σιωπήσασα, δῆλον ἐξ ὧν οὐδεμία μετ' αὐτὴν Σύνοδος τῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως ἐτέραν ἀνάπτυξιν ἐποιήσατο, οὐδὲ προσέθηκεν, ὅτι ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀπεΐρξαν καὶ διεκώλυσαν ἅπασαι διὰ τῶν οἰκείων ὅρων, ὥσπερ προφητικῶς προγινώσκουσαι τὸ παρ' ὑμῖν γενησόμενον » (Concilia Florent. session. XXIII.).

Οὔτε καιρὸς οὔτε τόπος ἐνταῦθα ἵνα ἐπέμβωμεν εἰς δογματικὰς λογομαχίας, αἵτινες ἀπηύδησαν τοὺς Πατέρας εἰς τὴν Φλωρεντινὴν Σύνοδον· θέλω εἰπεῖ δὲ μόνον ἐν συντόμῳ, πῶς παρεισέφρησεν ἡ ἐσφαλμένη προσθήκη παρὰ τοῖς δυτικοῖς εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ἣν οὗτοι φροντίζουσι σήμερον ὄλαις δυνάμεσι νὰ ὑπερασπίσωσιν, ἵνα δικαιοθῶσιν ἐνώπιον πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐὰν καὶ δὲν ἠσθάνοντο τὴν ἐν τῷ δόγματι πλάνην αὐτῶν, δὲν δύνανται ὅμως νὰ μὴ ὁμολογήσωσιν ὅτι παρεβίασαν τὸν συνοδικὸν ὅρον, διότι ἠναγκάσθησαν τότε

νά ἀφήσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ σύμβολον αὐτῶν χωρὶς τῆς προσθήκης. Ἄξιον δὲ προσοχῆς, ὅτι κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν εἰς τῶν δυτικῶν Θεολόγων (ὁ Πάλμερ), μελετῶν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν ταῖς Θεαῖς Γραφαῖς καὶ μαρτυρίαις τῶν Ἁγίων Πατέρων, συλλεχθεῖσαις ὑπὸ τοῦ Ζηρνικαύτου κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἀπέρριψε τὴν ῥωμαϊκὴν προσθήκην, καὶ δυνάμεθα νὰ συμβουλεύσωμεν ἕκαστον νὰ μελετήσῃ, πλὴν τούτων καὶ τὴν λατινικὴν πραγματείαν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Θεοφάνους Προκοπόβιτζ, καὶ τὸ αὐτὸ ζήτημα ἐν τῷ νεωτέρῳ τῆς Θεολογίας πονήματι τοῦ ἡμετέρου Ἐπισκόπου Μακκαρίου. Ἐκεῖ ἅπαντα τὰ κείμενα καὶ τὰ ἐπιχειρήματα παρίστανται λίαν καθαρὰ καὶ πλήρη, ἵνα πεισθῇ πᾶς τις ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ὅτε οἱ Γότθοι, πλέον τῶν ἄλλων ἐθνῶν μανθέντες ὑπὸ τοῦ ἀρειανισμοῦ, ἐθεμελίωσαν ἰσχυρὸν βασίλειον ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, τότε ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ τῆς Εὐρώπης διετηρεῖτο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ φθοροποιὰ αἵρεσις αὕτη, ἡ μὴ ἀναγνωρίζουσα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἴσον τῷ Πατρὶ Θεῷ κατὰ τὴν οὐσίαν· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ πεφωτισμένου κόσμου αὕτη ἦτο σχεδὸν ἐξηφανισμένη διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἳ οἱ ἦσαν ὁ Ἀθανάσιος καὶ Βασίλειος, ὁ Θεολόγος καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὁ Ἀμβρόσιος δὲ καὶ Ἰλάριος ἐν τῇ Δύσει. Διὸ, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἰσπανίας ἐφρόντιζον μετὰ ζήλου ἐπὶ τῶν μερικῶν αὐτῶν Συνόδων περὶ τοῦ τελείου ἐξαφανισμοῦ τῆς αἵρέσεως ταύτης· ἀλλ' ὁ ζήλος αὐτῶν δὲν ἐφωτίζετο ὑπὸ τοῦ νοῦς τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν κατενόουν τὰ βάθη τῆς Θεολογίας, τῆς λαμπράσης ἐξ Ἀνατολῶν. Ἐπειδὴ τὸ κυριώτερον τῶν ἀρειανῶν ἀποπλανήσεων συνίστατο εἰς τὸ ὅτι, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἴσος τῷ Πατρὶ, καὶ ὡς ἀπόδειξιν τούτου ἔφερον, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ Υἱοῦ, οἱ Ἰσπανοὶ Πατέρες, μὴ ἐμβρατεύσαντες εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ βαθυτάτου τούτου δόγματος, ἐθέσπισαν νὰ ὁμολογῶσιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ

Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, εἰς ἀπόδειξιν τῆς τῷ Πατρὶ τελείας αὐτοῦ ἐν πᾶσιν ἰσότητος. Ὅσως πρὸς τὸν σκοπὸν, εἰ καὶ ἡμαρτημένως κατὰ τὸ δόγμα, συνέμιξαν οὗτοι τὴν αἰώνιον ἐκπόρευσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ἐν χρόνῳ ἀποστολὴν Αὐτοῦ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὅτε ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν Αὐτοῦ ἐμφυσήσας ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων, εἶπε· « Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον. »

Δὲν ἐσκέφθησαν ὅτι, ἐὰν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι ὑπάρχη ἐντελῶς τὸ ὁμοούσιον καὶ ἡ ἰσότης κατὰ φύσιν, μεταξὺ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος Ἁγίου, συνυπάρχει τούτοις καὶ ἡ ἐντελής διαφορὰ κατὰ τὰς ιδιότητας ἐκάστου προσώπου· οὕτως, ἡ προαιώνιος γέννησις παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀνήκει μόνῳ τῷ Υἱῷ, σὺν τῇ παραδοχῇ τῆς ἀνθρωπίνου μορφῆς χάριν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, ἡ δ' ἐκπόρευσις ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἀνήκει ἰδίως τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ ἀγιάσκντι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν πρέπει, διὰ τὴν ἰσότητα τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, νὰ ὑπάρχη ἡ ἐκπόρευσις αὕτη τοῦ Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καθὼς οὐδ' ἡ γέννησις τοῦ Υἱοῦ ἀναφέρεται πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄνευ παραβάσεως τῆς ἰσότητος. Τοιοῦτον ὅμως νέον δόγμα τολμηρῶς προσέθηκαν εἰς τὸ οἰκουμενικὸν σύμβολον τῆς πίστεως οἱ Ἴσπανοὶ Πατέρες κατὰ τὴν Ἡ' ἑκατονταστηρίδα, ἐναντίον αὐστηρᾶς συνοδικῆς ἐντολῆς, χωρὶς καὶ νὰ δηλώσωσι περὶ τούτου ἀπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ (τοσοῦτον ὀλίγον ἐγίνωσκον τοὺς κανόνας αὐτῆς.) Τὸ δόγμα τοῦτο ἀνεπαισθήτως ἐξετάθη μὲν ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν, τὴν ὑπὸ τῶν ὀπλῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Μεγάλου ὑποταγεῖσαν, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἣν περιεφρούρει ἡ ὀρθοδοξία τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας τῆς Ῥώμης. Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ, παρατηρήσας διαφορὰν τοῦ συμβόλου τοῦ ἀναγινωσκομένου ἐν τῇ ἀνακτορικῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, παρεκάλει τὸν Πάπαν Λέοντα τὸν Γ', ὅπως ἐξαλείψῃ τὴν διαφωνίαν ταύτην, εἰσάγων τὴν Ἰσπανικὴν προσ-

θήκην, ἀλλ' ὁ εὐσεβέστατος οὗτος Πάπας, εἰ καὶ ἀνηγόρευσε αὐτὸν Αὐτοκράτορα, καὶ συναριθμεῖται καὶ αὐτὸς ἐν τῷ χυρῷ τῶν ἁγίων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀπεκρίθη εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Καίσαρος· « Ἄγνοῶ ἐὰν καλῶς ἔπραξαν οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες, παραλείψαντες τὴν λέξιν ταύτην· δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω, ὅτι αὐτοὶ δὲν κατενόουν ταύτην οὕτω καλῶς, ὅσον καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ οὐ μόνον δὲν τολμῶ νὰ προτιμήσω ἑμαυτὸν ἐνώπιον ἐκείνων, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ παραβληθῶ πρὸς αὐτούς. Ὅσον ἀγαθὴ καὶ ὑπάρχη ἢ πρόθεσις ἡμῶν, πρέπει νὰ φοβώμεθα μήπως ἀπομακρυνόμενοι τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας οἰήσεως ἕνεκα, παραβλάψωμεν τὰ ἀφ' ἑαυτῶν καλῶς ἤδη κείμενα· διότι οἱ Πατέρες, ἀπαγορεύσαντες πᾶσαν προσθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ, οὐδεμίαν διάκρισιν καλῆς ἢ κακῆς προθέσεως ἐποίησαντο, ἀλλ' ἀπηγόρευσαν ἀπλῶς, μὴ συγχωρήσαντες μάλιστα οὔτε τὸ ἐξετάζειν τίνος ἕνεκα αὐτοὶ οὕτως ἔπραξαν. » Καὶ πρὸς μείζονα προφυλακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ὁ Πάπας ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Πέτρου, δύο ἀργυρᾶς πλάκας, ἐφ' ὧν ἐχαράχθη τὸ σύμβολον Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ.

Καλὸν, ἐὰν οἱ διάδοχοι τοῦ Λέοντος διετήρουν τὰς αὐτὰς ιδέας· ἀλλ' ἢ πρὸς τὸ σύμβολον δυτικὴ προσθήκη, τῇ ἐπιρροῇ τῆς τῶν Καρλουγγῶν δυναστείας, εἰσέδυσε κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὰς Ἰταλικὰς Ἐκκλησίας, ὥστε καὶ οἱ Πάπαι δὲν ἠδυνήθησαν οὔτε εἰς τὰ ἴδια νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ ταύτης, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ὅμως, ὅτε κατὰ τὸ 879 ἔτος ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ἐν ἣ παρήσαν οἱ ληγάτοι τοῦ Πάπα Ῥώμης Ἰωάννου τοῦ Η', ἀπηγγέθη ἔτι ἅπαξ τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν καθαρότητα καὶ ὠρίσθη· « εἰ δέ τις ἐτέραν ἔχθεσιν παρὰ τοῦτο δὴ τὸ ἱερὸν σύμβολον τὸ ἄνωθεν ἐκ τῶν μακαρίων καὶ ἱερῶν πατέρων ἡμῶν μέχρις ἡμῶν διαφοιτῆσαν τολμήσειεν ἀναγράψασθαι, καὶ ὄρον πίστεως ὀνομάσαι, συλῆσαι τὸ ἀξίωμα τῆς τῶν θεσπεσίων ἐκείνων ἀνδρῶν ὁμολογίας, καὶ

ταῖς ἰδίαις εὐρεσιλογίαις τοῦτο περιάψαι, κοινόν τε μάθημα τοῦτο προθεῖναι· πιστοῖς, ἢ καὶ τοῖς ἐξ αἰρέσεως τινὸς ἐπιστρέφουσι, καὶ ῥήμασι νόθοις ἢ προσθήκαις ἢ ἀφαιρέσεσι τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ σεβασμίου ὄρου κατακιβδηλεῦσαι ἀποθρασυνθείη· κατὰ τὴν ἤδη καὶ πρὸ ἡμῶν ἐκφωνηθεῖσαν ψῆφον ὑπὸ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων εἴη τις, παντελεῖ καθαιρέσει τοῦτον καθυποβάλλομεν· εἰ δὲ τῶν λαϊκῶν, τῷ ἀναθέματι παραπέμπομεν. »

Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἀναγνώριζουσι τὸ ἀξιοπίστον τῆς Συνόδου ταύτης, ἧς ὅμως τὰ πρακτικὰ λαβὼν ἐκ τοῦ Βατικάνου καὶ ἀντιγράψας, ἐτύπωσεν ὁ Φλευρῆ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ. Ἀξία παρατηρήσεως δὲ ἡ ἐν τέλει τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα Ἰωάννου πρὸς τὸν Πατριάρχην Φώτιον, ἡ ἀποδεικνύουσα τὴν δυσχερῆ θέσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα τῆς εἰς τὸ σύμβολον προσθήκης.

« Οὐκ ἀγνοεῖν συμβαίνει ἡμᾶς, γράφει ὁ Ἰωάννης ὡς τινες τῶν αὐτόθι οὐκ εἰρήνης ἄνθρωποι, περὶ τῆς ἐνταῦθα Ἐκκλησίας, καὶ αὐτοὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν ὀρῶντες, κακὰ τινα λέγουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τοῦ ὄλωσ τὴν σὴν ἀδελφότητα δηλώσαι μοι τί, προφθάνω αὐτὸς περὶ τῶν τοιούτων γνωρίζειν σοι. Καὶ γὰρ ἡ σὴ ἀδελφότης ἐπίσταται, ὡς ὅτε παρεγένετο πρὸς ἡμᾶς ὁ μικρῷ πρότερον ἀποσταλεὶς παρ' αὐτῆς, περὶ τοῦ ἀγίου συμβόλου ἡμᾶς ἐδοκίμασεν, εὖρην ἀπκράτρωτον· καθὼς ἀρχῆθεν παρεδόθη ἡμῖν διατηροῦντας, καὶ μήτε προστιθέντας τι ἢ ἀφαιροῦντας, ἀκριβῶς εἰδότας, ὡς τοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσι βαρεῖα κατὰ δίκην ἀναμένουσα ἀπόκειται· καὶ πάλιν οὖν παραδηλοῦμεν τῇ αἰδεσιμότητί σου, ἵνα περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου δι' ὃ συνέβη τὰ σκάνδαλα μέσον τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἔχῃς πληροφορίαν εἰς ἡμᾶς, ὅτι οὐ μόνον λέγομεν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτον θαρρήσαντας τῇ ἐαυτῶν ἀπονοίᾳ τοῦτο ποιῆσαι, παρὰ βᾶτας τῶν Θεῶν λόγων κρίνομεν, καὶ μεταποιητὰς τῆς θεολογίας τοῦ δεσπότη Χριστοῦ, καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ

τῶν λοιπῶν Πατέρων, οἱ συνελθόντες συνοδικῶς παρέδωκαν τὸ
 ἅγιον Σύμβολον· καὶ μετὰ τοῦ Ἰούδα αὐτοῦ, τάττομεν, ὅτι
 καὶ ταῦτὸν ἐκείνω τετολμήκασι, οὐ παραδόντες εἰς θάνατον
 τὸ Κυριακὸν σῶμα, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς (τοῦ Θεοῦ), οἱ εἰσὶν ὡς
 μέλη τοῦ σώματος Αὐτοῦ, διασχίζοντες καὶ διατέμνοντες ἀλ-
 λήλων, καὶ οὕτως αἰωνίῳ παραπέμψαντες θανάτῳ, καὶ μᾶλλον
 ἐαυτοὺς, ὡς ἐποίησεν ὁ ῥηθεὶς οὐκ ὀρθῶς μαθητῆς, ἀποπνίξαν-
 τες. Οἰόμεθα δε μὴδὲ τὴν σὴν ἱερότητα ἀγνοεῖν, ὡς οὔσαν
 νουνεχῆ τε καὶ πλήρη σοφίας, ὅτι τὸ καὶ τοὺς λοιποὺς ἡμῶν
 ἐπισκόπους καταπεῖσαι οὕτω φρονεῖν, εἰς δυσχέρειαν ἡμῶν οὐ
 μικρὰν ἐμπίπτει· ὅτι πρᾶγμα τι θειότερον οὕτω ταχέως μετα-
 βαλεῖν οὐδεὶς ἂν εὐκόλως δυνηθείη, εἰ καὶ βραχεῖ χρόνῳ τὴν
 ἔναρξιν εἴληφε, καὶ οὐκ ἔστι παγιωθὲν ἐκ πολλῶν ἐνιαυτῶν,
 καὶ διὰ ταῦτα καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἡμῶν, ἵνα μὴ κατὰ βίαν ἀ-
 ναγκασθῆ τις παρ' ἡμῶν ἔχσαι τὴν προσθήκην, ἣν ἔφθασεν ἐν
 τῷ συμβόλῳ προσθεῖναι· ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ ἐπεικειας καὶ οἰ-
 κονομίας παρασκευάσαι τούτους, κατὰ βραχὺ παραινῶν ἀπο-
 στῆναι τῆς βλασφημίας. Τοίνυν οὕτως ἡμῶν κατηγοροῦντες, ὡς
 τοῦτο φρονούντων, οὐκ ἀληθεῖα πρὸς τὴν κατηγορίαν ταύτην
 κέχρηται· ὅσοι δὲ περὶ μὲν τῆς ἐμῆς γνώμης τοῦτο οὐκ ἀμφι-
 βάλλουσιν, ἄλλοις δὲ τισι τετολμημένον καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς κα-
 ταγγέλλουσιν, οἱ τοιοῦτοι οὐ ψευδῶς λέγουσι. Τῇ σῇ τοίνυν
 ἀδελφότητι ἀρμόζει, μὴδὲ τι ἔχειν καθ' ἡμῶν σκάνδαλον, μὴδὲ
 ἐκκόπτειν τοῦ λοιποῦ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν σώματος· ἀλλὰ
 μᾶλλον συναγωνίζεσθαι ἡμῶν μετ' οἰκονομίας καὶ ἐπεικειας
 καὶ τοὺς λοιποὺς, ὅσοι τῆς ἀληθείας ἐξέκλιναν, πρὸς αὐτὴν
 ἐπανάγειν, ἵνα δὴ καὶ τὸν ὑπὲρ τούτου μισθὸν σὺν ἡμῶν αὐτὸν
 ἀπολήψεται. »

Μετὰ πάσης ταύτας τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ
 κρίνωμεν, ποῦ ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, καὶ τίς ὁ παραβάς αὐτὸ τὸ
 δόγμα τῆς οἰκουμενικῆς ὁμολογίας, ἐπομένως δὲ τίς δύναται
 νὰ ὀνομάζη ἐκυτὸν ὀρθόδοξον; — Οἱ τηροῦντες ἄρα τὴν ἀρ-

χαίαν ὁμολογίαν τῶν Συνόδων, ἢ οἱ ὀψιαιότερον ἀποτολήσαντες
 νὰ προσθέσωσιν εἰς αὐτὴν ἰδίαν προσθήκην, εἰσδύσασαν ἀνε-
 παισθήτως εἰς τὸ σύμβουλον, ἐναντίον μάλιστα τῆς γνώμης
 αὐτῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν πρωθιεραρχῶν, καὶ σήμερον προσπα-
 θοῦντες παντὶ σθένει νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ καθ' ὑπόθεσιν ἀνα-
 πόρευκτον τοῦτο δόγμα; — Ὁ Κύριος κρινέτω περὶ τούτου!

Ἴδου πρέστησα ὅσον ἔνεστι συντομώτερον κατὰ τὸ μέτρον
 τῶν μικρῶν γνώσεών μου τὴν παροῦσαν πρὸς ἀλλήλας θέσιν
 ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἵνα
 οἱ εὐφρονοῦντες καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀλή-
 θειαν, κατανοήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐν ποίᾳ τούτων ὑπάρχουσι
 πλειότεραι αἱ πρὸς σωτηρίαν συνθήκαι, καὶ ἐὰν ὑπάρχη δικαία
 ἢ ἀπικίτησις τῆς Ῥωμαϊκῆς, ὅτι δῆθεν τοῖς ἐκτὸς ταύτης, ὡς
 μόνῃς Οἰκουμενικῆς, ἀδύνατον ἡ σωτηρία. Ἐγὼ ἐθεώρησα ἀμ-
 φοτέρας κατὰ τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνας, ἐπὶ περιστάσεων
 μᾶλλον ἢ ἥττον διὰ ταῦτα εὐνοϊκῶν, ἀποβάλλον τὸ ἀνθρώ-
 πινον, τουτέστι τὰς καταχρήσεις, αἵτινες διὰ τὴν ἡμετέραν
 ἀσθένειαν ἠδύναντο νὰ εἰσδύσωσιν εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην,
 διότι πάντα τὰ τοιαῦτα, ὡς ἔξωθεν ἐλθόντα, εὐκόλως παρέρχον-
 ται σὺν τῇ μεταβολῇ τῶν περιστάσεων. Οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ
 ὅτι, προΐοντος τοῦ χρόνου, ἢ κυρίως Ἀνατολικῆ Ἐκκλησίας τῶν
 τεσσάρων Πατριαρχικῶν θρόνων ἀναβλαστήσει τὴν πρώτην
 αὐτῆς δόξαν καὶ ἐπανορθωθήσονται ἐξωτερικαί τινες ἀταξίαι,
 γεννηθεῖσαι ἕνεκα τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ. Εὐχαριστία τῷ Κυ-
 ρίῳ, ὅτι διατηροῦνται ἐν αὐτῇ ἄθικτα τὰ δόγματα, οἱ κανόνες
 καὶ αἱ τελεταὶ, καὶ ἀποτεινάξει εὐκόλως ἀφ' ἑαυτῆς ἅπασαν
 τὴν κόβιν τῆς δουλείας τεσσάρων αἰώνων.

Τούναντίον δὲ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἀπολαύει ἡσυ-
 χίας καὶ ἐλευθερίας, ὑπάρχει λυπηρότατον ἢ κατ' ἰδίαν βούλη-
 σιν μεγάλη ἀπομάκρυνσις αὐτῆς ἀπὸ τῶν συνοδικῶν κανόνων,
 καὶ ἡ κύρωσις τῶν ἀσυμβιβάστων τούτοις καινοτομιῶν, αἵτινες
 ἐτολήθησαν διὰ τὸ ἀνεύθυνον τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας, ὥστε

γίνεται ἤδη δύσκολον δι' αὐτὴν ἢ ἐπιστροφή εἰς τὴν πρώτην τάξιν. Τοῦτο ἐστὶν ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς διαιρέσεως, εἰ καὶ ἡ Ῥώμη φκίνεται, προτείνουσα μετὰ ζήλου μεγάλου τὸν σύνδεσμον, ὃν ὁμῶς δὲν δύναται νὰ δεχθῆ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, φανερᾶς οὔσης τῆς παραβάσεως τῶν οἰκουμενικῶν κανόνων. Τίνι τρόπῳ ἡ Ἀνατολή ἀποφασίσει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐξαιρετικὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπᾳ ἀντὶ τοῦ ἐν ταῖς συνόδοις πρωτεύου αὐτοῦ, θεμελιωθέντος ἐπὶ τῆ πρὸς ἀλλήλους ἰσότητι πάντων τῶν πατριάρχων; Πῶς συμφωνήσει περὶ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης ἐναντίον τῶν ἀπαγορεύσεων τῶν Συνόδων; Θεωρήσει ἄραγε μετ' ἀδιαφορίας τὴν στέρησιν τοῦ σωτηρίου αἵματος ἐν τῇ μετὰ τοῦ Κυρίου Κοινωνίᾳ, καὶ ποσάυτας ἄλλας παραβάσεις τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει; — Ἐὰν δὲ, εἰ καὶ ἀκουσίως, ὡς ἐπὶ τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου, τηροῦντες ἀκέραιον τὸ ἑαυτῶν, συνεφωνοῦμεν νὰ μὴ στήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἀποπλανήσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, — συμφωνήσει ἄρα καὶ αὕτη μετὰ παρέλευσιν τοσοῦτων αἰώνων, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἴδιον ἀμάρτημα καὶ ἀποποιηθῆ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἑαυτῆς Πατριάρχου, καὶ τοι ὑποχωροῦσα κατὰ πάντα τᾶλλα, καθὼς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Οὐνιτῶν;

Αὕτη ἐστὶν ἡ Λυδία λίθος καὶ πέτρα σκανδάλου, ἡ τεθεῖσα, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἐν τῷ σκότει τοῦ Μεσαιῶνος, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἣτις δὲν δύναται πλέον ἀφ' ἑαυτῆς νὰ ἀποκυλήσῃ ταύτην ἄνευ ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν. Αὐτὸς ὁ Κύριος κρινέτω μετὰ τῶν Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, Ῥώμης ἀφ' ἑνός, Κωνσταντινουπόλεως δὲ, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἀφ' ἑτέρου, ἄλλοτε ἴσων ἀλλήλαις καὶ συνιστωσῶν μίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν! — Ὡ! εἴθε τουλάχιστον, μέχρι τῆς ἐπιθυμητῆς ταύτης δι' ἅπασαν τὴν χριστιανωσύνην ἡμέρας, ἀμφοτέρω τὰ μέρη, δυτικοὶ καὶ ἀνατολικοὶ μὴ παρεσύροντο ὑπὸ τοπικῶν προκαταλήψεων, ἀλλ' ἐμάνθνον μετὰ πλείονος εὐλικρινείας

καὶ συγκρατᾶσθαι ἐκεῖνα τὰ κανονικὰ ζήτηματα, ἐφ' ὧν δύναται καὶ πάλιν νὰ θεμελιωθῇ ἡ ἐνότης τοῦ συνδέσμου τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας! Ἄλλ' ἕως ἄν ἡ ῥωμαϊκὴ, καὶ τοι λίαν παρεκτραπεῖσα ἀπὸ τῶν κανόνων τούτων, ὑποστηρίζει αὐθαίρετως, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ σωτηρία, εἰμὴ μόνον ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Πατριάρχου αὐτῆς, — ἡ ἀνατολικὴ ἀδελφὴ αὐτῆς, πλήρης αἰσθήματος τῆς ἑαυτῆς ὀρθοδοξίας, λυπηθῆσεται μόνον διὰ τὴν σκληρότητα ταύτην καὶ παρακαλέσει ἐν ταπεινώσει τὸν Πατέρα τῶν φώτων, ἵνα διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, τοῦ ἐξ Αὐτοῦ ἐκπορευομένου, φωτίσῃ καὶ ἐνώσῃ πάλιν εἰς ἓν ἅπασαν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τὴν λυτρωθεῖσιν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ!

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ
ΤΗΣ
ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗΣ
Ἡ ΤΩΝ
ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΗΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΑΛΗΘΕΙΩΝ.

ΕΠΙ ΔΙΑΦΩΤΕΣ

ΑΠΟ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΣ

ΚΑΤ' ΕΝ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

ΤΗΣ

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗΣ

Ἡ ΤΗΣ ΤΩΝ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΑΛΗΘΕΙΩΝ.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ συμβαίνει νὰ ἀκούσωμεν ἐν ταῖς συναναστροφαῖς, καὶ μάλιστα παρ' ἀνθρώπων εἰλικρινῶς μὲν προσκεκολλημένων τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ ἐκμαθόντων δὲ βαθέως τὰ τυπικὰ αὐτῆς, περὶ τοῦ μηδαμινοῦ δῆθεν τῆς διαφορᾶς τῶν τῆς πίστεως δογμάτων μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ Προτεσταντῶν (διαμαρτυρομένων), καὶ λεγόντων ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη ὑπάρχει κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς τελετὰς μόνον. Τοιαύτη ἐσφαλμένη γνώμη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ καὶ ἀκίνδυνος, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς οἰκογενειακῆς συναφείας· διότι οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν καταθέλγει καὶ γοητεύει τοὺς ὀκνηροὺς τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποχρεώσεων χωρὶς διαστολῆς τῶν ἡμερῶν, τῶν ἀφιερωμένων εἰς νηστείαν καὶ τινὰς ἄλλας τῆς εὐλαβείας ἀυστηρότητας. Ὁ οὕτως ἀφεθεὶς ἄνθρωπος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν, ἔχων καὶ μικρὰς γνώσεις τῶν ἀληθειῶν τῆς θρησκείας, ἄρχεται πρῶτον ἀπὸ τῆς περιφρονή-

σεως τῶν ἐντολῶν τῆς Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ γίνεται ἀδιάφορος καὶ πρὸς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, τότε δὲ ἕκαστος, κατὰ τὰς ἰδέας ἐχυτοῦ, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν παθῶν, κατακρίνει τοῦ χριστιανισμοῦ αὐτὰς τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας. Λυπηρὸν τὸ βλέπειν ἀπορρίπτομένην αὐθαίρετως τὴν τοσοῦτω πνευματικὴν καὶ ὑψηλὴν χειραγωγίαν, οἷα εἰσὶ τὸ ἡμέτερον ἐκκλησιαστικὸν τυπικὸν καὶ αἱ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τελεταί, σοφῶς καθιερωθέντα ὑπὸ τῶν μεγάλων φωστήρων τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες, δυνάμεθα εἰπεῖν, χρησιμεύουσιν ἡμῖν ὡς παιδαγωγοὶ ἐν Χριστῷ· διότι πᾶς τις, θέλων νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν βροχουτάτην ἔννοιαν τῆς ὀρθοδόξου ἀκολουθίας, διδαχθήσεται ἐκ ταύτης καὶ τὰ δόγματα τῆς πίστεως.

Πολλάκις, ἐν ἑλλείψει τῆς οἰκιακῆς ἀνατροφῆς, μόνη ἡ διηνεκῆς ἐπίσκεψις τῆς ἐκκλησίας ὠδήγει τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα τοὺς ἀγραμμάτους, πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν θείων ἀληθειῶν, πλεον ἢ οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ πρὸς τὴν χριστιανικὴν τελειοποίησιν. Ἀκατάληπτον τῷ ὄντι ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὰς ἱεράς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες παρ' ἡμῖν εἰσὶ τοσοῦτω στενωῶς συνδεδεμέναι πρὸς τὰς τῆς πατρίδος ἀναμνήσεις, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ λέξις ὀρθόδοξος ἐκφράζει οὐ μόνον τὸ δόγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνικότητα.

Ὅστις ἀληθῶς εἶναι προσκεκολλημένος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκειούς καὶ συνείθισε νὰ ζῆ βίον οἰκογενιακόν, οὗτος ἐνθυμεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ τηρεῖ μετ' ἀγάπης πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ τῶν θρήνων, ἱεράς δι' αὐτὸν γενομένας ἕνεκα προσφιλεστάτων τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀναμνήσεων. Οὐδέποτε οὗτος καταλύσει διὰ κοσμικῶν εὐθυμιῶν τὸ διὰ τοὺς γεννήτορας αὐτοῦ πένθος, εἰ καὶ παρατεταμένον· θέλει φροντίσει δὲ νὰ προῦπαντήσῃ ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας ἑαυτοῦ τὰς ἡμέρας τῶν γενεθλίων καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ὀνόματος τῶν ὀμαιμόνων αὐτοῦ, ἢ τὸ νέον ἔτος, καὶ τινὰς ἄλλας ἐπισήμους ἑορτάς, οἷον τὴν τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων, ἃς παλαιὸν ἔθος

καθιέρωσε να συνεορτάζωμεν· ουδεμίαν ανάγκην ἔχει να ἐνθου-
μήσωσιν αὐτῷ περὶ τούτου· ἐκ μακρῶν ὁδοιποριῶν ὄρμα εἰς
τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, τὴν παρχμονὴν τῶν μεγάλων τούτων
ἡμερῶν, ὡς ἡ τρυγῶν εἰς τὴν φωλεὰν αὐτῆς, καὶ εὐρίσκει ἐν
τούτῳ τὴν ψυχικὴν παρχμυθίαν, τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ἀγά-
πης ἐκείνων, πρὸς οὓς σύρεται ὑπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ.

Τί δὲ, ἐὰν προσεκολλόμεθα τῷ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Λυτρωτῇ
μετ' ἀγάπης τοσοῦτον ἐνθέρμου καὶ ἀνεμιμνησκόμεθα οὐ μόνον
νοερῶς, ὡσπερ ἀλλοτρίου τινὸς ἱστορικοῦ συμβάντος, ἀλλ' ἐγκαρ-
δίως, πάντων ὅσα Αὐτὸς δι' ἡμᾶς ἔπραξε, παθῶν ὑπὲρ ἡμῶν
ἐπὶ τοῦ σταυροῦ; Ἦδυνάμεθα ἄρα τότε να μένωμεν ἀδιάφοροι
πρὸς τὰς μεγάλας ἐκείνας ἡμέρας τῆς διαθήκης τὰς ἀνακαινι-
ζούσας ἐτησίως ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν τοὺς ἄθλους τῶν σωτηρίων
Αὐτοῦ παθῶν; Ὅταν δὲ ἀναμιμνησκώμεθα τῆς ὑπὲρ ἡμῶν Θείας
κενώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι αἰσχύνῃ τὸ ἐκλαμβάνειν
ὡς οἰανδῆποτε στέρησιν δι' ἑαυτοὺς τὴν νηστείαν τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς, ἢ τῶν νηστευσίμων ἡμερῶν τῆς τετάρτης καὶ
παρασκευῆς, αἵτινες καθιερώθησαν ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρό-
νων εἰς ἑβδομαδικὴν ἀνάμνησιν τῆς παραδόσεως καὶ τῆς σταυ-
ρώσεως τοῦ Κυρίου; Ἐὰν ἐκάστη ἀναστάσιμος ἡμέρα ἦτο ἀλη-
θῶς διὰ τὴν ἡμετέραν καρδίαν ἐπανάληψις τῆς ἐνδόξου Ἀνα-
στάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅστις εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς νέαν ζωὴν,
ἐτολμῶμεν ἄραγε να προῦπαντῶμεν τὸν τοσοῦτον μέγαν
θριάμβον, τὸν προδηλωθέντα ἤδη κατὰ τὴν παρχμυθίαν διὰ
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, οὐχὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀλλ' ἐν
ταῖς κοσμικαῖς τέρψεσιν, αἵτινες πολλάκις ἐμποδίζουσιν ἡμᾶς
καὶ τὴν ἀκόλουθον πρωτὴν ἀπὸ τοῦ ἐξεγείρεσθαι διὰ τὴν Θείαν
ἀκολουθίαν; Καὶ πόσα ἄλλα τοιαῦτα, ἕνεκα τῶν μεγάλων ἐορ-
τῶν, δυνάμεθα, ὡς μὴ ὄφειλε να ἐρωτήσωμεν! Πόθεν λοιπὸν
ἡ τοιαύτη ἀδιαφορία πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους θριάμβους τῆς
Ἐκκλησίας, ἀνθρώπων μὴ ἀδιαφορούντων πρὸς τὰς οἰκογενεια-
κὰς ἀγαλλιάσεις καὶ θλίψεις; Ἡ ἔλλειψις αὕτη δὲν προέρχεται

ἄρα ἐκ τοῦ ὅτι κυζήθησαν οὗτοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τυπικῶν, ὥστε ἀκούει τις ἐνίοτε τὰς ἐρωτήσεις: τί ἑορτὴ εἶναι σήμερον; ποία νηστεία εἶναι ἤδη; — Οὕτω δὲ, μὴ διατηρουμένων τούτων, ἀπόλλυται βαθμηδὸν καὶ αὐτὴ ἡ περὶ αὐτῶν παράδοσις, ζωηρὰ ἔτι οὕσα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ τοὶ συγχρόνων τῆ φρικτοτέρᾳ καταιγίδι: τῆς ἀπιστίας.

Ἡ πηγὴ τῆς λυπηρᾶς ταύτης λήθης κρύπτεται, καθ' ἡμᾶς, ἐν μέρει εἰς τὸν θορυβώδη κύκλον τοῦ μεγάλου κόσμου, ἐνίοτε δὲ εἰς τὴν συνεχῆ συναναστροφὴν μετ' ἀνθρώπων οἰκείων, ἀξίων μὲν σεβασμοῦ διὰ τὸν ἠθικὸν αὐτῶν χαρακτήρα, ἀλλὰ μὴ κληρονομησάντων, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἀπὸ τῶν προπατόρων αὐτῶν τὴν σωτήριον ὑπακοὴν τῆ Ἐκκλησίᾳ: διότι τὸ δόγμα, ὅπερ πρεσβεύουσι, δὲν συνδέει τὰς συνειδήσεις αὐτῶν διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐντολῶν, ἃς οὗτοι νομίζουσιν ἀνθρωπίνους. Τὰ τέκνα πικραλαμβάνουσιν ἀνεπαισθήτως τὰς αὐτὰς ιδέας παρὰ τῶν γεννητόρων, οἵτινες, δίδοντες πολλαχῶς καλὸν παράδειγμα, καὶ κλίνοντες δῆθεν πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐπισκέπτονται ἀδιαφόρως τὴν ἐκκλησίαν, πεποιθότες, ὅτι τὰ πάντα εἰσὶν ἐντελῶς ὅμοια εἰς ἀμφοτέρω τὰ δόγματα: ἀλλὰ διὰ τούτου ἰδίως ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ ἀδιαφορία αὐτῶν, θεμελιωθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀγνοίας, καὶ λίαν ἐπικίνδυνος τοῖς ἀπλοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες εἰσὶν ἔτοιμοι νὰ ἀκολουθήσωσι τὰ ἔχνη τούτων ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου ἑαυτῶν.

Εἰλικρινῆς συναίσθησις τοσοῦτῳ λυπηρᾶς πνευματικῆς κατστάσεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοσμικῆς λάμπειας, προέτρεψέ με ἵνα ἐξεικονίσω διὰ βραχέων τὴν διαφορὰν, ἥτις ὑπάρχει μετὰ τῶν ἀληθειῶν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν διαμαρτυρομένων, ὅπως οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γνωρίσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἀλήθειαν δύνωνται: ὅπως οἱ νὰ δώσωσιν ἑαυτοῖς λόγον τῆς διαφορᾶς ταύτης. Αὕτη ἀκουσίως ἐκπλήξει ἕκαστον, μὴ θέλοντα νὰ μένη ἀδιάφορος πρὸς τὰ δόγματα τῆς ἑαυτοῦ

Ἐκκλησίας καὶ διψῶντα νὰ εὕρη εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς τὴν ἑαυτοῦ ψυχικὴν εἰρήνην καὶ σωτηρίαν. Ἐνταῦθα οὐδεὶς σκοπὸς ὀνειδισμοῦ ἢ κκτακρίσεως, διότι ἡμεῖς αὐτοὶ δι' ἑαυτοῦς δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν τοὺς Ἀποστολικοὺς λόγους: « Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; — Τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθήσεται δὲ, δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς στήσαι αὐτόν. » (Ῥωμ. ΙΔ', 4.)

Ἀνάγκη ὀλίγου κόπου καὶ ὑπομονῆς, ἵνα καὶ ἐξωτερικῶς μάλιστα, καὶ χωρὶς νὰ εἰσδύσωμεν ἐν αὐτῇ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πίστεως, ἴδωμεν καὶ αἰσθανθῶμεν τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰσέλθῃ τις πρῶτον εἰς τὸν εὐκτήριο οἶκον, ἔνθα συναθρίζονται οἱ διαμαρτυρούμενοι, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν ναὸν, ἔνθα τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἀμέσως τὰ βλέμματα καὶ ἡ καρδία ἐννοήσουσι τὴν διαφορὰν ταύτην, ἥς εἶτα ἀντιλήψεται βαθμηδὸν καὶ ὁ νοῦς, ὅταν κκταμάθωμεν τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως.

Τί παρουσιάζεται τῷ Χριστιανῷ, εἰσερχομένῳ εἰς τὸν εὐκτήριο οἶκον τῶν διαμαρτυρομένων;

Παρουσιάζεται αὐτῷ ἐκτεταμένος θάλαμος, πολὺ ὀλιγώτερον ἐστολισμένος, ἢ ἐκεῖνοι οὗς βλέπομεν εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων, καὶ οὐδέν τι ἔχων τὸ ἰδίως δεικνύον ἐν αὐτῷ προσευκτήριο θάλαμον, διότι τὸ σημεῖον τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου ἀπντᾶται πολλάκις καὶ εἰς τὰ συνήθη δωμάτια εὐσεβῶν ἀνθρώπων.

Τί δὲ περίσταται τῷ Χριστιανῷ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ὄρθοδόξων;

Μόλις εἰσερχόμενον καταλαμβάνει αὐτὸν μυστηριώδης τις εὐλάβεια, δι' ἣν δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἑαυτῷ λόγον κατὰ πρῶτον, ἀλλ' ἐννοεῖ ἔπειτα, διότι βλέπει καθαρῶς ὅτι δὲν εἶναι δωμάτιόν τι ἀνθρωπίνου οἰκήματος, ἐκλεχθὲν κατὰ προτίμησιν διὰ τὴν προσευχὴν, ἀλλ' ἰδίως οἶκος Θεοῦ, ἔνθα τὰ πάντα ὁμιλοῦσι περὶ Θεοῦ καὶ ἀναπνεύουσι διὰ τῆς παρουσίας Αὐτοῦ.

Ἐνταῦθα ὁ Ἀόρατος κατ' οὐσίαν ἐμφανίζεται ἐν ὁμοιώμασιν ὄρατοῖς καὶ προσιτοῖς ταῖς αἰσθήσεσιν, καὶ αὐτὴ ἡ Θεία διδασκαλία τῆς πίστεως, ἡ ἐμπεριεχομένη ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Εὐαγγελίου, εἰκονίζεται οὕτως, ὥστε καὶ ὁ μὴ γινώσκων νὰ διακρίνη τὰ στοιχεῖα τῆς ἁγίας Γραφῆς δύναται νὰ ἀναγινώσκη τὰ Εὐαγγελικὰ διηγήματα ἐπὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀποδίδων δ' αὐταῖς ἐξωτερικῶς εὐλαβῆ προσκύνησιν, ἀναφέρει ταύτην νοερῶς πρὸς τὸν ἐπ' αὐτῶν εἰκονιζόμενον.

Παρουσιάζεται εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ ἡ εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν μορφῇ ἀνθρωπίνῃ, ὃν ἡμεῖς προσκυνοῦμεν, ὡς πλάσματα τὸν Δημιουργὸν ἡμῶν· καὶ οἱ χοροὶ τῶν Ἁγίων, οὓς τιμῶμεν ὡς φίλους τοῦ Θεοῦ, εὐαρεστήσαντας Ἀὐτῷ καὶ ἐγκαταλιπόντας ἡμῖν τὸ παράδειγμα ἐναρέτου βίου, ἀλλὰ δὲν ἀποδίδομεν αὐτοῖς προσκύνησιν οἷα ἀνήκει μόνῳ τῷ Θεῷ· μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Ἀσιπαρθένου Μητρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, οἵτινες ἐχρησίμευσαν διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ τῶν Ἀγγέλων, τῶν ἐμφανιζομένων κατὰ Θεῖαν βούλησιν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ μυστηριώδης φραγμὸς, ὁ διακοσμούμενος ὑπὸ τῶν εἰκόνων τούτων, ἡ τὸ εἰκονοστάσιον, μετὰ τριῶν θυρῶν, αἵτινες φέρουσιν εἰς τὰ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, οὔτινος ἡ εἴσοδος δὲν συγχωρεῖται εἰς πάντα ἄνθρωπον, δεικνύει ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ, ἡ εἰς τὸ οὕτω καλούμενον ἅγιον βῆμα, πρέπει νὰ τεληται ὑψηλόν τι καὶ μὴ ἀνθρώπινον. Καὶ τῷ ὄντι, τὸ τελούμενον τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλᾶ προσευχὴ, ὅποῃ ἀκούονται τὰς κυριακὰς ἡμέρας εἰς τοὺς τῶν διαμαρτυρομένων εὐκτηρίους θάλαμους, καὶ δύνανται νὰ ἀναγινώσκωνται καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ὑπὸ παντὸς χριστιανοῦ, οὐχί· ἀλλ' εἶναι ἡ μυστηριώδης ἀνάμνησις τῆς ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους· ἡ θυσία Ἀὐτοῦ—τοῦ ἀληθοῦς σώματος καὶ αἵματος, ἁγιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, προσ-

φέρεται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὑπὸ τὰ αἰσθητὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ἕνεκα τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας, ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἣτις τὴν στιγμὴν ταύτην γίνεται τράπεζα τοῦ Θεοῦ καὶ Γολγοθᾶς, ἐφ' οὗ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος, — καὶ ἡ μυστηριώδης αὕτη θυσία προσφέρεται ὑπ' ἀνθρώπων, ἀφιερωθέντων ἀποκλειστικῶς τῷ Θεῷ, τουτέστιν ὑπὸ ἱερέων, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τε τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Ἀληθῶς, τοῦτο ἐστὶν οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ πύλαι οὐράνιοι, οὐχὶ δέ τις εὐκτῆριος θάλαμος, — καὶ ἰδοὺ ἡ οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ Ἐκκλησίας Ὀρθοδόξου καὶ τόπου συναθροίσεως τῶν διαμαρτυρομένων.

Ἄλλ' οἱ προσφέροντες τὴν ἱεράν ταύτην θυσίαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀναποφεύκτως πρέπει νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι μόνῳ τῷ Θεῷ, ἵνα τολμήσωσι νὰ προσέλθωσι πρὸς τοσοῦτῳ σπουδαῖον μυστήριον· διότι οἱ ἅπλοῖ κοσμικοὶ εἰσὶν ἀνάξιοι τούτου. Ἀναμφιβόλως τοιαύτη εὐλογία καὶ ἁγιασμὸς πρὸς θεῖα ἔργα, οἷον καὶ ἡ χάρις τοῦ ἱερατείου, πρέπει νὰ παρχιδίδωται αὐτοῖς ὑπ' ἄλλων, πολλῶ ἀνωτέρων καὶ ὡσαύτως εὐλογηθέντων καὶ ἁγιασθέντων προσώπων, ἐχόντων δ' ἐπὶ τούτου νόμιμον δικαίωμα, ὃ ἔλαβον καὶ οὗτοι παρὰ τῶν προκυτόχων αὐτῶν· οὕτω δὲ ἡ ἀδιάκοπος διαδοχὴ τῆς ἁγιωσύνης καὶ τῆς χάριτος, ἣ τοῦ Θεοῦ δώρου, τοῦ ἁγιάζοντος τὸν ἄνθρωπον πρὸς διακονίαν, πρέπει ἀναποφεύκτως νὰ ἀναβαίνῃ μέχρις αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ συστήσαντος τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπά.

Εἶναι ὀρθὸν τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα, καὶ ἡμεῖς βλέπομεν τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις· διότι οἱ ἱερεῖς αὐτῶν χειροτονοῦνται ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων, οἵτινες κατέχουσι τὴν ὑψηλοτέραν πνευματικὴν βαθμίδα· οἱ δὲ ἐπίσκοποι δύνανται νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἀδιάκοπον αὐτῶν χειροτονίαν ἀνερχομένην ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον μέχρι τῶν Ἀποστολικῶν

χρόνων ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἡ ἀναπόφευκτος διὰ τὸ ἰσρατεῖον, δὲν διεκόπτετο οὐδὲ μίαν στιγμὴν ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου μέχρι τοῦ τελευταίου ταπεινοῦ ἰερουργοῦ, τοῦ τελουῦντος τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ ναῷ τῶν ὀρθοδόξων, εἰ καὶ ἔνεκεν διὰ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ἤθελεν ἀποδειχθῆ ἀνάξιος. Ὅποια παρήγορος ἀλήθεια, καὶ πόσον πρέπει νὰ ὑποστηρίξη αὕτη ἕκαστον ὀρθόδοξον χριστιανὸν ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς ἑαυτοῦ πίστεως!

Ἰδωμεν νῦν οὕτως ἔχουσι ταῦτα καὶ παρὰ ταῖς διαμαρτυρομένοις; Δὲν τελεῖται μὲν παρ' αὐτοῖς καθημερινὴ λειτουργία, βλέπομεν ὅμως, ὅτι ἅπαξ ἢ ἴσως, πολλάκις κατ' ἔτος, ἐν τοῖς εὐκτηρίοις αὐτῶν θαλάμοις, κοινωνοῦσιν ἐπίσης οἱ εὐσεβεῖς τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ πιστεύουσιν, ὅτι λαμβάνουσι ταῦτα διὰ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν (α). Ἀλλὰ δύναται ἄρα ἕκαστος τούτων νὰ μεταλαμβάνῃ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ φρικτοῦ τούτου μυστηρίου; Οὐχί· καὶ οὐ μόνον δὲν δύναται, ἀλλ' οὐδὲ τολμᾷ νὰ συλλογισθῆ περὶ τούτου, διότι νομίζει ἑαυτὸν κοσμικὸν, μὴ καθιερωμένον ἰδίως πρὸς διακονίαν τοῦ Θεοῦ. Τίς λοιπὸν μεταλαμβάνει αὐτόν;—ὁ Ποιμὴν, (Pasteur), τουτέστιν ἄνθρωπος, ἱερεὺς παρ' αὐτοῦ λογιζόμενος. Ἐπὶ τίνος δὲ θεμελιούται τὸ συμπέρασμα τῆς νομιμότητος αὐτοῦ; Ποῖος καθιέρωσεν αὐτόν; Ποῖος ἐπίσκοπος; — Οἱ διαμαρτυρόμενοι δὲν ἔχουσιν Ἐπισκόπους, διότι ὁ Λούθηρος, ὁ θεμελιωτὴς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ὧν αὐτὸς μόνος ἱερεὺς, ὅτε ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶχεν ἐπισκόπους μεταξὺ τῶν ἀφωσιωμένων αὐτῷ, ἄρα δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ παραδίδῃ ἑτέροις

(α) Ἐννοοῦνται ἐνταῦθα οἱ Λουθηρανοί, διότι οἱ Μεταρρυθμισταὶ (ρεφορμάτοι) δὲν συμφωνοῦσι μετ' αὐτῶν ἐν τῷ θεῷ τούτῳ δόγματι, καὶ τοὶ ὄντες συνηνωμένοι εἰς μίαν κοινωνίαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας μεταλαμβάνουσι δὲ τῶν φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων θεωροῦντες ταῦτα οὐχὶ ὡς ἀληθὲς σῶμα καὶ ἀληθὲς αἷμα Λυτοῦ, ἀλλὰ μόνον ὡς εἰκόνα τούτων καὶ ἀνάμνησιν τοῦ μυστικοῦ Δείπνου.

τὴν ἱερωσύνην, ἣν ἔχει κατὰ νόμον τὸ δικαίωμα τοῦ παραδί-
δειν μόνος ὁ ἐπίσκοπος. Τίς καθιεροῖ ὅμως τοὺς ποιμένας εἰς
τὸ ἔργον τῆς διακονίας τῷ Θεῷ; — Οὗτοι ἐκλέγονται ἐξ ἀν-
θρώπων, πνευματικῶς παιδευθέντων, καὶ ἡ πνευματικὴ ὁμήγυρις
(Consistoire) τῶν διαμαρτυρομένων, ἢ ἡ πνευματικὴ Διοίκησις
αὐτῶν, ἔνθα οἱ κοσμικοὶ συνεδριάζουσιν ὡς μέλη, δίδει αὐτοῖς
τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζονται ἀφ' ἑαυτῶν ποιμένες καὶ νὰ τε-
λῶσι τὴν ἱερουργίαν. Ἐάν τις ὅμως τῶν κοσμικῶν ἐκλεχθῇ ὑπ'
ἄλλων κοσμικῶν καὶ ὀνομασθῇ ἱερεὺς, ἀλλ' ἄνευ τῆς διαδοχι-
κῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πρὸς τέλεσιν τῆς θείας
λειτουργίας, τότε τὰ δῶρα, ἐφ' ὧν ἀπήγγειλεν οὗτος τὴν ἀνίε-
ρον προσευχὴν, δύνανται ἄρα νὰ ἐκληφθῶσιν, ὡς ἀληθὲς σῶμα
καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ; — Τί δὲ εἴπωμεν τώρα περὶ τῆς μετα-
λήψεως τῶν διαμαρτυρομένων; Ἀποκριθῆτέωσαν αὐτοὶ περὶ
τούτου, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν καὶ διάνοιαν ἑκάστος. Ἡμεῖς
δὲν θέλομεν νὰ κρίνωμεν αὐτοὺς, ἀλλὰ μόνον παριστῶμεν τὴν
οὐσίαν τοῦ πράγματος, ὡς ἔχει, καὶ ὡς δείκνυται ἀκουσίως
ἑκάστῳ, ἀναβαίνοντι μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ μυστηρίου. Παρά-
δοξον ὅμως καὶ φοβερὸν συνάμα, διότι ἀνίεροι ἄνθρωποι, μὴ
λαβόντες πρῶτον τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, δι' ἧς ἐνεδύθησαν
παρὰ τοῦ Κυρίου ἅπαντες οἱ Ἀπόστολοι, προσέρχονται ἵνα
τελέσωσιν ἕτερον φρικτὸν μυστήριον, παρ' Αὐτοῦ συσταθὲν, καὶ
μεταλαμβάνουσι τοὺς ἄλλους.

Οὕτω λοιπὸν παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις τὸ μυστήριον τῆς
μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τε-
λεῖται ἄνευ τινος ἄλλου προκαταρκτικοῦ μυστηρίου τῆς ἱερω-
σύνης, ἀναποφεύκτου δι' αὐτὸν τὸν τελοῦντα. Ἰδῶμεν δὲ, μὴ
ὑπάρχη παρ' αὐτοῖς ἔλλειψις τις καὶ εἰς ἕτερον μυστήριον, δι'
αὐτοὺς τοὺς μεταλαμβάνοντας.

Μετὰ ποίας διαθέσεως πρέπει νὰ προσέρχεται ὁ Χριστιανὸς
πρὸς τὰ φρικτὰ μυστήρια τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυ-
ρίου, ἵνα μὴ γένηται ἔνοχος τούτων, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ

Ἀποστόλου Παύλου, καὶ μὴ γευθῆ τὴν ἑαυτοῦ κατάκρισιν καὶ τὸν θάνατον, ἀντὶ σωτηρίας καὶ αἰωνίου ζωῆς ;—Μετ' αἰσθήματος ἀληθοῦς μετανοίας ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ὃς ὀφείλει νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, καθὼς ἠθέλομεν ρίψῃ τὸν ὄφιν, τὸν κρυπτόμενον εἰς τοὺς κόλπους ἡμῶν, καὶ παρακαλέσει εἰς βοήθειαν ἡμῶν βροντοφώνως ἄνθρωπον, δυνάμενον σῶσαι ἡμᾶς. Ἀλλὰ πῶς ὁ ἄνθρωπος δύναται ἐξερευνᾶν αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν καὶ εἶναι ὁ αὐτὸς κριτῆς καὶ κρινόμενος μάλιστα δὲ ἐπὶ ὑποθέσεως τοσοῦτον δυσχεροῦς, οἷα ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ; Ἀλλ' ἐὰν ἀναγνωρίσῃ αὐτὰς ἐνώπιον ἑαυτοῦ, δὲν εἶναι ἔτι σωτηριώδες τὸ νὰ ὁμολογήσῃ ταύτας, πρὸς ἕλεγχον ἑαυτοῦ καὶ ταπεινώσῃ ἐνώπιον ἄλλου ἀνθρώπου, ὑποκειμένου μὲν εἰς τὰ αὐτὰ πάθη, ἔχοντος δὲ τὴν εὐλογίαν καὶ τὸ νόμιμον δικαίωμα ὡς κριτοῦ τῶν πνευματικῶν πταισμάτων, ν' ἀναγνωρίζῃ ἡμᾶς ἀξίους ἢ μὴ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἄνωθεν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Κυρίου ; Διότι ὁ Κύριος εἶπε τοῖς Ἀποστόλοις Αὐτοῦ· « Ὅσα ἐὰν δῆσῃται ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσῃται ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ » (Ματθ. ΙΗ, 18)· καὶ ἡ ἐξουσία αὕτη περιῆλθε, διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν ἀκολούθων χειροτονιῶν, ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς τοὺς διαδόχους καὶ μαθητὰς αὐτῶν, Ἐπισκόπους καὶ Ἱερεῖς.

Οὕτως, οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐκουσίως σερυῦσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας, ἀναποφεύκτου οὔσης διὰ τὸν ἄξιον μεταλήψεως· διότι αὕτη πρέπει νὰ ἀνχαιτίζῃ τοὺς ἀναξίους, προτρέπουσα αὐτοὺς πρὸς διόρθωσιν· τὸ μυστήριον τοῦτο ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὀνομάζεται δεύτερον βάπτισμα, ὡς ἐξαλείφον τὰς ἁμαρτίας, τὰς γενομένας μετὰ τὸ βάπτισμα ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, ἐν ἣ ἀπεπλύθημεν ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας.

Πρέπει ὁμῶς νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ διαμαρτυρόμενοι,

καὶ ἐὰν ἤθελον, δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσι παρ' αὐτοῖς τὸ μυστήριον τοῦτο, διότι ἕκαστος ἄνθρωπος δύναται νὰ μετανοῇ ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις, λύει δὲ τὰς μόνον ἐκεῖνος, εἰς ὃν διὰ τῆς ἱερωσύνης, ἀδικόπου ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων, ἐδόθη τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν νόμιμος ἐξουσία.

Ὅποια δὲ μυστήρια ἀναγνωρίζουσιν οἱ διαμαρτυρούμενοι, διότι καὶ αὐτοὶ εἰσὶ σύμφωνοι ὡς πρὸς τὸν ὀρισμὸν τοῦ μυστηρίου, τουτέστιν, ὅτι τοῦτο συνίσταται ἐξ ἀοράτου χάριτος ἢ δώρου τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου καὶ ὀρατῆς ἐξωτερικῆς τελετῆς, δι' ἧς αὐτὸ κοινωνεῖται;

Οἱ διαμαρτυρούμενοι ἀναγνωρίζουσι μόνον δύο μυστήρια: τὸ βάπτισμα καὶ τὴν μεταλήψιν, ἀντὶ τῶν ἑπτὰ, τῶν φυλαττομένων ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἑπτὰ διαφόρων δώρων ἢ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πρὸς ἁγιασμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν πιστευόντων. Ἐλαλήσαμεν ἤδη περὶ τῆς μεταλήψεως καὶ εἶδομεν πῶς αὕτη στερεῖται παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις δύο στενωῶς ταύτῃ συνδεδεμένων μυστηρίων, τοῦ τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς μετανοίας: εἴπωμεν νῦν περὶ τοῦ βαπτίσματος, ὅπερ ἐπίσης στερεῖται τοῦ ἐπομένου αὐτῷ ἀναποφεύκτου μυστηρίου τοῦ χρίσματος, ἢ τῆς στερεώσεως ἐν τῇ πίστει.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς ὀρθὸν βάπτισμα, τὸ δι' ὕδατος τελούμενον, ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἂν καὶ κατ' ἀνάγκην τελέσῃ αὐτὸ καὶ κοσμικῶς, — τούτου ἕνεκα, ἀναγνωρίζει καὶ τὸ τῶν διαμαρτυρομένων βάπτισμα (α) ἀλλ' ἐπικυροῖ τοῦτο, ὡς καὶ τὸ ἑαυτῆς, διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ χρίσματος, ἵνα τὸ νήπιον, ἢ ὁ ἐν ἡλικίᾳ, καθαρισθεὶς ἐκ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἀναγεννηθεὶς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, λάβῃ ἄνωθεν καὶ νέας δυνάμεις πρὸς στερέωσιν καὶ ἐπίδοσιν ἐν τῷ χριστιανικῷ

(α) Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη τοῦ βαπτίσματος τῶν διαμαρτυρομένων γίνεται μόνον ἐν Ῥωσίᾳ ἐν κατεπειγούσαις ἀνάγκαις καὶ σπουδαίαις περιστάσεσιν. Σ. τοῦ Μ.

βίω, ὅτε διὰ τοῦ μυστηριώδους χρίσματος κοινωνεῖται αὐτῷ ἡ σφραγίς τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου. Οὕτω καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἀπέστειλαν δύο ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν, ἐπικυρῶσαι ἐν τῇ πίστει τοὺς νεοφύτους ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, κοινωνοῦντες αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

Αἰσθάνονται οἱ διαμαρτυρούμενοι τὴν ἀνάγκην τοῦ μυστηρίου τούτου, διότι παρ' αὐτοῖς ἐφυλάχθη καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἐπιβεβλιώσεως (confirmation), τρυτέσιν ἐκείνης τῆς δοκιμασίας ἐν τῇ πίστει, μεθ' ἣν ἀξιούσι τοὺς ἑαυτῶν νεανίας τῆς πρώτης μεταλήψεως· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μυστήριον τοῦτο κοινωνεῖται διὰ μόνου τοῦ Ἐπισκόπου, ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ἱερέως, τότε γίνεται τοῦτο διὰ τοῦ ἁγίου μύρου, τοῦ ἡγιασμένου διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ Ἀρχιερέως, εἰς δὲ τοὺς διαμαρτυρομένους οὐ μόνον ὁ ἀνώτερος ἐπισκοπικὸς βαθμὸς δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ ἱερατικὸς ἔχει τὴν διαδοχικὴν εὐλογίαν, καὶ οὐδ' αὐτὴ ἡ ἱερωσύνη θεωρεῖται μυστήριον, ἔπεται ὅτι παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει ὁ κοινωνήσων τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῖς νεοφωτίστοις.

Ποῖα δὲ μυστήρια ἐλλείπουσιν ἔτι παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις μέχρι τῶν ἑπτὰ, ὅσα παραδέχεται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία;

Δύο ἔτι τὸ τοῦ γάμου καὶ τὸ τοῦ εὐχελαίου. Τὸ πρῶτον συνεστάθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ πάλιν εὐλογήθη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι ὄντος· ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ῥητῶς ὀνομάζει αὐτὸ μέγα μυστήριον, ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ (Ε', 32.), ὅπου περιγράφει τὰ χρέη τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς· ἀλλὰ παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις, εἰ καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν (pasteurs) ἀναγινώσκουσιν ἐπὶ τῶν συζευγνυμένων τὴν εὐχὴν τὴν εὐλογοῦσαν τὸν γάμον, αὐτὸς ὁ γάμος, ὁ ἐνὼν τοὺς δύο εἰς σάρκα μίαν πρὸς γέννησιν νοητῶν ὄντων κατ' εἰκόνα Θεοῦ, δὲν θεωρεῖται μυστήριον, καὶ ὁ τοσοῦτον ἱερὸς δεσμὸς παρ' αὐτοῖς ὑπόκειται μᾶλλον εἰς τοὺς πολιτικὸς νόμους, παρὰ εἰς τοὺς πνευματικούς.

Ἰδωμεν ἤδη καὶ τὸ τελευταῖον μυστήριον, τουτέστι τὸ εὐ-
χέλαιον ἢ τὴν ἄλειψιν τοῦ νοσοῦντος διὰ τοῦ ἁγιασθέντος ἐ-
λκίου πρὸς ψυχικὴν αὐτοῦ καὶ σωματικὴν ἴκσιν, ὅπερ οἱ Ἀπό-
στολοι ἐτέλουν, ζῶντος ἔτι ἐπὶ γῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν (Μάρκ.
5, 13.) ἢ δ' εὐσπλαγχνος αὐτῆ πράξις, ἢ ἐντελλομένη ὑπὸ
τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ (Ἐ, 14.), θεω-
ρεῖται περιττὴ παρὰ τοῖς διχμαρτυρομένοις· ὁ ἀσθενὴς ἀφέθη
αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν, ἐν ᾧ τὸ ὑπὸνκνίον ἢ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐφο-
διάζει αὐτὸν πρὸς τε τὴν πρόσκαιρον καὶ πρὸς τὴν αἰώνιον
ζωὴν διὰ τοῦ εὐχελκίου καὶ διὰ τῆς ἀνακουφίσεως ἀπὸ τῶν
ἀμαρτιῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐξομολογήσει καὶ τῇ μεταλήψει τῶν
ἀχράντων Μυστηρίων, ἐν καιρῷ ἀσθενείας καὶ ἐν ὄρα θανάτου,
ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν αἰωνιότητα καθαθαυμένος τὴν συνείδησιν
καὶ ἐρρώμενος τὸ πνεῦμα.

Ὅποιος πνευματικὸς πλοῦτος καὶ μητρικὴ φροντίς ἀφ' ἑνὸς,
ὅποια δὲ πτωχεῖα καὶ ἀδιαφορία ἀφ' ἑτέρου! Πρέπει ἄρα νὰ
δείξωμεν ἔτι πλεῖον τὴν διαφορὰν; Μὴ γὰρ εἶναι ἀνεπίσθητος;
Ἄλλ' ἐνταῦθα λέγομεν μόνον περὶ τῶν μυστηρίων, — πόσαι δὲ
ἄλλαι εὐχολογίαι, δι' ὧν, ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ τάφου, ἡ
ὀρθόδοξος Ἐκκλησία περιφρουρεῖ, χειραγωγεῖ, καθαρίζει, ἀγιά-
ζει καὶ παρηγορεῖ τὰ τέκνα αὐτῆς! Μόλις βλέπει τὸ φῶς τὸ
νήπιον, καὶ ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει ἤδη ἐπ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὴν μη-
τέρα αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, λέγων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ νεογεννήτου
πρὶν ἢ συμπεριληφθῆ ἔτι διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐν τῷ ἀριθμῷ
τῶν χριστιανῶν. Ὅταν δὲ βαπτίσῃ — ἀμέσως σπεύδουσι νὰ κοι-
νωνήσωσι τὸ νήπιον τῶν ἀχράντων Μυστηρίων, ἵνα γεύσῃται τῆς
πνευματικῆς ταύτης βρώσεως σὺν τῷ γάλακτι τῆς μητρὸς αὐτοῦ.
Ἀσθενεῖ τις; αἰτεῖται τὰς ἐκκλησιαστικὰς εὐχὰς ἐν καιρῷ τῆς
λειτουργίας; εὐθυμεῖ τις; εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ
διὰ τοῦ ἱερέως δοξολογοῦντος; καὶ ἐν περιπτώσει ἀκαρπίας ἢ
κακοκαιρίας, πάλιν προσφέρεται ἡ προσευχὴ ἐν τῷ ναῷ, ῥαντί-
ζουσι δὲ καὶ αὐτὰς τὰς πεδιάδας διὰ τοῦ ἁγιάτουτος; οἰκοδο-

δομήσει τις νέον οἶκον, ἢ ἐτοιμάζεται εἰς ὁδοιπορίαν; ὑπάρχουσι καὶ διὰ τοῦτο ἴδιαι προσευχαί· εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῶσιν ἅπασαι αἱ τῆς Ἐκκλησίας εὐεργεσίαι καὶ νὰ ἐξεικονισθῇ πᾶσα ἡ μητρικὴ αὐτῆς φροντίς; Ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὰ πάντα προβλέπονται καὶ διὰ πάντα ὑπάρχει ἡ εὐχὴ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεσιτεία διὰ τοῦ ἱερουργοῦ· ἡ δὲ τοιαύτη εὐσπλαγχνία δὲν τελειοῦται σὺν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἀλλ' ἀκολουθεῖ τὸν ὀρθόδοξον καὶ πέραν τοῦ τάφου.

Ὅταν ἀποθνήσκῃ ὁ διαμαρτυρόμενος, προσεύχονται ἐπ' αὐτοῦ μόνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ καταλιμπάνεται διὰ παντὸς ἄνευ προσευχῶν ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ἐνταῦθα φαίνεται καθαρώτατα ἡ ἀντιλογία· διότι, ἐὰν ἡ προσευχὴ δὲν ὠφελῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τότε δὲν πρέπει παντελῶς νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐὰν δ' ὠφελῇ, τότε δὲν πρέπει νὰ παραμελῶσιν αὐτὴν πώποτε, οὐδὲ, παραδόντες τὸ σῶμα τῇ γῆ, νὰ μὴ φροντίζωσι πλέον περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ· αὕτη καὶ πρὸ τῆς ταφῆς, ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου, ἀρχεται τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ψαλτηρίου ἐπὶ τοῦ κοιμηθέντος καὶ τελεῖ συνεχεῖς παννουχίδας, ὑπὲρ ἀναπαύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐξκολουθεῖ τὴν εὐσπλαγχνον ταύτην ἐνέργειαν αἰωνίως, ἐκβάλλουσα ἐπὶ τῆς λειτουργίας ἐκ τῶν προσφορῶν μερίδας διὰ τοὺς κεκοιμημένους, ἐπειδὴ πιστεύει ἀδιστακτικῶς, ὅτι ἡ ὑπὲρ τούτων δέησις αὐτῆς φέρει ἀποτέλεσμα. Γινώσκει, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναχωροῦσιν ἐκ τοῦ βίου τούτου εἰς διαφόρους καταστάσεις ἁμαρτίας ἢ τελειότητος, καὶ ἐπειδὴ στεροῦνται ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ τῶν μέσων τοῦ ἐξιλασμοῦ τῶν παραπτωμάτων αὐτῶν, διὰ τοῦτο αὕτη ἡ Ἐκκλησία ἀναδέχεται τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀγάπης, καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν ἀρχαιοτάτην Ἀποστολικὴν παράδοσιν, προσφέρει ὑπὲρ αὐτῶν τὴν σωτήριον θυσίαν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἥτις τοὺς μὲν πάσχοντας ἀνακουφίζει, τῶν δὲ μακαρίων τὴν πνευματικὴν χαρὰν πολλαπλασιάζει.

Ἄλλ' οἱ διαμυρτυρόμενοι δὲν πιστεύουσι τὴν μυστηριώδη ταύτην κοινωνίαν ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ἐπὶ γῆς ὄρατῆς, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀόρατου· διὸ, οὐ μόνον θεωροῦσι τὰς τοιαύτας ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων προσευχὰς ἀνωφελεῖς, ἀλλ' εὐρίσκουσι περιττὴν καὶ αὐτὴν τὴν κοινωνίαν ἢ τὴν ἐπίκλησιν τῶν Ἁγίων, τῶν ἀκαταπαύστως ὑπὲρ ἡμῶν δεομένων τῷ Θεῷ. Παράδοξον πρᾶγμα! Ἄχρις οὗ ὁ οἰκεῖός μου περιβάλλεται ἔτι ὑπὸ τῆς φθορῆς σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς, — δύναμαι νὰ εἶπω αὐτῷ «προσεύχου ὑπὲρ ἐμοῦ», λέγω δὲ ταῦτα ἰδίως ἐκείνῳ, περὶ οὗ πέπεισμαι μᾶλλον ὅτι εἶναι εὐσεβέστερος· ὅταν δ' οὗτος, ἀποβαλὼν τὸ γήϊνον περίβλημα πλησιάζῃ μᾶλλον τῷ Θεῷ, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀγάπη, τότε μὴ γὰρ σβέννυται ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἐπιγεῖους αὐτοῦ ἀδελφοὺς, δι' οὓς οἱ Ἄγγελοι πέμπονται παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς διακονίαν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος κατήλθεν ἐπὶ γῆς ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου; — Ἐὰν δὲ εἶπωσιν, ὅτι ἡ τοιαύτη προσπάθεια ἢ ἡ μισοτεία αὐτῶν εἶναι ἀνωφελής, διότι ὁ Κύριος, καὶ χωρὶς τῆς προσευχῆς τῶν Ἁγίων, γινώσκει τίνα σώσει· ἀπαντῶμεν αὐτοῖς ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει πᾶσα προσευχὴ εἶναι περιττὴ, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει· ὅτι πρὶν ἢ αἰτήσώμεθα, γινώσκει ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, τί δώσει ἡμῖν. Ἄλλ' ὅμως αὐτὸς πάλιν παραγγέλλει ἡμῖν νὰ προσευχώμεθα, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἐδίδασκον τὸ ὑπὲρ ἀλλήλων προσεύχεσθαι καὶ ἐζήτουν μάλιστα αὐτοὶ ὑπὲρ ἐχυτῶν προσευχὰς (Ῥωμ. ΙΕ 30). Ἐπειδὴ δὲ ἡ προσευχὴ εἶναι ἔκφρασις ἀγάπης, καὶ μίμησις τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο οἱ Ἅγιοι ἐρανίζονται αὐτὴν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, πρὸς ὃν ἀναπέμπουσιν αὐτὴν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀναπληροῦσι διὰ τῶν ἀγνῶν αὐτῶν δεήσεων τὴν ἔλλειψιν τῶν ἡμετέρων ἐπιγεῖων προσευχῶν. Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη, λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ (Ἐ, 17)· καὶ ἡμεῖς βλέπομεν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅτι πολλάκις, χάριν ἐνὸς ἢ τινῶν δικαίων,

ἐσώζοντο δλόκληροι πόλεις, προωρισμένοι ἤδη εἰς ἀπόλειαν (Γέν. 31). Ἀλλὰ πάντων τούτων ἐπελάθοντο, ὡς φαίνεται, οἱ διαμαρτυρόμενοι, καὶ τοὶ ταῖς Γραφαῖς πιστεύοντες.

Μὴ ἀποδίδοντες τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ μνήμην τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν οὐρανοῖς οἱ διαμαρτυρόμενοι, δὲν ἀποδίδουσι τὴν ὀφειλομένην τιμὴν οὐδὲ τοῖς ἐπὶ γῆς ἱεροῖς λειψάνοις τῶν εὐαρεστησάντων τῷ Θεῷ, καὶ ὁρατῶς δοξασθέντων διὰ τῆς ἀφθαρσίας τῶν ἑαυτῶν σωμάτων. Ἡ ἀφθαρσία αὕτη ὅμως χρησιμεύει δι' ἡμᾶς ὡς παραμυθητικὸν προοιῶνισμα τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων ἡμῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καὶ τούτου ἕνεκα, ἄρχεται νὰ ἀναφαίνεται ἤδη ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τοῖς σώμασι τῶν δικαίων, τῶν εὐαρεστησάντων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου. Παρ' αὐτῶν βρῦουσι τὰ ἰάματα τοῖς ἀληθῶς πιστεύουσιν, ἐπίσης καθὼς βλέπομεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ὅτι τὰ σουδάρια καὶ σηρικίνθια (μανδύλια), τὰ ἐγγίσαντα τὸ σῶμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐθεράπευον τοὺς ἀσθενεῖς (Πράξ. ΙΘ', 12), ἡ δ' ἀπροσδόκητος προσέγγισις τοῦ νεκροῦ πρὸς τὰ ὀστέα τοῦ Προφήτου Ἐλισσαιὲ ἀνέστησεν αὐτὸν καὶ ἔζησεν. (Βασιλ. Δ', 13, 21.) Ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἀπορρίψωσιν οὐδὲ οἱ διαμαρτυρόμενοι, οἵτινες παραδέχονται τὴν ἁγίαν Γραφήν· διὰ τί λοιπὸν, μετὰ τοσαῦτα καὶ καθυρὰ τῆς πλκλαιᾶς τε καὶ νέας Διαθήκης παραδείγματα, ἀπορρίπτουσιν οὔτοι τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῶν ἁγίων σωμάτων, ἐν οἷς κατοῦκουν καὶ ἐνδύσονται πάλιν, τὴν ἡμέραν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων, πάντοτε ζῶσαι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσαι σήμερον οὐχὶ ὡς νεκρά, ἀλλ' ὡς φυλάξασαι τὴν πνευματικὴν κρινωνίην πρὸς τὴν ἐπίγειον αὐτῆς ἀδελφότητα.

Ἡ ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν Ἁγίων ἐπεκτείνεται παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοισι καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν προσώπων ἢ τῶν εἰκόνων, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς εἰκόνοσ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Παναχράντου Μητρὸσ Αὐτοῦ, διότι, ἀγνοοῦντες τὴν ἀληθῆ περὶ εἰκόνων διδασκαλίαν τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας,

ὀνομάζουσιν οὗτοι εἰδωλολατρεῖαν τὸν μετ' εὐλαθείας σεβασμὸν τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τῶν εὐχρηστησάντων Αὐτῷ, εἰ καὶ διὰ συνοδικῶν κανόνων καθαρῶς ὠρίσθη, ὅτι ἡ τιμὴ, ἡ ἀποδιδομένη τῇ εἰκόνι, δὲν ἀναφέρεται πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ πρὸς τὸ πρωτότυπον αὐτῆς, τουτέστι, πρὸς ἐκεῖνον, ὃν ἐπ' αὐτῆς εἰκονίζουσι, καὶ οὕτως, ἡ ἄδικος αὕτη μορφή ἀφ' ἑαυτῆς ἐξαφανίζεται.

Τὸ δ' ἀληθὲς εἶναι ὅτι, μὴ ἀποδίδοντες ἐνίοτε τὸν προσήκοντα σεβασμὸν, τῇ εἰκόνι, στεροῦμεν τούτου καὶ τὸ εἰκονιζόμενον ἐπ' αὐτῆς πρόσωπον. Οὕτως οἱ διαμαρτυρόμενοι, μὴ προσκυνούντες τὴν εἰκόνα τῆς Παναχράντου Παρθένου, εὐρίσκουσι περιττὸν τὴν ἐπίκλησιν τῆς βοηθείας Αὐτῆς ἐν ταῖς προσευχαῖς, εἰ καὶ, ὅτε ἔζη ἐπὶ γῆς, ἐποίουν τοῦτο ἐπωφελῶς οἱ πιστεύοντες· ἀποδειξίς δ' ἔστω τὸ πρῶτον θαῦμα, τὸ γενόμενον παρὰ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας γάμον ἰδίως διὰ πρεσβειῶν τῆς Θείας Αὐτοῦ μητρὸς, καὶ μάλιστα ὅτε, κατὰ τοὺς ἰδίους Αὐτοῦ λόγους, δὲν εἶχεν ἐλθεῖ ἔτι ἡ ὥρα Αὐτοῦ ἵνα ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον. (Ἰωάν. Β', 5.). Ἴδου πόσον ἰσχύει αὕτη! Πλαγῶνται πρὸς τούτοις καὶ εἰς ἄλλα σπουδαῖα δόγματα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Πανάχραντον Παρθένον. Δὲν ἀναγνωρίζουσιν ὡς χρέος ἀπαραίτητον τὸ πιστεύειν ὅτι ἡ Πανάχραντος Μήτηρ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ, παρθένος οὔσα συνέλαβεν ἐν ἑαυτῇ τὸν Θεῖον Λόγον, κατὰ τὸν Εὐαγγελισμὸν τοῦ Ἀγγέλου, ἐφύλαξε τὴν παρθενίαν Αὐτῆς ἀφθαρτον ἐν τῇ εὐλογημένῃ γεννήσει καὶ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμῶς βλέπουσιν ἐν τῷ Ἱερῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ὁ ἀναστάς Κύριος εἰσῆλθε πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ, τῶν θυρῶν τοῦ οἴκου αὐτῶν κεκλεισμένων, ἅρα διὰ τῆς αὐτῆς θείας δυνάμεως ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἐκ τῶν παρθενικῶν σπλάγγων ἄνευ φθορᾶς καὶ οὕτως ἔδει γενέσθαι, διότι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, γεννώμενος καὶ ζῶν καὶ θνήσκων ὡς τέλειος ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ὤφειλε νὰ γεννηθῇ, νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ, καθὼς μόνος ὁ Θεὸς

ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τοῦτο, ἵνα γείνη πανταχοῦ ὁρατὴ ἡ σφραγίς τῆς Θεότητος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων Αὐτοῦ.

Πόθεν δὲ τῶν διαμαρτυρομένων ἢ τοιαύτη φανερά ἀποστασία ἀπὸ τῶν δογμάτων ἢ Ἐκκλησιαστικῶν ὀρισμῶν, οἵτινες ὁμῶς ἐθεμελιώθησαν ἐπὶ τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας;

Ἐκ τοῦ ὅτι ἀπερρίψαν τὴν ἱεράν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν, φθάσασαν μέχρις ἡμῶν διαδοχικῶς καὶ ἀκαταπαύστως ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων, — σὺν τῇ χειροτονίᾳ αὐτῶν ἢ τῷ μυστηρίῳ τῆς ἱερωσύνης, — παράδοσιν προφορικὴν, ἣν ἐνετείλαντο ἡμῖν οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς αὐτῶν, καὶ δι' ἧς μόνης διεφυλάχθη ἡμῖν αὐτὴ ἡ Γραφή, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐπίσης βεβαιώσωμεν διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς τὰς τῶν πατέρων ἡμῶν παραδόσεις. Ἄλλ' οἱ διαμαρτυρόμενοι, ἀπορρίπτοντες τὸν ἱερόν τοῦτον δεσμὸν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων μετὰ τῶν ἡμετέρων, οὔτινος μοναδικὸς τηρητὴς ἐστὶν ἡ ἁγία Ἐκκλησία, ἡ ἢ συνάθροισις τῶν πιστῶν, τῶν διοικουμένων δι' ἰδίων νομίμων ποιμένων ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἀπόλεσαν διὰ τούτου τὴν ὀρθὴν ἰδέαν καὶ περὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐφρόνουν νὰ πληρώσωσιν, ἐν διαστήματι τοσοῦτων αἰώνων, δι' ἀνθρωπίνων ἐπινοήσεων τὸ αἰφνίδιον κενόν, ὅπερ κατέλιπεν ἐν τῇ διδακτικῇ αὐτῶν ἢ ἀπορρίψις τῶν πατρικῶν παραδόσεων, καὶ ἐπιστηρίζουσιν, ὅτι αὐτοὶ σταθερῶς τηροῦσι μόνον τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἀλλὰ τοιαύτη διάρρηξις τῶν ἀπ' αἰῶνος δεσμῶν, τῶν ἁγιασθέντων διὰ μαρτυριῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἀτιμώρητος καὶ ἀντανεκλάσθη ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅσα αὐτοὶ νομίζουσιν ἔτι νὰ τηρήσωσι· διότι παρηρμήνευσαν κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ αὐτὰς τὰς ἀληθείας, τὰς ἀμέσως ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπορρέουσας. Εἶδομεν ἤδη τοῦτο εἰς τὰ μυστήρια, ἅτινα συνέστησεν ἅπαντα ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλ' ὁμῶς τὰ πλεῖστα ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων, κινδυνευόντων νὰ στρηθῶσι παντὸς ἁγιασμοῦ, οὔτινος ἀρχὴ εἶναι τὸ

κατὰ διαδοχὴν παραδιδόμενον μυστήριον τῆς ἱερωσύνης. Ταῦτά βλέπομεν παρ' αὐτοῖς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ δόγματα, οἷον τὴν κοινωσίαν τῶν ἁγίων, τὸ μνημόνευμα τῶν κεκοιμημένων, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς τελετὰς, ἃς κατέλυσαν σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν, ἐπιλαθόμενοι τρόπον τινὰ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, συνιστάμενος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, φυσικῶς ἔχει χρεῖαν καὶ ἐξωτερικῆς προσοχῆς διὰ τὰς πνευματικὰς θεωρίας, καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ μυστήρια συνίστανται ἐκ τῆς ὄρατῆς τελετῆς καὶ τῆς ἀοράτου χάριτος.

Οὕτως ἀπερρίφθη παρὰ τοῖς πλείστοις τούτων καὶ αὐτὴ ἡ συνήθης καὶ παρὰ πᾶν ἄλλο τοῖς χριστιανοῖς ἰδιάζουσα καὶ ἀναπόφευκτος ἐπισκίασις ἐαυτῶν διὰ τοῦ σωτηρίου σημείου τοῦ σταυροῦ, ὅπερ μετὰ πίστεως γινόμενον διὰ τῆς κινήσεως τῆς χειρὸς, εἶναι αὐτὸ τοῦτο ὅ,τι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ σταυρωθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πίστεως προφερόμενον διὰ τῆς κινήσεως τῶν χειλέων (α). Ἀπερρίψαν οἱ διαμαρτυρόμενοι καὶ τὰς ἁγίας νηστείας, αἵτινες ὅμως ἐθεσπίσθησαν, ὡς βοηθητικὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μετανοίας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ μόνον ὠρίσθησαν λεπτομερέστερον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸ ὁμοιόμορφον καὶ τὴν τάξιν, ἵνα προσφέρωσι τοῖς πιστοῖς, διὰ τῆς ἐκουσίου στερήσεως, ἄθλον τῆς σωτηρίου ὑπακοῆς. Οἱ σεβόμενοι τὴν Ἁγίαν Γραφὴν, δὲν βλέπουσιν ἄράγε ἐν αὐτῇ τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἥλιον, μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν, φθάσαντας ἐν τῇ παλαιᾷ ἔτι διαθήκῃ μέχρι τῆς

(α) Ὁ Ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας ἔγραψε κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ταῦτα : Ἐκ τῶν διαφυλαχθέντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δογμάτων καὶ διδασχῶν τινὰ μὲν ἔχομεν ἐκ τῆς γραπτῆς νομοθεσίας, τινὰ δὲ ἐλάβομεν ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς παραδόσεως κατὰ διαδοχὴν μυστικῶς· μνημονεύσω δὲ λόγου χάριν πρὸ πάντων τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου, ἵνα οἱ ἐλπίζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σημειῶνται διὰ τοῦ σχήματος τοῦ Σταυροῦ· π ο ῖ ο ς ἔ δ ἰ δ α ξ ε τ ο ὕ τ ο διὰ τῆς Γ ρ α φ ῆ ς ;

θεωρίας τοῦ Θεοῦ· ἐν δὲ τῇ καινῇ διαθήκῃ ἄπας ὁ βίος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ δὲν εἶναι ἄρα ἀδιάκοπος νηστεία, τύπος καὶ ἀρχὴ τοῦ μοναστικοῦ βίου, τοῦ ἀγάμου καὶ ἀθλητικοῦ, ὃν ἐπίτης μέμφονται οἱ διαμαρτυρούμενοι; Καὶ ὅμως, ὁ Πρόδρομος ὠνομάσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ὁ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων (Ματ. ΙΑ', 14). τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἐμιμήθησαν οἱ πρῶτοι ἅγιοι ἐρημίται καὶ ἀναχωρηταὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες παρέδωκαν ἡμῖν τοὺς αὐστηροὺς αὐτῶν κανόνας εἰς θεμέλιον τῶν ἡμετέρων μοναχικῶν μονῶν. Μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος δὲν ἐνήστευσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν πειρασμῶν; Καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἀναλαμβάνοντες τοὺς σπουδαιότατους ἀγῶνας τῆς πίστεως, ἢ τοῦ κηρύγματος, προητοιμάζον ἑαυτοὺς πρῶτον διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς, ὡς φαίνεται καθαρῶς τοῦτο ἐκ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων αὐτῶν. *Δειουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν τε Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. Τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν.* (Πραξ. ΙΓ', 3.). Καὶ πόσας μαρτυρίας περὶ τῆς νηστείας δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν μόνοι τοῦ μεγάλου Παύλου πρὸς Ῥωμαίους καὶ Κορινθίους· εἰ καὶ τινες διὰ τετμημένων ἐξ αὐτῶν χωρίων καταγίνονται νὰ μεταβάλλωσι τὴν πεισικὴν δύναμιν τῶν λόγων αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς τῶν νηστειῶν τηρήσεως. Ἄρκει καὶ ἡ περὶ ἀγάπης ἐπομένη ἐντολὴ αὐτοῦ, ἥτις συχνότατα παραβιάζεται: « Διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω (Α' Κορινθ. Η', 13.). Τούτου ἕνεκα, καὶ ἡμεῖς προετοιμάζωμεν ἑαυτοὺς οὕτω, διὰ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, πρὸς τοὺς μεγάλους θριάμβους τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τουτέστι τὸ Πάσχα καὶ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν, ἐραυρίζομενοι μάλιστα καὶ τὴν τεσσαρακονθήμερον ἐξακολούθησιν τῶν νηστειῶν τούτων

ρμμένων ἀπὸ τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως, εἰ καὶ παρα-
συρόμενοι ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ὑπολαμβάνουσιν ὅτι
ἐφύλαξαν παρ' ἑαυτοῖς τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν· ἀλλ' ἡ περὶ τὰ
δόγματα ἀποπλάνησις αὐτῶν, φθάνει ἀκουσίως καὶ μέχρις αὐ-
τῆς τῆς χριστιανικῆς ἐνεργητικότητος. Ἀρχὴ δὲ τῆς ἀποπλα-
νήσεως ταύτης εἶναι ὅτι ἀπορρίπτουσι τὴν ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Συνοδικῶν θεσμῶν, πληροῦντες δὲ δι'
ιδίων σοφισμάτων τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν, ἀπομακρύνονται ἐνίοτε
μάλιστα καὶ ἀπὸ τῶν λόγων αὐτῆς τῆς Γραφῆς. Ἡμεῖς δὲ ἀ-
πονέμεντες τὰς εὐχαριστήσεις τῷ Θεῷ, ὅτι ἐγεννήθημεν καὶ
ἀνετράφημεν εἰς τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δὲν
πρέπει νὰ ὑπερηφανευώμεθα ἐνώπιον αὐτῶν διὰ τὰ προνόμια
ταῦτα, ἀλλὰ, ἐνθυμούμενοι τὰς ἰδίας ἀσθενείας, νὰ ἱκετεύωμεν
ταπεινῶς τῷ Θεῷ, ὅπως παραλάβῃ καὶ αὐτοὺς εἰς τὰ σπλάγχνα
τῆς Ὁρθοδοξίας, στερεώσῃ δὲ καὶ ἡμᾶς ἐν αὐτῇ ἀκλονήτως, εἰς
δόξαν τοῦ Παναγίου Αὐτοῦ ὀνόματος.

Ἐκ τῶν παραρτημάτων τῆς Ῥωσικῆς μεταφράσεως τῶν συγ-
γραφῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων Μέρ. ΙΑ' τοῦ 1852 ἔτους.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σιλ.	Στίχ.	ἐντὶ	γράφει
6	28	πάντι	πάντη
7	27	Ἀποστολικῆς	καὶ Ἀποστολικῆς
9	5	κλήσεως	κλήσεως
—	10	συζητήσεις, ἤρ-	συζητήσεις ἤρ-
13	14	Ἐπὶ	Ἐπὶ
—	19	ὀνομάζεται	ὀνομάζεται
—	30	ἀντέχειν	ἀντέχειν
15	29	δὲ κατὰ	δὲ καὶ κατὰ
16	18	ἐκάστη ἐπαρχία προνοία	ἐκάστη προνοία
—	22	προΐσται	προΐσταται
—	26	τινὲς	τινάς
—	30	ἡμέρα	ἡμέραν
26	26	ᾧσιν	ᾧσιν
29	24	Πάπα	τοῦ Πάπα
—	32	Φλωρεντινῆ	Φλωρεντινῆ
31	29	ἡμίσεος	ἡμίσεως
32	13	αἵτινες	αἵτινες
43	10	κεφαλὴν	κεφαλὴν.
48	12	τοτοῦτον	τοσοῦτον
59	15	Ἐπιστολῆ	Ἐπιστολῆ
62	2	συνέτακται	συντέτακται
64	29	διαφορὰν	τὴν διαφορὰν
65	5	δύναμαι	δύναμαι δὲ
77	13	συναθρίζονταί	συναθροίζονται
80	5	ἐνεκεν διὰ τῶν	ἐνεκεν τῶν

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ

ΙΕΡΑΣ ΣΤΕΦΕΩΣ.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΔ ΜΕΝ ΡΩΣΣΙΣΤΙ

ΚΑΙ

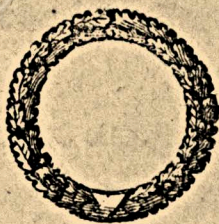
ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ ΕΝ ΜΟΣΧΑ, ΤΩ, 1856 ΕΤΕΙ,

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ ΔΕ

Υπό

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ

Συνταγματάρχου τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν
τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἑλλάδος.

ΑΘΗΝΗΣΙ.

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

(Παρά τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς Ἀριθ. 420.)

1857.

1467

ΔΙΑΜΗΝΙΣ

ΤΗΣ

ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ

ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΜΕΤΕΡΝΩΝ

Β 11

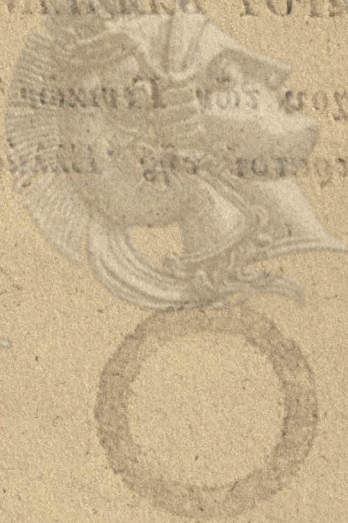
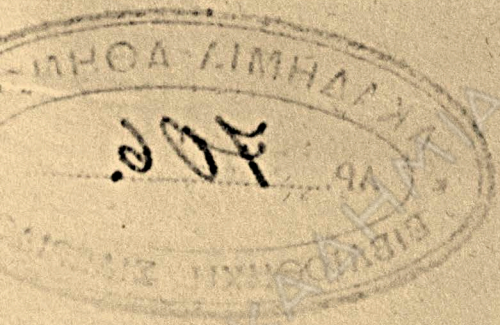
ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΠΩΣΙΣ ΤΩΝ 1856 ΕΤΕΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ

Τ. 19

ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΟΣ

Επισημασθέντων τῶν ἰσχυρῶν
τῶν ἰσχυρῶν τῶν ἰσχυρῶν

ΔΙΑΜΗΝΙΣ

ΤΗΣ Κ. ΜΑΚΡΑΓΙΩΤΟΥ ΔΙΑΣΦΑΛΕΙΣ

1856

1857

ΦΙΛΑΤΑΤΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ!

Μετὰ θερμῆς ἀγάπης προσφέρω ὑμῖν σήμερον τὴν παντὸς λόγου ἀξίαν περιγραφὴν τῆς ἐσχάτως τελεσθείσης ἐν Μόσχᾳ Ἱερᾶς στέψεως τοῦ Εὐσεβοῦς Αὐτοκράτορος ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ τοῦ Β', ἣν πρὸ ὀλίγου λαβὼν ἀπὸ Πετροπόλεως μετέφρασα ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ἵνα ἴδῃ καὶ κατανοήσῃ πᾶς ὀρθόδοξος τῆς Ἀνατολῆς Χριστιανός, τί ἐστὶν ἡ τοῦ Ὀρθοδόξου Βασιλέως στέψις, καὶ ὁποῖα ἡ ἐπ' αὐτῆς οὐρανόθεν καταβαίνουσα Θεῖα χάρις· ἵνα ἴδῃτε πᾶσαν τὴν λαμπρὰν τελετὴν πιστῶς ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ σοφοῦ μεγιστᾶνος, γνωστοῦ ἤδη εἰς τὸ Πανελλήνιον διὰ τῶν συνετῶν καὶ λίαν ὠφελίμων συγγραμμάτων αὐτοῦ, παρεστηκότος καὶ ὑπηρετήσαντος ἐν αὐτῇ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ χριστιανικὸν τοῦ ὕφους τῆς Εὐσεβεστάτης Μητροῦς Αὐτοκρατείας, προηγηθείσης τοῦ σεβαστοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ζεύγους, τοῦ μέλλοντος στεφθῆναι, καθὼς καὶ τὴν ἀγγελικὴν σεμνοπρέπειαν καὶ τὸ πρὸς τὰ Θεῖα σέβας καὶ τὴν τελείαν πρὸς τὸν Ὑψιστον Δημιουργὸν λατρείαν Αὐτοῦ· τὰς κατανυκτικὰς δεήσεις καὶ προσευχὰς τοῦ Ἑστεμμένου Ἀνακτορος καὶ τὴν τῆς καρδίας συντριβὴν καὶ τὸ ὕψος τῶν αἰσθημάτων μεθ' ὧν προέφερον Οὗτος ἐκφώνως καὶ εἰς ἀκοὴν πάντων τὸ Ἱερὸν Σύμβολον τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς πατρικὰς εὐχὰς τοῦ Στέφοντος τὸν

Αὐτοκράτορα καὶ τὴν σεπτήν Ἄνασσαν Σύ-
 ζυγον Αὐτοῦ περιφανοῦς Ἱεράρχου Μόσχας, καὶ
 τὴν τοῦ Ἄνακτος πρὸς τὸν Λαὸν Αὐτοῦ πατρικὴν
 ἀγάπην καὶ τὴν τοῦ Λαοῦ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Κυριάρ-
 χην αὐτοῦ τελείαν ἀφροσίωσιν· τὴν εὐγενῆ κατάνυξιν
 τῆς Αὐτοκρατείας Μητρὸς καὶ τῶν Αὐτοκρατο-
 ρικῶν Αὐτῆς ἐστεμμένων τέκνων, καὶ τὰ δάκρυα χα-
 ρᾶς καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνης Αὐτῶν συγ-
 χέομενα εἰς ἓν, καὶ τὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Σεβα-
 στοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Αὐτῆς οἴκου, ἐπίσης καὶ τὰ τῆς
 ἀγαλλιᾶσεως τῶν παρεστηκότων μεγιστάνων ἡμεδαπῶν
 τε καὶ ἀλλοδαπῶν καὶ τοῦ φιλοχρίστου Ῥωσικοῦ Λαοῦ· καὶ
 τὰς πρὸς τὸν Ὑψιστον πεμπομένας παρ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Σεβα-
 στοῦ Ἱεράρχου κατανυκτικᾶς ὑπὲρ Αὐτοῦ δεήσεις· ἵνα τέ-
 λος ἴδῃτε, ὅτι ἡ διὰ τοῦ ἱεροῦ χρίσματος καὶ τῆς ἀγίας Με-
 ταλήψεως τοῦ Χριστοῦ (τουτέστι Κεχρισμένου) ὀρθο-
 δόξου Μονάρχου, ὅστις μόνος τῶν ἐπὶ γῆς Βασιλέων
 οὕτω καλεῖται, θεία χάρις ἐστὶ τῷ ὄντι μετ' Αὐτοῦ διὰ
 παντός, διότι ὢν ἐμπνευσμένος ὑπὸ τῶν ἱερῶν πρὸς τε τὴν
 Ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἀγαθὸν Αὐτοῦ Λαὸν αἰσθημά-
 των, ἀπολαμβάνει παρὰ τοῦ Παντοκράτορος καὶ Πανοι-
 κτίρμονος Θεοῦ διὰ τε Ἐαυτὸν καὶ τὸν Τρισέβασον Αὐ-
 τοκρατορικὸν οἶκον Αὐτοῦ καὶ δι' ἅπασαν τὴν ἁγίαν
 Ῥωσσίαν, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁσημέραι ἐπὶ τὰ κρείττω
 αὐξάνουσαν πρόοδον καὶ εὐδαιμονίαν, καὶ τοὶ ἐπιβουλευο-
 μένουσ' πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ
 τῆς κακίας τῶν μισούντων τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ἴδού
 φίλτατοι ὅποια ἐστὶν ἐν συντομίᾳ ἡ ἱερὰ Ὀρθόδοξος
 Στάσις! Ἴδού ὅποιαν Θείαν εὐπρέπειαν ἐμπεριέχει ἐν
 ἑαυτῇ ἡ Ἁγία διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ

τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος πεμφθεῖσα ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ εὐσεβῆς
Ὁρθόδοξος θρησκεία!

Εἶθε ὁ Πανάγαθος καὶ Ἀίδιος Θεὸς τῶν πατέρων ἡ-
μῶν καὶ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν
Κυρίων, ἀξιῶσαι καὶ ἡμᾶς νὰ πραγματοποιήσωμεν τῇ
Θείᾳ Χάριτι Αὐτοῦ Στέφιν ὁμοίαν, ἐπὶ τοῦ Ἐκλεκτοῦ
Αὐτοῦ ἐν τῇ Πρωτευούτῃ τῆς Οἰκουμένης καὶ τῆς Θείας
καὶ ἀνθρωπίνης Σοφίας, ὅπως ἐπισφραγισθῇ καὶ λάμψη
εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου εὐγενοῦς ἔ-
θνους, ὡς ἀνεδείχθη καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν
ἡμῶν Ῥώσσων ἡ Θεία Αὐτοῦ προστασία καὶ ἀντίληψις!
Εἶθε! Εἶθε!

Ἐγγραφον Ἀθήνησι

Κατὰ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1857 ἔτους.

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΤΕΨΕΩΣ

Καὶ πάλιν ἐγὼ ἐν τῷ εἰρηρικῷ Ὀσταγκίνῳ, ἐπὶ τοῦ μονήρους μου δώματος, περικνυλωμένος πανταχόθεν ὑπὸ ἄλσους, οὐδὲν βλέπων πλὴν τῆς πρασινάδος καὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὐδὲν ἀκούων πλὴν τῶν χωρικῶν φωνῶν κάθηναι, ὅλος βεβυθισμένος εἰς θεωρίαν τῆς εἰρηρικῆς φύσεως, περιγεομένης ὑπὸ τοῦ χροσίου τοῦ φθινοπωρινοῦ ἡλίου, καὶ ἐν τῇ βαθείᾳ ταύτῃ ἡσυχίᾳ, δὲν δύναμαι εἰδέτι νὰ συμβιβάσω, ἐν τῇ ψυχῇ μου, τὰς ἐντυπώσεις τῆς χθεσινῆς πανδήμου πανηγύρεως μετὰ τῆς σημερινῆς ἡρεμίας! — Τῷ ὄντι ἄρα γε χθὲς ἐτελέσθη ἡ ἱερὰ στέψις τοῦ Τσάρου ἡμῶν, καὶ ἠγάλλετο τὸ Κρεμλίνον ἐν τῇ κλαγγῇ τῶν κωδῶνων αὐτοῦ, ἐν τῇ φωνῇ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ; — Τῷ ὄντι ἄρα γε χθὲς, ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἐν τῷ τοῦ καθολικοῦ ἀγιαστηρίῳ, ὁ Κραταῖος ἐδέχετο τὸ στέμμα καὶ τὸ σκῆπτρον τῶν προπατόρων αὐτοῦ, ἐκ τῶν γεροντικῶν χειρῶν τοῦ εὐλογοῦντος Ἱεράρχου; — Καὶ πάντα ταῦτα ἐγένοντο; καὶ δὲν εἶναι τοῦτο παίγνιον τῆς ἐνθουσιώδους φαντασίας μου;

Ὅποια ἡσυχία! — Ἴδου καὶ οἱ γνωστοὶ ἦχοι τοῦ ἀγαπητοῦ ποιμενικοῦ ἀνλοῦ, διαχεόμενοι εἰς τὴν πυκνότητα τοῦ δάβους, προβκαλοῦντες τὸ ποίμριον ἀπὸ τῆς ἐσπερινῆς βοσκῆς. . . . Ἀλλὰ πόθεν ἡ αἰφνί-

διος βοή; . . . Αὕτη εἶναι ἡ φωνὴ Ἰωάννου τοῦ Μεγάλου! (α) Αὕτη εἶναι ἡ ἀντίλαλος ἀπόκρισις πάντων τῶν ὄρειχαλκογλώττων τέκνων τῶν τριακοσίων στομάτων, ἀναγγελλόντων εἰς ἀκοὴν τῆς γῆς «ἐγένετο! ἐγένετο! ἐξετελέσθη!»—Ἐπὶ τῇ φωνῇ τοσούτων μαρτύρων παύει πᾶσα φωνή· καὶ πάλιν ἀποκαλύπτεται ἐνώπιον τοῦ βλέμματός μου, ἀλλ' ἤδη ἰδανικῶς, ἡ αὐτὴ θαυμασία θεά, ἧς ἤμην χθὲς μάρτυς. — Ἄς συνάψω τὰς ἐντυπώσεις ἃς εἶπω ὅτι εἶδον, καὶ, ἐὰν δύναμαι, ὅτι ἠσθανόμην· βραχεῖς εἰσὶν οἱ λόγοι, ὅταν φλέγεται ἡ καρδιά· τοῦτο εἶναι ἡ ἀνάβρασις καχλύζοντος λέβητος!

Πόθεν ἄρξομαι; — Ἡμεῖς χθὲς ἰστάμεθα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ θρόνου, τεταγμένοι ἵνα κομίσωμεν τὰς πορφύρας, ἀναμένοντες τὴν τοῦ Τσάρου ἔλευσιν· τὸ καθολικὸν ἐπλήρουν ἤδη οἱ ἀλλοδαποὶ Πρόεβεις, οἱ δὲ παραστάται πάντων τῶν σωματείων τοῦ κράτους, οἱ ἐκλεκτοὶ οὕτως εἰπεῖν ἀπάσης τῆς Ῥωσσίας, κατεῖχον τὰς θέσεις αὐτῶν ὀπισθεν τοῦ θρόνου· δώδεκα Ἀρχιερεῖς, ἐν κροσσωτοῖς χουσοῖς περιβεβλημένοι, μετὰ πολυαρίθμου κλήρου, ἀνέμενον, παρὰ ταῖς νοτείας πύλαις, τὸν Ἐρχόμενον ἐν ὀνόματι Κυρίου· βαθυτάτη δὲ ἐβασίλευε σιγὴ ὅποτε εἰσῆλθεν ἡ Τσαρίνη Μητηρ· ὀπισθεν δὲ αὐτῆς ἅπας ὁ Τσαρικός χορὸς τῶν Μεγάλων Δουκῶν καὶ Δουκισσῶν, ὁ ἀνθηρὸς κλάδος τῆς εὐλογημένης αὐτῆς ῥίζης, — Μεγαλοπρεπῶς ἀνέβαινον Αὕτη τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου, τοῦ πρὸ πολλοῦ αὐτῇ γνωστοῦ, ὑποστηριζομένη ὑπὸ δύο νιῶν, καὶ ἀξιοπρεπῶς ἐκάθησε παρὰ τῇ δεξιᾷ στήλῃ ὑπὸ τὸν οὐρανίσκον, ἐπὶ τῆς οἰκειίας αὐτῆς καθ' ὅλην τὴν

(α) Ἰωάννης ὁ Μέγας καλεῖται τὸ ἐν Κρεμλίῳ ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἦν ποτε ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

ἐννοίαν θέσεως, καὶ ἐν παντὶ κινήματι αὐτῆς φαινομένη
Τσαρίνη. Τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς τριακονταετὲς
στέμμα, ἠγιάζετο ὑπὸ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελ-
θόντος.

Ἀκολουθῶς δ' ἐφέροντο ὑπὸ τῶν Μεγιστάνων τὰ τῆς
Τσαρικῆς ἐξουσίας σύμβολα ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς
βαθμίδας τοῦ θρόνου, ἢ τε τοῦ κράτους βημαία, τὸ
ξίφος καὶ ἡ σφραγίς, δύο πορφύραι, τὸ σκῆπτρον καὶ ἡ
σφαῖρα, καὶ δύο στέμματα, το τοῦ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
μέγα καὶ τὸ τῆς ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑΣ μικρόν.— Τεθέν-
των δὲ πάντων τούτων ἀριστερόθεν τοῦ Τσαρικοῦ
θρόνου, καὶ πάντων σταθέντων ἤδη ἐν ταῖς θέσεσιν αὐ-
τῶν, ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ, εἰκονίζοντι τὸν οὐρανόν, βα-
θυστάτη βιωπῇ, Ἀποκαλυπτικῇ, εἰ συγγνωστὸν εἰπεῖν
οὔτω, διότι τὸ πᾶν ἐνταῦθα ἦν μυστηριῶδες καὶ συμβο-
λικόν, ὡσεὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰω-
άννου· «καὶ ἐγένετο βιγῆ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡς ἡμιώριον.»
(Ἀποκαλ. Η', 1).

Μετὰ δὲ τὴν βιγῆν ταύτην, ἠκούσθη ὑμνωδία χο-
ρῶν, ἀληθῶς Ἀγγελικῶν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνων, ἀνυ-
ψούντων τὰς ιδέας καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς
τὸν οὐρανόν. Οὗτοι ἔψαλλον τὸν θεόπνευστον ψαλ-
μὸν τοῦ Προφητᾶνακτος, «Ἐλεον καὶ κρισὶν ἔσομαι
σοι Κύριε,» εἰκονίζοντα, ὑπὸ ποίου αἰσθήματος ἔπρε-
πε νὰ κατέχηται ἡ ψυχὴ, ἐγκαθισταμένη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
Θεοῦ. — Τοῦτο ἦν προσηγορικὸν ἄσμα τῷ εἰσερχομέ-
νῳ Τσάρῳ! Αὐτὸν συνώδευεν ἡ Ῥωσσία, αὐτὸν προῦ-
πῆντα ἡ Ἐκκλησία, διὰ τῆς εὐχῆς τῆς ἐλπίδος καὶ ἀ-
γάπης. — Ὁ Μοσχοβίας Ἱεράρχης προῦπήντησεν αὐ-
τὸν εἰς τὰς πύλας τοῦ καθολικοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ Πρω-
θιεράρχου Πέτρου τοῦ Θαυματουργοῦ, ὅστις πρὸ πέν-
τε αἰώνων προεῖπεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου, τὴν δόξαν

τῶν Τσαρῶν ἡμῶν· «ὡς ἀναβήσονται αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν,» καὶ αὐτὸς κείται ἄφθαρτος ἐνταῦθα εἰς μαρτυρίαν τοῦ μέλλοντος τελεσθῆναι. — Φαλλόντων δὲ τῶν χορῶν τὸ Τσαρικὸν Ζεῦγος προσέπιπτεν εὐλαβῶς πρὸς τὰς ἁγίας εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς Θεομήτορος τῆς Βλαδιμίρου, τῆς ἱστορηθείσης ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. — Ἦν δὲ αὐτὴ ἡ ἡμέρα τῆς πανηγύρεως αὐτῆς καθ' ἣν ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν φυγὴν τοῦ φοικτοῦ ποτε Ταμερλάνου, ἐκ τῶν μεθορίων αὐτῆς· ἦν δὲ τοῦτο ἡ ἐνιαύσιος παννυχὶς τῆς ἐνδόξου μάχης τοῦ Βοροδινουῦ καθ' ἣν ἡ θεία Πρόνοια ἔδωκεν ὠδυνάτως τὴν Ῥωσίαν ἀπὸ ἐτέρου φοβεροῦ κατακτητοῦ ἀδύνατον ἦν νὰ ἐκλέξῃ τις καλητέραν ἡμέραν πρὸς τὴν στέψιν τοῦ Τζάρου.

Τὸ Τσαρικὸν Ζεῦγος ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ ὕψος τοῦ θρόνου καὶ ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, ὁ μὲν ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ἐπὶ τοῦ ἐξαιρέτως γεγλυμμένου ἐξ ἐλεφαντίνου ὄστω, τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου Ἰωάννου τοῦ Γ', ὃν ἐκόμισεν αὐτῷ εἰς κληρονομίαν, σὺν τῷ ἀετῷ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ τελευταῖος κλόνος τῶν Παλαιολόγων, ἡ Τσαρίνη Σοφία· ἡ δὲ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΣΣΑ ἐπὶ ἐνὸς τῶν Ἀνατολικῶν θρόνων, τῶν κατὰ καιροὺς πεμφθέντων δωρεὰν τοῖς Τσάραις ἡμῶν, παρὰ τῶν ἰσχυρῶν κυριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὡδανεὶ προαισθανομένων τὸ μέλλον, ἀπώτερον ὄριον τῆς ἐπεκτεινομένης πρὸς αὐτὴν Ῥωσίας. — Ἠδυνάμεθα νὰ ἐνθυμηθῶμεν ἐνταῦθα τὸν ψαλμικὸν λόγον. «Παρέδτη ἡ Βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρούσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλημένη.» (Ψαλ. ΜΔ', 14).

Τότε ἐπὶ τῶν ἐκ βελούδου βαθυίδων τοῦ ἀννησθένος ἄμβωνος, σινὰ ἀνέβη, ἐν χρυσοῦ σάκκῳ καὶ πορφυ-

ρῶ ὡμοφροῦν, καταβεβαρημένος μὲν ὑπὸ τῶν ἐτῶν, ἀλλ' ἔτι ἀκμαῖος τῷ πνεύματι, Ἱεράρχης Μόσχας, ὁ πρὸ τριάκοντα ἐτῶν λαβὼν μέρος ἐν τῇ Τσαρικῇ στέψει τοῦ ἀειμνήστου Γεννήτορος τοῦ νῦν παρ' αὐτοῦ τούτου στεφθησομένου Ἄνακτος. Οὗτος ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ Κραταιοῦ, ἵνα ἀκούσῃ ἐκ τοῦ Τσαρικοῦ στόματος, τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτοῦ, πρὶν ἢ προσέλθῃ πρὸς τὴν ἱερὰν στέψιν, διότι τοιοῦτον ἦν ἔκπαλαι τὸ ἔθος τῶν ἀγαπώντων τὸν Θεὸν προπατόρων. Τίς μὴ θαυμάσῃ ἐνταῦθα τὴν προορατικὴν σοφίαν τῆς Ὄρθοδόξου Πίστεως; — Οὐ μόνον παρὰ τοῦ Ἐπικόπου, ποιμένος πνευματικοῦ, ἀπαιτεῖ αὕτη καθαρὰν ὁμολογίαν τοῦ Συμβόλου, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν **Αὐτοκράτορα**, ἵνα ἅπαντα ἡ Ἐκκλησία δύνηται νὰ ἀκούσῃ, τί πιστεύει ὁ παρὰ Θεοῦ δοθεὶς αὐτῇ ὑπερασπιστῆς, καὶ, διὰ τῆς πίστεως ταύτης, διαμένῃ εἰρηνικῶς ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ.

«Τί πιστεύεις;» ἠρώτησεν ὁ Ἱεράρχης, καὶ μεγαλοφώνως, καὶ θριαμβευτικῶς, ὡς πιστὸν τέκνον καὶ προστάτης τῆς Ἐκκλησίας, προέφερεν εἰς ἀκοὴν αὐτῆς, τὸ **Σύμβολον τῆς Ὄρθοδόξου Καθολικῆς Πίστεως**, ὁ **Εὐσεβέστατος ΑΝΑΞ**, ἐν τοιαύτῃ μεγάλῃ κατανύξει, ὥστε πᾶσα αὐτοῦ λέξις διήρχετο εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀκουόντων τὴν εἰλικρινῆ αὐτοῦ ὁμολογίαν — «Ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ σοῦ,» εἶπεν ὁ Μητροπολίτης τῷ Τσάρῳ ὁμολογητῇ, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν χορὸν τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ. — Ἦσαν δὲ οὗτοι δώδεκα, κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν τάξιν, συνοδικῶς ἤρχισαν οὗτοι νὰ τελῶσι τὴν θριαμβικὴν παράκλησιν, προηγουμένην τῆς στέψεως, μεταξὺ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἁγιαστηρίου. Κατανυκτικὰς δεήσεις ἐξεφώνει ὁ πρωτοδιάκονος ἐκ μέρους ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. «ἵνα τῇ εὐ-

λογία τοι Κυρίου τῶν κυριενόντων, καὶ τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλεπόντων, εὐλογηθῆ ἡ Τσαρική δέψις, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου στερεωθῆ τὸ σκῆπτρον, καὶ διὰ τοῦ χρίσματος τοῦ ἁγίου μύρου, λάβῃ ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν σοφίαν πρὸς κυβέρνησιν καὶ δικαιοσύνην· εἰσακούσαι αὐτὸν ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως καὶ πέμψαι αὐτῷ βοήθειαν ἐξ Ἁγίου, καὶ ὑπερασπίσαι ἐκ Σιων καὶ δῶν αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν αὐτοῦ πληρῶσαι τὰ ὑποκείμενα αὐτῷ κριτήρια διαφυλάξαι Κύριος ἀφιλοδώρητα καὶ ἀμερόληπτα, καὶ στερεῶσαι ὁ Κύριος τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων αὐτοῦ κατὰ παντὸς ἐχθροῦ καὶ πολεμίου.»

Παρήγορον ἦν διὰ τὴν καρδίαν ἡ ἀνάγνωσις τῆς προφητείας τοῦ Ἡσαΐου. « Εἶπε δὲ Σιών, ἐγκατέλιπέ με Κύριος καὶ Θεὸς ἐπελάθετό μου, Μὴ ἐπιλήσεται ἡ γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, τοῦ μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; — Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο ταῦτα γυνὴ, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, εἶπε Κύριος! Ἴδου ἐπὶ τῶν χειρῶν μου ἐξωγράφησά σου τὰ τείχη καὶ ἐνώπιόν μου εἶ διὰ παντός. » — Τῷ ὄντι, πάντοτε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡ πιστὴ αὐτῷ Ῥωσία, καὶ ἐν χερσὶ τοῦ Θεοῦ ἐνεγράφησαν αἱ πόλεις αὐτῆς, καὶ ἂν ποτε καὶ ἡ μήτηρ λησμονήσῃ τὸν παῖδα αὐτῆς, ὁ Κύριος οὐ λησμονήσει τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμετέραν γῆν!

Ὅσον ἦν παρήγορος ἡ προφητεία, τοσοῦτον οἰκοδομικοὶ εἰσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου, διὰ πάντας τοὺς ἀκούοντας αὐτὸν ἀδάους τῇ καρδίᾳ· « Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; — τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς, Θεοῦ γὰρ διάκονος ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν· ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ διὸ ἀνάγκη ἵποτάσσεσθαι, οὐ μόνον

διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ δια τὴν συνείδησιν.» Τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεσφράγισε τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀποστόλου, διὰ τῆς ἐκφράσεως αὐτῆς τῆς ἀληθείας, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. «ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.»

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, τρεῖς Μητροπολιταὶ ὁ Νοβογορόδου καὶ Αἰθουανίας ἐκατέρωθεν τοῦ Μόσχας ἀνέβησαν τὴν ἀνωτάτην ἀναβαθμίδα τοῦ Β. θρόνου καὶ ἤρχισαν νὰ περιβάλλωσι τὸν Τσάροιν ἐν ὅλοις τοῖς παρασῆμοις τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας.—Μόλις δ' ἐνδυθεὶς τὴν ἑαυτοῦ πορφύραν ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ, εὐλαβῶς ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁ Ἱεράρχης, ἐπιθέσας ἐπ' αὐτῆς τὰς χεῖρας, ἐξεφώνησεν εἰς ἀκοὴν πάντων τὴν κατανυκτικὴν εὐχὴν, ἣτις ἐξ ὅλων τῶν σφθραμιῶν ἐξέβαλεν ἀκούσια δάκρυα· ἕκτακτός τις δύναμις ἐνεψύχωσε δι' ἐν βραχὺν λεπτὸν τῆς ὥρας τὴν γηραιὰν φωνὴν τοῦ ἀρχιερέως, ἵνα ἅπασα ἡ Ἐκκλησία γένη μέτοχος τῆς τοσοῦτω συμβολικῆς δεήσεως. Ἰκέτενε δὲ τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων, τὸν ἐκλέξαντά ποτε, δια τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, τὸν δοῦλον αἰτοῦ Δαυΐδ, ἵνα χρίσῃ αὐτὸν Βασιλέα ἐν Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, νὰ ἐπιβλέψῃ ἐκ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ κατοικητηρίου, καὶ νῦν, ἐπὶ τὸν πιστὸν δοῦλον αὐτοῦ, ὃν ἠυδόκησε νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐξαγορασθέντος διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐπεκαλεῖτο ἔτι νὰ ἀξιῶσῃ αὐτὸν χρίσματος ἐλαίου χαρᾶς, νὰ ἐνδύσῃ αὐτὸν ἰσχὺν ἄνωθεν, νὰ ἐπιθέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέμμα ἐκ λίθου πολυτίμου, νὰ χαρίσῃ αὐτῷ μακροημέρευσιν καὶ τὸ σκῆπτρον τῆς σωτηρίας, νὰ καθίσῃ αὐτὸν ἐπὶ θρόνου δικαιοσύνης, νὰ περιφρουρήσῃ αὐτὸν διὰ τῆς πανοπλίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ ταπεινώσῃ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ βάρβαρα

ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα· πρὸ πάντων δὲ νὰ ἐνδπείρη εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ συμπάθειαν πρὸς τοὺς ὑπηκόους, νὰ τηρήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ ἀμωμῆτι πίστει, νὰ δείξῃ πιστὸν φύλακα τῶν δογμάτων τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα κρίνῃ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σῶσῃ τοὺς υἱοὺς τῶν πτωχῶν καὶ γένη κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.»

Δὲν ἐξεφράσθησαν ἄραγε τὰ πάντα ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ θεοπνεύστῳ εὐχῇ; Ἐκλαιὲν οὐχὶ Μόνος ὁ κλίνας τὴν ἁγιασομένην κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Ἱεράρχου· ἀλλ' ἔκλαιον πάντες οἱ παρεστηκότες, καὶ τοσαῦται μετὰ δακρύων δεήσεις ἦν δυνατόν νὰ μὴ εἰσέδυσαν εἰς τοὺς οὐρανούς; — Ὁ Μητροπολίτης προσέφερε τῷ ΑΝΑΚΤΙ τὸ Αὐτοκρατορικὸν στέμμα καὶ εὐλαβῶς ἐπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ, εὐλογούμενος ὑπὸ τοῦ Ἱεράρχου διὰ τοῦ σήμεριον τοῦ σταυροῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπὶ τῇ μυστηριώδει ἐξηγήσει τοῦ συμβόλου τοῦ στέμματος αὐτοῦ. «Τὸ ὄρατόν τοῦτο καὶ ὑλικὸν τῆς κεφαλῆς σου κόσμημα, ἐστὶ φανερὰ εἰκὼν, πῶς σὲ, τὴν Κεφαλὴν παντὸς τοῦ Ῥωσικοῦ λαοῦ, στέφει ἀοράτως ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης Χριστὸς, διὰ τῆς εὐλογίας αὐτοῦ ἐπικυρῶν σοι τὴν κυριαρχικὴν καὶ ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν λαῶν σου.» — Εἶτα ὁ Μητροπολίτης ἐνεχείρησε τῷ ΑΝΑΚΤΙ τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν σφαιρᾶν, μετὰ τοιούτου ὑψηλοῦ καὶ συμβολικοῦ λόγου· «λάβε τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν σφαιρᾶν, ὄρατὴν εἰκόνα τῆς δοθείσης σοι παρα τοῦ Ἱψίστου ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτοκρατορίας, πρὸς διοίκησιν αὐτῶν καὶ πρὸς κατόρθωσιν πάσης ἐπιθυμητῆς παρ' αὐτῶν εὐδαιμονίας.»

ὦ σοφὴ Ἐκκλησία! — Οὐ μόνον ἀγιάζει αὕτη ἑκα-
στον τῶν ἐμπιστευθέντων ὑπ' αὐτῆς τῷ Ἀυτοκράτορι
ἐνεχύρων, πρὸς σωτηρίαν τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ἀλλὰ
καὶ ἐξηγεῖ τὴν μυστηριώδη αὐτῶν σημασίαν, ἵνα ὁ ἐ-
στευμένος Κυριάρχης, χριστιανικῶς, ἐννοήσῃ τὴν ἀνα-
δεχομένην παρ' αὐτοῦ ἐπὶ γῆς εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, του-
τέστι τοῦ Κεχρισμένου τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐπαξίως διατρέξῃ
τὸ τηλικοῦτον μέγα στάδιον. Ἐνδυθεὶς δὲ ὁ Ἀὐτο-
κράτωρ τὴν πανοπλίαν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἐκάθησεν
ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Μονομάχων καὶ τῶν Παλαιολό-
γων. Ἐπομένως ἤρχισεν ἡ ἑτέρα στέψις, εἰ καὶ μὴ πε-
ριβεβλημένη ὑπὸ τῶν θριαμβικῶν τελετῶν τῆς Ἐκκλη-
σίας, ἀλλὰ τοσοῦτον κατανυατικῆ, διότι αὕτη ἐθερ-
μάνθη ὑπὸ ὅλης τῆς τρυφερότητος τῆς συζυγικῆς ἀ-
γάπης. Ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ προσεκάλεσεν εἰς τὸν θρό-
νον αὐτοῦ τὴν Συνοδὸν τῶν καλλίστων ἡμερῶν τῆς
ζωῆς αὐτοῦ, ἵνα συμμεριδῆ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ Τσα-
ρικὸν σκῆπτρον. Αὕτη ἐστάθη γονυκλιτὶ ἐνώπιον τοῦ
Συζύγου, ἐν ὅλῃ τῇ ὠραιότητι τῆς ταπεινοφροσύνης
αὐτῆς· ἡ καθαρά αὐτῆς ψυχὴ ἀνέλαμπεν εἰς τὴν λαμ-
πρὰν μορφήν αὐτῆς· ἐφαίνετο ὅτι ὁ λευκὸς Ἄγγελος
τῆς Ῥωσσίας κατέβη εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐπιγείου
αὐτῆς θρόνου, ἐκ τῶν βαθμίδων τοῦ οὐρανοῦ! —
Ὁ Τσάρος τῆς Ῥωσσίας ἀφήρεσεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
τὸ λαμπηδοφόρον στέμμα αὐτοῦ, καὶ σιγὰ προσήγγι-
σεν αὐτὸ εἰς τὸ σεμνὸν μέτωπον τῆς Συζύγου αὐτοῦ·
εἶτα δὲ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς τὸ μικρὸν
στέμμα. Τὰ δάκρυα ἀμφοτέρων τῶν Συζύγων συνε-
χέοντο ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ αὐτῶν προσηγορίᾳ· καὶ ἀνεγερ-
θεῖσα ὡς Τσαρίνη περιβεβλημένη τὴν προφύραν,
ἐκάθησεν ἐπὶ τὸν ἑαυτῆς ἀνατολικὸν θρόνον.

Τότε ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ἀνέλαβε πάλιν τὸ σκῆπτρον

καὶ τὴν σφαιραν, πρὸς καιρὸν παρ' αὐτοῦ ἀποτεθέντα διὰ τὴν στέψιν τῆς Συζύγου, καὶ ὁ πρωτοδιάκονος ἐξεφώνησεν αὐτῷ τὴν μεγαλοπρεπῆ προσηγορίαν τῶν Ἀυτοκρατόρων πάσης Ῥωσσίας, ἐπὶ τῇ βροντῇ τῶν κανονίων, καὶ τῇ κλαγγῇ ὄλων τῶν κωδῶνων τοῦ Κρεμλίνου, παρήγορος ἡμῖν διὰ τοῦτο, ὅτι ἐκάστη αὐτῆς λέξις ἐστὶν ἀλήθεια, οὐχὶ δὲ μνήμη μόνον τῆς παρελθούσης δόξης. — Ἐνταῦθα τὰ τρία βασίλεια τοῦ Ἰωάννου, ἡ Καζάνη, ἡ Ἀστραχάνη καὶ ἡ Σιβηρία, συναπαντῶνται μετὰ τοῦ Πολωνικοῦ καὶ τοῦ Ταυρικοῦ, καὶ τῇ γῆ τῆς Ἰουγορίου, ἐν τῇ παγωμένη Ἄρκτῳ, ἀντιπαρατίθεται ἡ ἀφθονοπάροχος Ἀρμενικὴ χώρα παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀραράτ. — Τῇ Ῥωσικῇ καρδίᾳ εἶναι γλυκεῖα ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ ἀπεράντου κράτους, περιλαμβάνοντος τὸ ἕννατον μέρος τοῦ κόσμου, μεθ' ὄλων τῶν ὀνομασιῶν τῶν διαφοροειδῶν βασιλειῶν αὐτῆς, χωρῶν καὶ ἡγεμονιῶν, εἰς τὰ ἄκρα τῶν Ὠκεανῶν. Ἐν καιρῷ τοῦ βροντώδους « πολυχρονισμοῦ » ἐγένοντο κατανυκτικοὶ οἰκογενιακοὶ ἀσπασμοὶ ἡ Τσαρίνη Μήτηρ ἀνηγέρθη ἐκ τοῦ θρόνου αὐτῆς, ἵνα ἀποδώσῃ τὴν τιμὴν τῆς ἀγάπης τοῖς ἐστεμμένοις, Γιῶ καὶ Θυγατρί. Πόσα παρελθόντα ἐξεφράσθησαν ἐν τῷ παρόντι, πόση ἀμοιβαία ἀφοβίωσις! Ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρχον λέξεις, ἦσαν μόνον ἀσπασμοὶ καὶ δάκρυα, ἐν μέσῳ τῶν βροντοφῶνων πολυχρονισμῶν οὐ μόνον οἱ πιστοὶ υἱοὶ τῆς Ῥωσσίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀλλοδαποὶ, κατενύγησαν ὑπὸ τοῦ θεάματος τούτου, Τσαρικοῦ τε ἐνταυτῷ καὶ οἰκογενιακοῦ, καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατηθῶσιν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ἐορτὴ τῆς στέψεως ἐξετελέσθη ἤδη, οἱ ἀσπασμοὶ ἀπεδέχθησαν, τὴν βροντὴν τῶν κανονίων καὶ τὴν κλαγγὴν τῶν κωδῶνων διεδέχθη ἡ αὐτὴ μυστικ-

ριώδης ἡσυχία, οἷα ἦν πρὸ τῆς εἰς τὸν ναὸν εἰσό-
 δου τῶν στεφηφόρων. — Ἄλλ' εἶδέ τι ἔλειπεν ἢ ὑπὲρ
 ἑαυτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ δέησις τοῦ **Τσάρο**,
 καὶ αἱ παντὸς τοῦ λαοῦ πάνδημοι δεήσεις ὑπὲρ τοῦ
 ἑαυτῶν **ΤΣΑΡΟΥ**, ἀμφοτέραι δὲ αὐται αἱ προσευχαὶ
 ἦσαν ὑπεράνω παντὸς λόγου. Ὁ **ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ** ἀ-
 ποθέμενος τὸ σκήπτρον καὶ τὸ κράτος, φορῶν δὲ τὸ
 στέμμα αὐτοῦ, καὶ μόνος, κλίνας γόνυ ἐπὶ τοῦ ὑψώμα-
 τος τοῦ θρόνου, ἐπὶ παρουσίᾳ ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας,
 ἐδεήθη οὕτω τῷ Θεῷ τῶν πατέρων αὐτοῦ.

« Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων καὶ Βασιλεὺς τῶν βα-
 σιλευόντων, ὁ ποιήσας τὰ πάντα τῷ λόγῳ σου καὶ τῇ
 σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον, ἵνα διέπη τὸν
 κόσμον ἐν ὀσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ! — Σὺ ἐξέλεξάς με
Τσάρον καὶ **Κριτὴν** τῶν λαῶν σου· ὁμολογῶ τὴν ἀνε-
 ξιχνίαστον περὶ ἐμοῦ πρόνοιαν καὶ, εὐχαριστῶν, προ-
 σκυνῶ τὸ μεγαλεῖόν σου. Σὺ δὲ, **Δέσποτα** καὶ **Κύριέ**
μου, ὁδήγησόν με ἐν τῷ ἔργῳ, εἰς ὃ ἐπεμψάς με, δίδα-
 ξον καὶ διεύθυνόν με ἐν τῇ μεγάλῃ ὑπερεβίᾳ ταύτῃ.
Δός μοι τὴν τῶν σῶν θρόνων πάρεδρον **Σοφίαν**, πέμ-
 ψον αὐτὴν ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου σου, ἵνα ἐννοήσω ποῖον
 ἔστιν ἄρεστόν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν σου καὶ ποῖον
 τὸ δίκαιον κατὰ τὰς ἐντολάς σου. Ἄς ὑπάρχῃ ἡ καρδιά
 μου ἐν ταῖς χερσί σου, ἵνα τὰ πάντα διευθετήσω πρὸς
 ὄφελος τῶν ἐμπιστευθέντων μοι λαῶν καὶ πρὸς δόξαν
 σου, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου, μὴ αἰ-
 σχυνθῶ ἀποδοῦναί σοι λόγον· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς
 τοῦ **Μονογενοῦς** σου **Υἱοῦ**, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν
 τῷ **Παναγίῳ** καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ **Πνεύματι**, νῦν
 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. »

Δὲν εἶναι ἄρα γε οὕτως, ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Βασιλειῶν,
 ὅπου ὁ νέος **Σολομὼν** ἐπικαλεῖται τὸν ἐμφανισθέντα αὐ-

τῆς Κυρίου, βασιλεύσαντα αὐτὸν ἀντὶ Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως δώσῃ αὐτῷ καρδίαν ἀκούειν, καὶ κρίνειν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐν δικαιοσύνῃ, τοῦ συνιέναι ἀνὰ μέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ; (Γ'. Βασιλ. Γ', 9). Δὲν εἶναι πάλιν οὕτως, ἐν ταῖς ἡμέραις ἤδη τῆς ἑαυτοῦ δόξης, ὅτε ἀφοῦ ᾠκοδόμησε τὸν ναὸν τῷ Θεῷ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἐνέπληθε τὸν ναὸν τοῦτον, ὕψωσεν ὁ Σολομὼν τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἄνω, ἐνώπιον πάντων τῶν ἱερέων καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ προσευχήθη περὶ τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτῷ ἀνθρώπων; — Πανταχοῦ ἡ ἀντήχησις τῶν τῆς παλαιᾶς διαθήκης παραδόσεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, τῆς Καινῆς Διαθήκης μὴ ἀποχωριζούσης ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν πατέρων. Σταθερῶς, καὶ εὐκρινῶς προέφερον ὁ εὐσεβέστατος *ΑΝΑΞ* γουσυλιτὶ ταύτην τὴν δέησιν ἐν ἐκάστη λέξει ἀντήχει τὸ αἶσθημα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ φωνῇ αὐτοῦ ἦν ἡ ἡχὴ τῶν δακρύων ἅπερ ἔκαιον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, λαμπρότερον τῶν ἀδαμάντων τοῦ στέμματος αὐτοῦ.

Ἐγεροθέντος δὲ τοῦ Ἄνακτος ἄπαβα ἡ Ἐκκλησία ἔκλινε γόνυ, ἐπὶ παρουσίᾳ μόνον τοῦ Κραταιοῦ, ὑπεράνω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ὁ Μητροπολίτης, ἀπὸ προσώπου πάντων, προέφερε κατανυκτικὴν πρὸς τὸν Κύριον δέησιν. « Ὅ τὰ πάντα δημιουργήσας διὰ τῆς ἀκαταλήπτου αὐτοῦ προνοίας, καὶ ὁ ἀποδιδούς ἡμῖν οὐχὶ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, σοφίσει καὶ ὁδηγήσει τὸν δοῦλον αὐτοῦ, τὸν εὐσεβέστατον Ἀυτοκράτορα, δι' οὗ παρηγόρησε τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ δῶν αὐτῷ ἵνα διέλθῃ ἀνευδοιάσως τὴν μεγάλην αὐτοῦ διακονίαν, ἀναδείξας αὐτὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ φοβερόν, εἰς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἐλεήμονα, θερμαίνων τὴν καρδίαν αὐτοῦ πρὸς ἀντίληψιν τῶν πτωχῶν, πρὸς περίθαλψιν τῶν ξένων, πρὸς

ὑπεράσπισιν τῶν τεθλιμμένων, καὶ ἐνισχύων αὐτὸν ὅπως τὰς ὑποτεταγμένας αὐτῷ κυβερνήσεις διευθετῆ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· πάντας δὲ τοὺς ἐμπιστευθέντας τῷ κράτει αὐτοῦ λαοὺς διατηρῶν ἐν τῇ ἀμερολήπτῳ πίστει καὶ ποιῶν αὐτὸν πατέρα περὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀγαλλόμενα.» Τίς διηγῆσεται πάσας τὰς κατανυκτικὰς φράσεις ταύτας τῆς ἐκ θεομῆς καρδίας πρὸς τὸν Κύριον προσευχῆς, ὅστις μόνος γινώσκει ἐκεῖνο ὅπερ ἡμεῖς αἰτοῦμεν, καὶ δίδει πρὶν ἔτι τῶν παρακλήσεων ἡμῶν, διότι ἐξ αὐτοῦ, ὡς Πατὴρ τῶν φώτων, ἀπορρέει ἡμῖν πᾶσα εὐεργεσία καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον!

Μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς ταύτης, ὁ Ἱεράρχης Μόσχας, ἔτι ὅλος συγκεινημένος ὑπὸ τῆς μυστηριώδους πράξεως, ἦν ἠξίωσεν αὐτὸν ὁ Κύριος τελέσαι ἐπὶ τοῦ Τσάρου αὐτοῦ, προέφερεν ἐνώπιον αὐτοῦ σύντομον λόγον, καὶ ὁ λόγος οὗτος ἦν συμπλήρωσις τῆς δεήσεως αὐτοῦ, διότι, σὺν ταῖς εὐχαῖς τῷ Τσάρῳ, ἐμπεριελάμβανεν ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Τσαρικοῦ χρέους.

«Εὐλογητὸς ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, εἶπεν, ὁ στέφας σε διὰ τοῦ στέμματος ἐκ λίθων τιμίων,» καὶ, διὰ τῶν λόγων τοῦ ψαλμοῦ ἐξεικόνισε, πῶς δικαίως ἔστυψεν αὐτὸν ὁ Κύριος κατὰ νόμον ἐπὶ τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς, καὶ δι' ὅτι ὁ Τσᾶρος ἔθηκε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐν χειρὶ Θεοῦ, ἐπιθυμῶν τῆς μυστηριώδους εὐλογίας τοῦ Πνεύματος τοῦ Κυρίου, καὶ πῶς καθησύχασεν ὁ Κύριος κύκλῳ αὐτοῦ τὴν τρικυμίαν τῶν πολέμων, καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἄνευ ἀγῶνος ἀνέλαβε τὸ στέμμα τῶν προγόνων. Τούτου ἕνεκα ἐνέπνεεν ὁ Ἱεράρχης τῷ νέῳ Τσάρῳ, νὰ ἀγαλλιᾶται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Κυρίου, καὶ προσεκάλει εἰς τὴν αὐτὴν χαρὰν τὴν εὐλαβεστάτην αὐτοῦ Σύζυγον καὶ τὴν Εὐσεβεστάτην

Μητέρα, διότι ώρίμαθεν ἤδη ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας αὐ-
 τῆς καὶ γλυκὺς εἶναι τῇ Ῥωσσίᾳ. Καὶ τὴν Ὁρθόδοξον
 Ἐκκλησίαν προσεκάλει οὗτος νὰ ἀποδώσῃ τὴν καθολικὴν
 προσευχὴν πρὸς τὸν Κύριον, θέτοντα τὴν σφραγίδα
 τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποθητὸν Πρωτότοκον τῶν
 νιῶν αὐτῆς, πιστὸν καὶ ἰσχυρὸν αὐτῆς ὑπερασπιστὴν,
 κατὰ τὸν προφητικὸν περὶ Βασιλέων λόγον· « ἔσονται οἱ
 Βασιλεῖς τροφεῖς αὐτῆς. » — Καὶ τῇ Ῥωσσίᾳ προῖστατο
 χαρὰ, ἐν τῇ ἱερᾷ δόξῃ τοῦ Τσάρου αὐτῆς, εἰς ὃν τὸ
 Τσαρικὸν στέμμα αὐτοῦ ἦν εὐχάριστον μόνον ἐκ τῆς
 χειρὸς τοῦ οὐρανίου Βασιλέως, καὶ ποθητὸν τὸ χρῶμα
 ἀπὸ τοῦ Ἁγίου.

Τότε ὡμολόγησεν εἰς ἀκοὴν τοῦ Κραταιοῦ, ὅτι τὸ δῶ-
 ρον ἀναγκαιοῖ τῷ Τσάρῳ ὑπὲρ τὸ ἀνθρώπινον μέτρον,
 ἵνα ἀπὸ τοῦ στέμματος αὐτοῦ, ὡσεὶ ἀπὸ τοῦ κέν-
 τρου, διαχέεται καθ' ὅλον τὸ βασίλειον τὸ ζωογόνον φῶς
 τῆς κυβερνητικῆς σοφίας· ἵνα διὰ τοῦ νεύματος τοῦ
 σκήπτρου αὐτοῦ δεικνύεται ἡ ὀρθὴ διευθέτησις ταῖς
 ὑπαλλήλοις ἀρχαῖς, πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθόν· ἵνα ἡ χεὶρ
 τοῦ Τσάρου ἰσχυρῶς καὶ ὀλοκλήρως περιβάλλῃ το
 κράτος αὐτοῦ· ἵνα τὸ ξίφος αὐτοῦ ἢ πάντοτε ἔτοι-
 μον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς δικαιοσύνης, καὶ, διὰ
 μόνης αὐτοῦ τῆς ἐμφανήσεως, καταβάλλει ἤδη τὴν ἀ-
 δικίαν, ἡ δὲ Τσαρικὴ σημαία συναθροίζει εἰς ἓν ἑκα-
 τομύρια λαοῦ· καὶ τέλος ἵνα οἱ κόποι καὶ αἱ ἀγρυπνίαι
 τοῦ Τσάρου ἐξαρκουῶσιν εἰς προτροπὴν τῆς ἐνεργητικό-
 τητος αὐτῶν καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ἡδυχίας αὐτῶν.
 Ἐξαιρέτως ἐπεραίωσεν οὗτος ὅλας αὐτοῦ τὰς εὐχὰς,
 περὶ τῆς παραλαβῆς, ἐν τῷ ὁρατῷ χρῶματι, τῆς ἀορά-
 του χάριτος παραμυθητικῶς ἐπιμνήσας, πῶς τὸ πά-
 λαι ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ, μετὰ τὸ βασιλικὸν χρῶμα,

χαριτωμένως περιεφέρετο τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ μετὰ ταῦτα. »

Ὁ θριαμβικὸς ὕμνος τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου « Σὲ τὸν Θεὸν ὑμνοῦμεν, » πάλιν ἐπὶ τῇ βροντῇ τῶν κανονίων καὶ τῇ κλαγγῇ τῶν κωδόνων, κατέλαβε τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐν ὅλῃ τῇ Τσαρρικῇ ἀμφιάδει, μετὰ στέμματος καὶ σκήπτρου καὶ σφαιρας, παρέστη ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ, ἀκούων ἐν κατανώξει τὸν ὕμνον. Ἦν παρήγορον νὰ θεωρῇ ΑΥΤΟΝ ὁ λαὸς καὶ νὰ βλέπῃ ὅτι ὁ ὑπερψούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπερηφανεύθη, ἀλλ' ὅτι τοῦναντίον τὸ ὑψηλὸν στέμμα ἦν πρὸς ταπεινωσιν, ὡσαυτὸ οὐχὶ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἐτελεῖτο πᾶν τὸ μεγαλεῖον τῆς χαρμοσύνου ταύτης πρωΐας.

Ἠοχίσειεν ἡ θεία λειτουργία· τρεῖς Μητροπολίται ἐτέλουν αὐτήν· ὁ Νοβογορόδου καὶ Λιθουανίας πρωτεύοντος τοῦ Μοσχοβίας. Ο ΑΝΑΞ ἀφήρεθεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ στέμμα καὶ ταπεινῶς προσηύχετο ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου αὐτοῦ ὅλη ἡ προσοχὴ αὐτοῦ τε καὶ τῆς εὐλαβεστάτης αὐτοῦ Συζύγου, ἣν ἐσραμμένη εἰς τὴν θείαν ἀκολουθίαν. Ἐπὶ τῆς μικρᾶς εἰσόδου προσέφερον Αὐτοῖς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, πρὸς ἀσπασμόν· οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ ἅπας ὁ ἱερὸς κληρὸς εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἡ λειτουργία ἐξηκολούθει διὰ τῆς εἰθιμικῆς τάξεως μέχρι τῆς μεταλήψεως. Ὅτε δὲ ἔφαλλον τὸ κοινωνικόν, ἦν ἐστρωμένος ἐρυθρὸς κατηφές, ἀπὸ τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου μέχρι τῶν βασιλικῶν ἢ ὠραίων πυλῶν, διὰ τὴν Τσαρρικὴν πρὸς τὸ ἅγιον χρῆμα πορείαν. Ἠνεφῆθησαν αἱ ὠραῖαι πύλαι δύο Ἀρχιεπίσκοποι, ὁ Καζάνης καὶ Ἰεροσλάβης, ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου, ἵνα προσκαλέσωσι τοὺς Στεφηφόρους Συζύγους πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην πράξιν καὶ πρὸς μετάληψιν τῶν θείων μυστηρίων.

Ἀποθέσας το ὄπλον, ἀλλ' ἐν στέμματι καὶ πορφύρα, μετὰ δακτύλου καὶ κράτους, κατέβη ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου καὶ ἐπληθίασεν εἰς τὰς ὠραίας πύλας. Ἐμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ παρέδωκεν οὗτος τοῖς περικνυλοῦσιν αὐτὸν μεγιστάσι, τὸ στέμμα καὶ τὰ λοιπὰ σύμβολα τῆς ἐξουσίας Αὐτοῦ, φορῶν μόνον τὴν πορφύραν εἰς τὰς βασιλικὰς πύλας ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Ἱεράρχης Μόσχας, ἐκ τοῦ πολυτίμου σκεύους τῶν Μονομάχων, διὰ τοῦ ἱεροῦ μύθρου, ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπὶ τοῦ στόματος, τῆς ῥινὸς καὶ ὠτων, ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῶν χειρῶν, ἐκφωνῶν κατὰ τὴν τάξιν τοῦ μυστηρίου «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου.» — Οὕτω ποτε αὐτὸς ὁ Κύριος παρήγγειλε τῷ Προφήτῃ αὐτοῦ Σαμουήλ, νὰ χρίσῃ τὸν πρῶτον Βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, καὶ αὐτῷ δὲ διέταξε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μυστηριώδη ταύτην πράξιν ἐπὶ τοῦ νέου Δαβὶδ, ὄντος ἔτι ποιμένος τῶν ποιμνίων τῆς Βηθλεὲμ, ἐξ οὗ ἔμελλε νὰ προέλθῃ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, τοιτέστιν ὁ Κεχρισμένος.

Ἡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ἠκολούθει τὸν ΑΝΑΚΤΑ καὶ ἠξιώθη ὡσαύτως τῆς μυστηριώδους σφραγίδος τοῦ δώρου τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, μόνον ἐπὶ τοῦ μετώπου. Αὕτη ἐστάθη ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης τῆς Ὑπεραχράντου Παρθένου, ὅτε ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ὑπῆγε διὰ τῶν βασιλικῶν ἢ ὠραίων πυλῶν εἰς τὸ ἱερόν, κατὰ τὴν Τσαρικήν ἀξίαν διὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Μετὰ θερμῆς πίστεως προέφερον οὗτος παρ' αὐτῆ τῆ ἁγίας Τραπέζης, τὴν συνήθη προσευχὴν «πιστεύω Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ἀληθῶς ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» — ὁ Ἱεράρχης Μοσχοβίας, θέσας τὴν σφραγίδα τῆς πνευματικῆς χρίσεως ἐπὶ τοῦ Τσαρικοῦ μετώπου,

ἤξιωσεν αὐτὸν καὶ τῆς Θείας μεταλήψεως, θέσας ἐπὶ τὰς σταυροειδῶς τεθείσας ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης χειρας Αὐτοῦ τὸ Ἅγιον σῶμα, καὶ δούς αὐτῷ νὰ γευθῆ ἀπὸ τοῦ ἁγίου ποτηρίου.

Ἦν κατανυκτικὸν νὰ βλέπη τις, μεθ' οἷων δακρῶν καθ' ὅλον τοῦτον τὸν καιρὸν προσηύχετο γονυκλιτῶς ἡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ, παρὰ τῇ θανατουργῶ εἰκόνι τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ, παραδίδουσα ἑαυτὴν πληρέστατα τῇ σκέπῃ αὐτῆς, καὶ μεθ' οἷου ἀληθῶς Χριστιανικοῦ αἰσθήματος προσηῆλθεν Αὕτη εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων μυστηρίων, εἰς τὰς βασιλικὰς πύλας. — Ἀδύνατον ἦν νὰ μὴ προσεύχηται τις μετ' αὐτῶν τῶν Τσαρικῶν προσευχητῶν, οἵτινες ἔδιδον τοσοῦτον οἰκοδομικὸν παράδειγμα τῆς εὐσεβείας εἰς πάντας τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν. Μετὰ τὴν μετάληψιν ἐπανῆλθον οὗτοι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτῶν, καὶ ἐνταῦθα ἀνέγνωσεν αὐτοῖς ὁ πνευματικὸς τὰς εἰδισμένας εὐχαριστηρίους εὐχάς. Μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας, ἐξεφωνήθη ὁ θριαμβευτικὸς πολυχρονισμὸς « τοῖς ὑπὸ Θεοῦ στεφθεῖσιν, ὑπερῴωμένοις, καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου μύρου χρισθεῖσι, » καὶ ἡ Μητροπολίτης ἀνέβη πάλιν ἐπὶ τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου, ἵνα προσφέρῃ αὐτοῖς τὸν ζωοποιὸν σταυρόν.

Τότε ἡ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΗ ΜΗΤΗΡ, ἐν τῇ συνοδίᾳ παντὸς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ αὐτῆς Οἴκου, ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ καθολικοῦ κατ' εὐθείαν εἰς τὰ Τσαρικὰ παλάτια ἐπὶ τὴν ἐρυθρὰν ἀναβάθραν, ἀλλ' ἄλλη ὁδὸς προέκειτο τῷ Ἐσεμμένῳ Ζεύγει, καὶ πόση εὐσέβεια ἐν τῷ ἐθίμῳ τούτῳ, ἡγιασμένῳ ὑπὸ τῶν αἰώνων! Ἐν τῷ Καθολικῷ τῶν Ἀρχαγγέλων ἔμελλεν Αὕτη νὰ προσκυνήσῃ τοὺς τάφους τῶν προπατόρων Αὐτῆς, πρὶν ἢ εἰσελθῆ εἰς τὰ ἅγια πρόθυρα τῶν Πελεκητῶν

παλατιῶν (Γρανοβήταια)· ἀλλ', ἵνα παρηγορήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, διψῶντος νὰ ἴδῃ τὸν Δεσπότην αὐτοῦ, διευθετήθη ἡ πορεία οὐχὶ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ καθολικὸν, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ περιβόλου, κύκλωθεν Ἰωάννου τοῦ Μεγάλου. Ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ ναοῦ ἐξόδου, δια τῶν ἀρκτικῶν πυλῶν, οἱ Κραταιοὶ Σύζυγοι εἰσέδυσαν ἰπὸ τὸν ἰψηλὸν πρόδομον, μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένον, ὃν ὑπεδτήριζον οἱ ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ βαθμοί.

Τίς δύναται περιγράψαι τὸ θαυμάσιον τοῦτο θέαμα τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ! ἔπρεπε νὰ ἴδῃ τις αὐτὸ, ἵνα ἐκτιμήσῃ· ἔπρεπε νὰ ἀκούσῃ τὸν μυκηθμὸν τοῦτον, ὡσανεὶ φωνὴν πολλῶν ὑδάτων, τῆς κυματιζομένης θαλάσσης τοῦ λαοῦ, καταπνιγούσης καὶ τὴν βροντὴν τῶν κανονίων καὶ τὴν βοὴν πάντων τῶν κωδῶνων τοῦ Κρεμλίνου, ἵνα κατανοήσῃ, κατὰ πόσον ἐστὶ προσκεκολλημένη ἡ καρδία τοῦ Ῥώσσου πρὸς τὸν Τσᾶρον αὐτοῦ. Πολλῶν παροίκων, γῆς τε καὶ πίστεως ἀλλοτρίας, ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκεῖνο, ὅ,τι ἴσως δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν· διότι οὕτω δύναται νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ αἰσθάνεται μόνον ὁ Ῥωσικὸς λαὸς, ἐν πλήρει δ' ἔτι ἐννοίᾳ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ νέος Ἰσραὴλ, κατὰ τὴν καθαρότητα τῆς ἑαυτοῦ καρδίας καὶ τῆς θερμῆς πίστεως. Ἄλλ' αἴφνης ἐσίγησαν αἱ φωναὶ καὶ ἐγένετο ἡδυσχία μεγάλη. — Τοῦτο ἦν σύντομος Τσαρική προσευχὴ ἔνδον τοῦ καθολικοῦ, ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ἀρχαγγέλων, ἐπὶ τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων καὶ ἐνώπιον τῶν τάφων τῶν προπατόρων. Ἄπας ὁ φωτεινὸς Οἶκος τῶν κυριαρχῶν τῆς Μοσχοβίας ἐνταῦθα συνηθροίσθη, ἀπὸ τοῦ πρώτου Καλίτα μέχρι τοῦ δευτέρου Πέτρου καὶ μεταξὺ αὐτῶν δύο προσευχῆται, ἀκοίμητοι φύλακες τοῦ Τσαρικοῦ τούτου κοιμητηρίου, — ὁ μάρτυς Δουξ Μιχαὴλ

καὶ ὁ παῖς Καισαρίδης Δημήτριος. Πρὸς τὰς ἱερας
λάρνακας αὐτῶν προσέπιπτον οἱ κοσμηθέντες διὰ τῶν
ἐπιγείων αὐτῶν στεμμάτων, ταπεινούμενοι ἔμπροσθεν
τῆς ἀφθαρσίας τῶν οὐρανίων αὐτῶν στεμμάτων, καὶ
μόλις παρουσιάσθησαν ἐκ τοῦ καθολικοῦ, πάλιν ὑπὸ
τῶν πανδήμων φωνῶν ἔτρεμεν ὁ αἰθῆρ.

Ἐκ νέου τα πάντα ἐσίγησαν ὑπὸ τὴν σκέπην τρίτου
ἤδη καθολικοῦ, προσηύχοντο εὐλαβέστατα οἱ Στεφθέν-
τες προσευχηταί, ἐνώπιον τῆς εἰκόνοσ τῆς Μητρὸσ
τοῦ Θεοῦ, φημιζομένησ τῆσ Τανάιδοσ (Δουσκοῖ), διό-
τι αὕτη συνώδευε τὸν Ἡρώα Δουσκοῖ, κατὰ τὴν ἡμέραν
τῆσ ἐνδόξου μάχης κατὰ τοῦ Μαμάου. Τὸ τρίτον ἀνε-
φανίσθησαν Οὔτοι εἰς τὸν λαὸν ἐκ τοῦ προνάου τοῦ
Εὐαγγελισμοῦ, καὶ πλέον ἔδεν ἐσίγων αἱ χαροποαὶ
φωναί, μέχρισ ὅτου ὁ ΤΣΑΡΟΣ καὶ Ἡ ΤΣΑΡΙΝΗ
ἀνέβησαν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆσ Ἐρυθρᾶσ ἀναβάθρασ.
Ἐκ τῆσ ἀνοικτῆσ αὐτῆσ μικρᾶσ πλατείας, παρ' αὐτῆ
τῆ εἰσόδῳ εἰς τὰ ἅγια πρόδομα τῶν ἀνακτόρων αὐτῶν,
ὁ Τσᾶροσ τῆσ Ῥωσσίας, ἐν ὅλῃ τῆ λάμπει τοῦ με-
γαλείου αὐτοῦ, σὺν τῷ σκήπτρῳ καὶ τῆ σφαίρα ἐν χει-
ροῖ, διὰ τῆσ ἐστεμμένησ κεφαλῆσ ἐχαιρέτησε τὸν λαὸν
Αὐτοῦ, καὶ, ὡσ εἰσ ἄνθρωποσ, ἀνταπεκρίθη αὐτῷ ἅ-
παν τὸ πολυάνθρωπον Κρεμλῖνον.

Καὶ τὰ πάντα ἐσίγησαν! Πάλιν κύκλωμον ἡ
χωρικὴ ἡσυχία τοῦ εἰρηνικοῦ Ὄσταγκίνου, ἐνθα ὁ
Ῥώσσοσ βοϊάροσ ἐλικρινῶσ προὔτεινε τὰ φιλόξενα αὐ-
τοῦ παλάτια τῆ Ῥώσσοσ ΤΣΑΡΩ, πρὸσ ἀνάπανσιν
ἀπὸ τὰσ Τσαρικὰσ φροντίδασ, καὶ ἐνθα πρὸ ὀλίγου ἔτι
ἀμφοτέροισ οἱ Κραταιοῖ Σύζυγοισ, διὰ τῆσ εὐσεβοῦσ
νηστείας ἐν τῷ χωρικῷ ναῷ ἡτοιμάζοντο εἰσ παραλα-
βὴν τοῦ Τσαρικοῦ στέμματος — τοιαύτη ἀπὸ τοῦ νῦν
ἔσεται ἡ λογικὴ σημασία τοῦ Ὄσταγκίνου ἐν τῆ τῆσ

πατρίδος ιστορία! — "Εμπροσθέν μου περιφέρονται πάλιν μόναι αἱ λαμπραὶ εἰκόνες τοῦ θανμασίου κείνου δράματος, ὅπερ εἶδον ἐγώ. . . . Γλυκείας ἐντυπώσεις ἀφῆκεν αὐτὸ ἐν τῇ καρδίᾳ μου! — Ἐν τῷ τοῦ κράτους συμβάματι, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πανηγύρει, μοὶ ἐπαρουδίαζετο οἰκογενειακὴ τοῦ λαοῦ χαρὰ, εὐδθυμοῦντος περὶ τον Πατέρα αὐτοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς ἀγαλλομένου περὶ τα τέκνα αὐτοῦ. Τοσοῦτον ἰσχυρὸς ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος αὐτῶν, δεδεμένος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ὁμοψύχου ὁμολογίας μιᾶς ὀρθοδόξου πίστεως! — Ὁ Κεχρισμένος τοῦ Θεοῦ! — δι' ὁποίου θερμοῦ αἰσθήματος ἐθερμάνθη ἡ υψηλὴ αὐτῆ ὀνομασία μόνου τοῦ Ῥώσου Τσάρου, ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκάστου τῶν πιστῶν νιῶν τῆς Ῥωσσίας, πιστῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας! — Μακαρία καὶ ἰσχυρὰ ἡ Ῥωσσία, ἐνόσω ἀγαπᾶ οὕτω καὶ οὕτως αἰσθάνεται! « Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, γνῶτε ἔθνη καὶ ἠττάσθε, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός! »

᾽Οσταγκίνω

την ἐπιούσαν ἡμέραν τῆς στέψεως.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000021030

